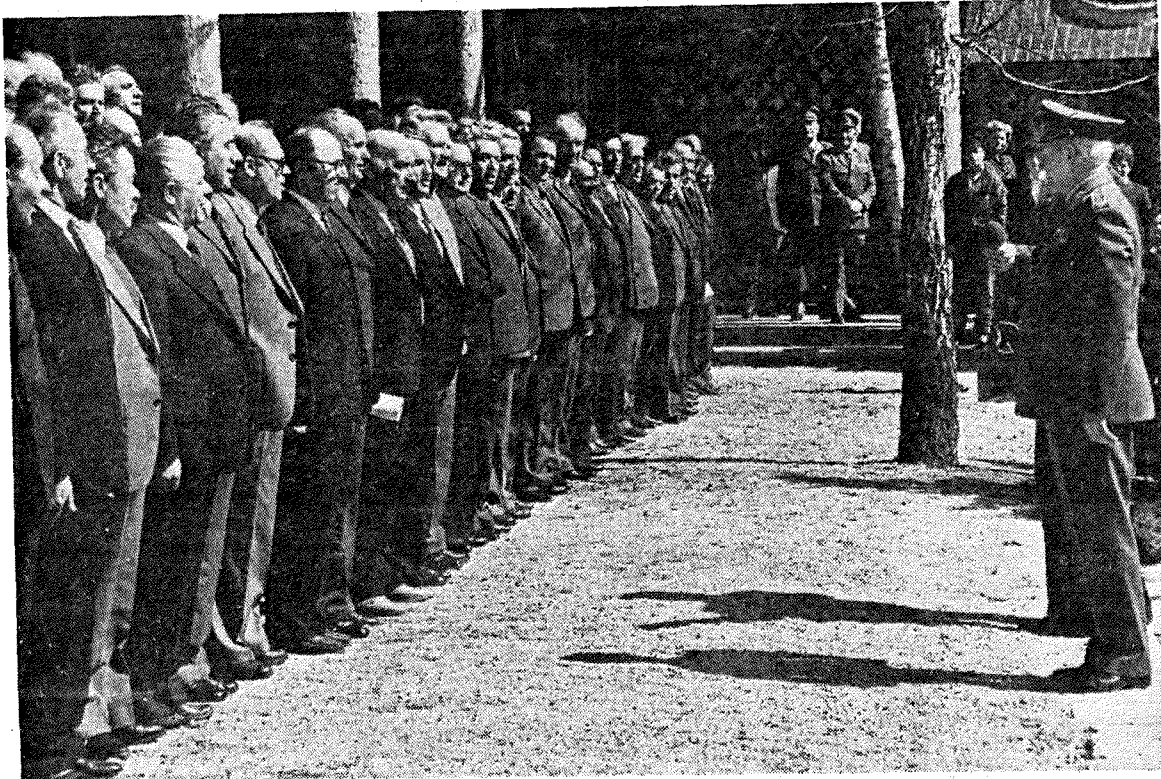

Srečanje prve generacije Vojaške akademije

Minulo soboto so se v Domu JLA v Ljubljani srečali gojenci prve generacije Vojaške akademije DFJ, ki so pred štiridesetimi leti odšli peš v naše glavno mesto Beograd. Prvim gojencem iz Slovenije so se na srečanju pridružili tudi gojenci akademije, ki jih je življenjska pot pripeljala v našo republiko. Več o srečanju preberite na zadnji strani. (Foto: Janez Pukšič)

V spomin borcem Selške čete

Krajani Bitenj, Jošta, Sv. Duha in Zabavice praznujejo te dni svoj krajevni praznik – v znamenju 43. obletnice legendarnega boja Selške čete Cankarjevega bataljona ter smrti narodnega heroja Staneta Žagarja in njegovih štirinajstih soborcev. Bilo je 27. marca 1942. Kljub skrajni previdnosti je utrjene borce izsledil izdajalec ter opravil umazano izdajalsko delo. Zoper enoto samih prvoborcev in predvojnih revolucionarjev, članov partije je sprožil fašistični stroj na Gorénjskem. Združene okupacijske sile so obkolile nekajkrat manjšo enoto Selške čete.

Borcem kljub nezavidljivemu položaju ni uplahlil pogum. Bojevali so se s srcem, ne le z orožjem. Napadalce sta presenetili partizanska bojevitost in zagrizenost. Toda sovražnikov pritisk je bil vseeno prevelik. Morali so se odločiti za preboj, ki pa je, žal, uspel le manjšemu številu borcev. Padlo jih je petnajst, med njimi narodni heroj Stane Žagar.

Sklepna slovesnost v počastitev teh dogodkov je bila minulo soboto na Planici nad Crngrobom. Udeležili so se številni krajani, zlasti mladina, aktivisti in borci, predstavniki kranjske in škofjeloške občine,

pripadniki armade, med gosti pa smo videli tudi Vinka Hafnerja, predsednika slovenske skupščine, ter Staneta Kersnika kot edinega preživelega borca Selške čete. Potek dogodka izpred triinštiridesetih let je v govoru orisal Janez Grašič, predsednik občinske konference SZDL Kranj. Delegacije so položile vence k spomeniku, podelili pa so tudi priznanja udeležencem patrolnih tekov. Zborovanje so s svojimi nastopi popestrili godbeniki iz Kranja in učenci osnovne šole Lucijan Seljak iz Stražišča.

Jože Čurin

Uveljaviti načela NOB

Dokler deluje družbeni sistem uspešno, dokler vsestransko omogoča in spodbuja družbeni in gospodarski napredek, so ljudje zadovoljni. Kadar pa se pojavi zastoj, posebno še, kadar birokratsko omejevanje upočasnjuje ljudsko ustvarjalnost in prizadene elementarna ljudska hotenja, se zadovoljstvo neha. Ko naj bi delovno voljo množic nadomestil zgolj kup predpisov, so dogaja marsikaj: predpise izigravajo, ustvarjalni polet ponehuje, nastopajo gospodarske težave. Pojavlja se tudi vsakršno oporečništvo.

Približno tako so ugotavljali na nedavnem posvetu, ki ga je pripravil Svet za tradicije pri predsedstvu RK SZDL z istoimenskimi občinskimi sveti. Našteli so celo vrsto napak, ki smo jih v naši družbi v preteklosti dopuščali in spregledovali, zdaj pa nas te napake tepejo. Izrabljajo jih tudi nasprotniki; uveljavljati skušajo »nova gledanja« na naš NOB in revolucijo. Na posvetu so ugotavljali, da marsikje in marsikdaj skušajo razvrednotiti vlogo delavskega razreda in zveze komunistov; zanikati skušajo vsenarodno naravo NOB, njegovo napredno in demokratično vsebino; pogosto gre tu za zanikanje izvirnosti osvobodilnega boja in izvirnosti naše sedanje socialistične ureditve.

Uvodničar k razpravi na omenjeno temo, zgodovinar Ivan Križnar, je potem, ko je omenjal nekatere revije, članke in avtorje ter njihovo negativno pisanje o NOB, dejal:

»Nekdanji partizani, ki nas vse to zaskrbljuje, nikakor ne mislimo na vračanje na staro, ne na sentimentalno žalovanje za preteklostjo ne na obnavljanje starih metod delovanja v novih družbenih razmerah, ne na šablonsko obnavljanje moralnih vrednot NOB in ljudske revolucije; gre pa za upoštevanje nekaterih izkušenj, usklajevanje interesov delovnih ljudi in upoštevanje delovanja družbenopolitičnih organizacij, ki je bilo nekdanj uspešnejše. Gre tudi za to, da se nekdanji borci čutimo obtoženi, ker smo se bojevali proti okupatorjem in domačim izdajalcem, da se nam očita krivda, čeprav blažena krivda, ker smo se z orožjem v roki uprli okupatorju. Dogaja se, da s tako krivdo obtožujejo nekdanje partizane v svojih spisih celo člani Zveze komunistov Jugoslavije. Najbolj prizadeti smo nekdanji partizani, od katerih se nas je velika večina bojevala proti okupatorju in domačim izdajalcem povsem v skladu z moralnopolitičnimi načeli narodnoosvobodilnega gibanja in smo že takrat obsojali in kaznovali soborce, če so ta načela kršili, ukrepali pristransko ali bitji grobi do ljudi. Nekdanji partizani smo trdno prepričani, da smo ravnali prav, da smo se uprli iztrebljanju in množičnemu preganjanju Slovencev na tuje, trdno smo prepričani, da smo bili upravičeni do oboroženega boja proti tujcem in narodnim izdajalcem, da nam je bil ta boj vsiljen in da zato ne nosimo, zato ker smo bili udeleženci tega boja, prav nobene krivde. Mislim, da je tako prepričana tudi ogromna večina Slovencev...«

Križnar je potem, ko je opozoril na številne proteste zoper ponarejanje zgodovine, dodal, da so borčevske reakcije včasih preveč čustvene in prešibko utemeljene. Hkrati je razprava kritično in nič v rokavicah razgrinjala vrsto nedoslednosti v delovanju naše družbe, ki učinkujejo vse prej kot stabilizacijsko in tedaj škodljivo.

Med taka ravnanja sodi razraščanje birokracije (postregli so z Zemljaričevim podatkom, da je samo v SR Sloveniji okrog 60000 delovnih mest, ki družbi niso nujno potrebna in bi jih bilo treba z racionalizacijo ukiniti). Ustvarjalno delo in delovna storilnost v takšnih razmerah nazadujeta.

»Partizani smo prepričani,« je poudaril Ivan Križnar, »da nismo zabredli v težavni ekonomski položaj zaradi izpolnjevanja moralnopolitičnih načel NOB, marveč prav nasprotno, ker smo jih prehitro opustili in pozabili nanja. Ta načela so se zvesto ohranjala med preprostimi delovnimi ljudmi. Današnji čas terja, da jih spet uveljavimo v družbi, v praksi, seveda ne šablonsko in togo, temveč ustrezno sodobnim razmeram.«

Tem besedam ni kaj dodati, saj zadevajo žebelj na glavo. Toda prevesti jih je potrebno v jezik dejanj. Na socialistični zvezi, nadaljevalki Osvobodilne fronte slovenskega naroda leži naloga, da bo to zares storjeno. Ob štirideseti obletnici osvoboditve in zmage naše revolucije bi morali to občutiti kot skupno zavezo vsi naši delovni ljudje.

Bojana Žokalj-Jesih

Danes seja predsedstva RO ZZB NOV Slovenije

ZZB NOV v delegatskem sistemu

Osrednja tema današnje seje predsedstva RO ZZB NOV Slovenije bo Vloga in naloge Zveze združenj borcev v delegatskem sistemu. Koliko borcev se še aktivno vključuje v delegatski sistem, kje in kako so aktivni? (Nekaj podatkov o tem si lahko preberete na 2. strani).

Spregovorili pa bodo tudi o boju proti pojavom nacionalizma, sklicali sejo RO ZZB NOV in letno slovensko borčevsko skupščino.

Spet priprta meja

Komaj je – končno, po številnih protestih – zvezna vlada umaknila razvpiti polog za prehod meje, že se napoveduje nova podobna omejitev potovanja naših državljanov v tujino. Tokrat naj bi šlo – tako govore poročila, ki do tega časa uradno niso bila ne potrjena ne zanikana, pač pa je očitno, da se pripravlja ustrezna odločba – za uvedbo posebne tarife. Potniki naj bi plačali vsakokrat, ko bi šli čez mejo, okroglih 1000 novih dinarjev.

Seveda je kaj hitro pri roki obrazložitev za tako novo pripranje meje. Če naj bi nedavno odpravljeni polog zavrli, če že ne povsem ustavil odtok dinarjev v tujino, naj bi bila naloga sedanje uvedbe mejne takse nekakšna nabira sredstev za poravnavanje tečajnih razlik, ki so menda dosegle že astronomsko višino 2.600 milijard dinarjev (novih).

Podobno, kot je bilo za polog očitno, da pomeni odrekanje od tolikokrat poudarjane politike odprtih meja, ki odlikuje Jugoslavijo, ne more biti posledica uvedbe novih taks za prehod meja nič drugega, kot vnovično zoževanje odprtosti meje.

Podobno kot nihče ni mogel zanikati, da je polog pomenil očitno kršenje mednarodnih sporazumov in duha helsinške listine, velja ista ocena tudi za nameravane takse, s katerimi naj bi država spuščala svoje državljane čez mejo. Prav lepo bomo s to takso proslavili deseto obletnico helsinške konference, saj z uvajanjem mejnih taks vlada Jugoslavije krši določila sklepne listine te konference, ki jo je v njenem imenu podpisal sam predsednik Tito. Sklepna listina v poglavju, ki govori o sodelovanju na humanitarnih in drugih področjih med evropskimi narodi, določa med drugim, da države udele-

ženke konference »postavljajo sebi cilj, omogočiti neovirano gibanje in upostavljanje svobodnih stikov, posameznih in kolektivnih, zasebnih in uradnih, med ljudmi, institucijami in organizacijami držav udeleženk in prispevati k reševanju humanitarnih problemov, ki nastajajo v zvezi s tem.« (Podčrtal D. K.)

Uvajanje pologov, taks in vseh drugih podobnih omejitev svobodnih prehodov ljudi čez mejo pomeni v prvi vrsti težak in boleč udarec predvsem vsem delom slovenskega naroda, ki živi onstran meje. Po eni strani govorimo o enotnem kulturnem prostoru, po drugi strani pa z administrativnimi ukrepi zvezne birokracije ne le da preprečujemo nemoteno delovanje načela o enotnem kulturnem prostoru – ta mora v celoti zajeti vse Slovence ne glede na meje, ki jih ločijo kar na štiri države – pač pa izničujemo že doseženo z velikimi mukami in prizadevanji doseženo stopnjo uresničevanja enotnega kulturnega prostora. Kaj drugega kot očitno zaviranje kulturnega sodelovanja med Slovenci z obeh strani meje pomeni na primer državna uredba, s katero carina terja iste dajatve za slovenske knjige, ki jih v matično domovino pošilja slovenska založba na avstrijskem Koroškem, kot za tuje. Slovenski javnosti je znan kritični položaj ene najvišjih in najbolj dragocenih kulturnih ustanov slovenske manjšine v Italiji – Slovenskega gledališča v Trstu, ki ga vsak hip lahko zadušijo dolgovi. Slovensko gledališče v Trstu pa je bistveni, sestavni, dragoceni del kulture slovenskega naroda kot celote. Izgubiti to gledališče pomeni hudo osiromašitev slovenske kulture kot celote. S takšami po 1000 dinarjev za vsak prehod meje bo zvezna vlada spet onemogočila vsem Slovincem tostran meje obiskovanje tržaškega slovenskega gledališča. Podobno

velja za vse druge kulturne, športne in prosvetne, zabavne in druge manifestacije slovenskega življa v Italiji, Avstriji in tudi na Madžarskem. Taksa je potemtakem dejanje, ki v bistvu – naj so njene pobudnike vodili kakršnikoli razlogi – hudo, nevarno in morda neopopravljivo krni enotni slovenski kulturni prostor. Slovenski narod pa se ne more in ne sme odpovedati svojim delom onstran meje, ne zemlji, ne ljudem, s tem da sprejema stvarnost obstoječih meja. Politika pologov in tokrat taks, ki omejuje stike z našim življenjem onstran meje, je v očitnem nasprotju z življenjskimi prizadevanji slovenskega življa zunaj naših meja in s tem tudi željami slovenskega naroda v celoti.

Uvedba mejnih taks – ne glede na kakršnakoli opravičila – krši temeljna načela politike do manjšin zunaj meje, krši določila helsinške listine, načela odprtosti meje. Vsako tako početje pomeni škodo Jugoslaviji, njenemu mednarodnemu ugledu in njeni mednarodni dejavnosti.

Uvedba taks za prehod meje je tudi s socialnega vidika hudo krivična in le še pomaga k poglobljanju socialnih razlik. Tisti, ki jim pomeni 1000 dinarjev toliko kot navadna žepnina, tisti, ki jim je opravilo tihotapstvo, ne bodo takse niti občutili kot oviro za odhajanje čez mejo. Taksa pa bo udarila po veliki večini navadnih državljanov, ki jim bo spričo nezadržne rasti draginje – postala nepremagljiva ovira za prehod meje: odslej čez mejo samo bogati, vsi siromašni – teh pa v naši družbi, po vsem kar se dogaja z življenjsko ravni – ni tako malo.

Res, zvezna vlada se je po kaj neprimerni poti lotila pokrivanja tečajnih razlik.

Drago Košmrlj

Med realizmom in večjimi pričakovanji

Že takoj na začetku velikih svetovnih pričakovanj se je izkazalo, da so imeli glede možnosti za skorajšnji sestanek med voditeljema dveh super sil bolj prav realisti kakor pa optimisti. Izkazalo se je, da se Mihail Gorbačev in Ronald Reagan ne bosta sestala »na vrhu«, temveč »še v bližnji« prihodnosti. Optimizem je temeljil na pričakovanju, da je začetek obnovljenih ženevskih pogajanj dovolj močna spodbuda za pogovore na najvišji ravni na svetu. Ni dvoma, da je prva izmenjava mnenj in stališč na pogajanjih v Ženevi opozorila predvsem na bistvene razlike v stališčih dveh super sil in tudi na neljubo dejstvo, da se SZ in ZDA medsebojno obtožujejo zaradi kršitve dozdej sklenjenih pogodb o izdelavi in razmeščanju novih strateških raket še večje moči in večjega dosega, kakor je sedanja blokovska oborožitev.

Obe strani si trenutno bolj prizadevata, kako bi dokazali svojo trdnost in kako bi lahko izrabili svoje orjaške rakete za medsebojno izsiljevanje, namesto da bi bili pripravljeni na popuščanje, brez česar sporazuma med njima prav gotovo ne bo. Dejstvo, da se predsednik Reagan vrača k svoji priljubljeni retoriki obtoževanja SZ za vse zlo na svetu, zanesljivo ne bo prispevalo k napredku na pogajanjih in pri iskanju stičnih točk.

V odnosih med največjimi na svetu ne kaže prekmalu pričakovati velikih in naglih sprememb. Če je v Kremlju prevzel stvari v roke »novi človek«, jih ni prevzel tudi v Beli hiši. Ne glede na novega ali prejšnjega človeka na krmilu velike sile je treba dodati, da sistema v eni in drugi državi ostajata nespremenjena, torej različna. Počakati bo treba, da bo čas pokazal, kaj bo v medsebojnih odnosih prevladalo, ali tisto, kar jih povezuje, ali tisto, kar jih ločuje.

Mnogi so pričakovali, da bo ameriški predsednik Reagan izrabil priložnost, ki se je ponujala za srečanje z Gorbačevom.

Vendar, ni ga bilo v Moskvo na Černenkov pogreb. Takole je dejal: »Osem ameriških predsednikov se je v 48 letih ukvarjalo s tremi sovjetskimi voditelji, jaz pa naj bi se v nekaj več kakor štirih letih s štirimi sovjetskimi voditelji. Ko je omenil osem predsednikov v 48 letih, je Ronald Reagan mislil Roosevelta, Trumana, Eisenhowerja, Kennedya, Johnsona, Nixona, Forda in Carterja. Prvi trije na drugi strani naj bi bili Stalin, Hruščev in Brežnjev, naslednji štirje, s katerimi naj bi se Reagan sestel, pa so (znova) Brežnjev, Andropov, Černenko in zdaj Gorbačev.

Predsednik Reagan je torej ostal tisti ameriški predsednik, ki je doživel največ sovjetskih voditeljev, vendar se je sestel z najmanj med njimi, to je, dozdej še z nobenim. Zamudil je veliko priložnost, da bi to storil vsaj spotoma, če bi prišel na pogreb vsaj enega od treh sovjetskih voditeljev, ki so umrli ta čas, ko je v ZDA on na oblasti.

Ameriško-sovjetski odnosi so bili torej v minulih štirih letih slabši kakor mnoga leta prej, v teh letih pa je bilo tudi najmanj storjeno, da bi se vsaj navidezno zboljšali s tem, da bi se državniki sestali in pokazali dobro voljo za zблиževanje in popuščanje.

O krizi v svetovnih odnosih priča tudi razvoj razmer na Bližnjem vzhodu, kjer super sili ne kažeta posebne volje, da bi pomagali rešiti dolgotrajne spore in spopade med Izraelom in Arabci ter med Iranom in Irakom. ZDA se nočejo zavzeti za rešitev krize na Bližnjem vzhodu, kar bo zanesljivo vplivalo na nekatere ključne arabske države, da bi znova prevzele svojo vlogo v tem delu sveta ter ponovno utrdile svojo neuvrščeno in neodvisno politiko. Indijsko angažiranje v odnosih med Bagdadom in Teheranom, edino sprejemljivo za obe strani v tem mednarodnem trenutku, tudi dokazuje, da dve vojskujoči se državi nimata

druge poti, kakor da rešita ta svoj spor, ki se nenehno pogloblja s posredovanjem neuvrčenih držav in v duhu neuvrčene politike.

Tudi neuspeh misije egiptovskega predsednika Mubara v Washingtonu, kjer je poskušal posredovati za rešitev krize na Bližnjem vzhodu, je potrdil, da Washington ne želi niti najmanj okrniti svojega stališča, po katerem so ZDA ključni faktor na Bližnjem vzhodu, kjer se opirajo izključno na Izrael. Arabske države kot da nimajo druge izbire, kakor ozreti se v smeri SZ, Izrael pa da ima proste roke za divjanje po Libanonu. Danes tam, jutri pa že kje drugje. Ker vse tako kaže, da tudi v zalivski vojni ni druge izbire, kakor da se državi opredela izključno na eno in drugo super silo ali pa ustavi spopad brez vsakih pogojev, je videti, da miru ne bo brez korenitega zasuka v stališču do vojne in miru na tako obutljivem žarišču, kakor sta Bližnji vzhod in »njegova okolica«.

Vemo še za eno misijo, ki ni uspela, ker super silam ustreza drugačno razmerje sil. Argentinski predsednik Raul Alfonsin je med obiskom v ZDA pojasnil, kakšne nevarnosti grozijo vsaki politiki, če država zabrede v dolgevo. Bil je tako prepričljiv, da so tudi laiki domneli: Washington noče pomagati. Mednarodni monetarni fond je zadržal kredite, odobrene Argentini in Braziliji, menda zaradi izjemno visoke inflacije. Ista ustanova je zahtevala od Argentine, naj omeji uvoz in poveča izvoz. Država je ukrepala, vendar se njen dolg 48 milijard dolarjev ni zmanjšal. Bolj slikovito predsednik Alfonsin skoraj ni mogel orisati stiske, v katero je zašla njegova država, še bolj dramatično pa je bilo njegovo spoznanje, da mu veliki sosed ne bo pomagal.

Florijan Laimiš

Izsledki ankete predsedstva RO ZZB NOV Slovenije

Kakšna je dejanska vključenost borcev v delegatski sistem?

Zveza združenj borcev narodnoosvobodilnega boja Slovenije je kot družbenopolitična organizacija pomemben del frontno organizirane socialistične zveze. Večina borcev se še vedno aktivno vključuje v delo v okoljih, kjer živijo. Za to, da bi ugotovilo dejansko vključenost borcev v delegatski sistem in kako opravljajo svoje specifične politične naloge v samoupravnem socialističnem sistemu, je predsedstvo RO ZZB NOV Slovenije pripravilo posebno anketo, ki so jo izpolnjevali občinski odbori ZZB NOB.

Po podatkih, ki veljajo za 31. december 1984 je bilo v naši republiki 1011 združenj borcev in vojaških invalidov, od tega je bilo 935 združenj borcev. V njih je vključeno 102.306 članov, od tega pa je 41.361 ženski. Zaposlenih je še 6.214 borcev ali 6,07 odstotka, v pokoju pa jih je 72.010 ali 70,39 odstotka. Med člani ZZB NOV Slovenije je 14.065 članov zveze komunistov ali 13,74 odstotka.

Anketa kaže, da so borci najbolj delavni tam, kjer je to najbolj potrebno, to je v krajevnih skupnostih. Tam jih deluje 25.884 ali 25,3 odstotka. V skupščinah krajevnih skupnosti deluje 2.794 članov ali 27,3 odstotka. Največja dejavnost borcev na tem področju je v občini Nova Gorica, kjer jih deluje 204 v občini Ljubljana Šiška 202, Ljubljana Bežigrad 137 itd. V delovnih organih KS deluje 4.767 članov ZZB ali

4,66 odstotka. Tako jih je v občini Kranj delovnih 480, Ljubljana Šiška 412 itd. V družbenopolitičnih organizacijah v KS deluje 19.324 članov ali 18,89 odstotka. Ti borci delujejo v komisijah in odborih SZDL pa do organov za družbeno samoznačito.

V organizacijah združenega dela deluje v delavskih svetih in njegovih organih še 967 članov ZZB ali 0,94 odstotka celotnega članstva. Na vodilnih in vodstvenih delovnih mestih deluje še skoraj dvesto borcev. Veliko pa jih je vključenih v izdajateljske svete založb, uredniške odbore in druge organe.

V samoupravnih interesnih skupnostih deluje 3.273 članov ali 3,06 odstotka. Tako jih je v delegacijah za skupščine samoupravnih interesnih skupnosti 2.825

ali 2,76 odstotka. Največ borcev je v te delegacije vključenih v občini Nova Gorica 224, Ljubljana Center 191 itd. Kot predsedniki delovnih teles samoupravnih interesnih skupnosti pa deluje 448 članov ali 0,44 odstotka.

V družbenih organizacijah in društvih je aktivnih še 37.726 članov ali 36,88 odstotka, od tega jih je 3.619 ali 3,53 odstotka v organih samoupravljanja.

V družbenopolitičnih skupnostih – občinah je delovnih skupno 7.969 članov ali 7,79 odstotka. Od tega jih v delegacijah za skupščine 1.218 ali 1,19 odstotka, v družbenopolitičnem zboru občinskih skupščin je skupno 307 članov ZZB ali 0,30 odstotka, v izvršnih svetih občin deluje 61 članov ZZB ali 0,05 odstotka, v upravnih

organih občin deluje 116 članov ali 0,11 odstotka, predsednikov delovnih teles družbenopolitičnih skupnosti pa je iz vrst ZZB NOV 1.265 ali 1,23 odstotka, v družbenih svetih in svetih občin deluje 651 članov ZZB NOV in v družbenopolitičnih organizacijah na ravni občine skupno 4.351 članov ali 4,25 odstotka. Največ članov je delovnih v organih SZDL, in sicer 2.364 ali 2,31 odstotka, v ZRVS so vključeni 1.003 člani ali 0,98 odstotka, 813 članov ali 0,79 odstotka deluje v ZK in 171 v organih sindikata.

V posebnih družbenopolitičnih skupnostih (regijah) deluje skupno 589 članov ZZB NOV ali 0,58 odstotka. Od tega jih deluje v družbenopolitičnih zbiorih skupščin 73 ali 0,07 odstotka. V družbenopolitičnih organizacijah pa deluje 516 članov ali 0,50 odstotka. Največ članov deluje v organih SZDL, in sicer 259, 127 v ZRVS, 111 v organih ZK in 19 članov v organih sindikata.

Na ravni republike deluje v delegatskem sistemu skupno 170 delegatov ZZB NOV Slovenije, in sicer 53 v organih RK SZDL, pri republiškem odboru ZZB NOV

pa deluje 23-članska delegacija za delegiranje delegatov v SZDL, štirje delegati v družbenopolitičnem zboru skupščine Slovenije in 6 delegatov v delovnih telesih skupščinskih zbiorov. Drugi delegati delujejo v drugih republiških organih družbenopolitičnih organizacij, trije v republiških družbenih svetih, 7 v republiških upravnih organih, 11 delegatov v organih samoupravnih interesnih skupnosti, 24 delegatov v delovnih telesnih založniških organizacij, tiska in radia ter televizije, šest v organih univerze in fakultet in 28 delegatov v drugih organih in organizacijah. V zveznih organih in telesih pa deluje 32 delegatov ZZB NOV Slovenije.

Brez dvoma ti podatki kažejo, da so borci še vedno zelo delovni in da dejansko ni organa, kjer ne bi bilo slišati njihove besede. Če pa upoštevamo še njihovo povprečno starost, ki je približno 68 let, je dejavnost jasen dokaz njihove visoke socialistične zavesti in odgovornosti in njihove nepretrgane zainteresiranosti za pospešen in vsestranski razvoj naše družbe.

Bojan Kuntarič

Nemiri na Danskem

Kljub temu da je danski parlament te dni sprejel vladni paket ukrepov o mezdah in varčevalni strategiji, se zdi, da se stavka 300 tisoč zaposlenih v zasebnem sektorju, ki pretresa Dansko že dober teden dni, še ni končala. Stavka je izbruhnila zaradi večmesečnega spora med največjo sindikalno organizacijo in državno organizacijo uslužbencev, delavci pa so med drugim zahtevali 4 do 6-odstotno povečanje mezd in zmanjšanje delovnega tedna s 40 na 35 ur. Kriza, ki pretresa to skandinavsko deželo, ni kriza sedanje vlade, saj njene korenine segajo globlje. Prav tokratni izbruh pa pomeni eno najresnejših opozoril premieru Paulu Schlutterju, ki je z lansko januarsko zmago štiri-stranske koalicije konservativcev in liberalcev obljubil politiko gospodarske stabilizacije, ki naj bi temeljila na zmanjševanju socialnih izdatkov in prevladitvi bremen na ramena najbolj ogroženih slojev prebivalstva: delavcev, brezposelnih, mladine in upokojeincev.

Danski parlament kaj po-dobnega v svoji zgodovini, v tej deželi so leta 1901 prvič uvedli parlamentarni sistem, še ni doživel. Izredno vladno sejo so morali zaradi pravcate razjarjenosti, sicer hladnih Dancev, ki so onemogočili dostop poslancev v parlament, preložiti za nekaj ur. Vlada se je najverjetneje zavedala, da utegne s svojimi ukrepi še spodbuditi proteste danske javnosti, vendar na kaj takšnega ni računala. Z najnovejšim predlogom je podžgala tudi tisti del danske javnosti, ki se je do splošne stavke vedel dokaj zadržano in se je večinoma ni udeležil. Zgodilo se je namreč, da je vladni kabinet z eno potezo želel premagati nasprotja in javnost preli-siti z nekaterimi ukrepi ekonomske politike, ki jih niso uspeli uvesti s sprejemom vladnega proračuna.

Nov vladni paket, ki so ga sprejeli po večurnem razpravljanju v parlamentu, do-

loča dvoodstotno povečanje mezd, za prihodnje leto pa naj bi ta odstotek znašal 1,5 odstotka. Delovni teden bo namesto 40 ur zdaj trajal uro manj, in sicer bo ukrep začel veljati januarja prihodnje leto, v zasebnem sektorju pa leto kasneje. Vlada je sprejela še vrsto spremljajočih ukrepov ekonomske politike, s katerimi naj bi inflacijo zadržali na triodstotni ravni, hkrati pa naj bi zmanjšali državni primanjkljaj, ki je lani znašal dobrih 17 milijard kron. Ob rob tem ukrepom je parlament sprejel sklep po katerem naj bi zasebna podjetja, ki ustvarijo več kot 14.500 dolarjev dohodka na leto osem odstotkov vseh davkov in zaslužkov namenjala v nekakšen varčevalni fond. Davščine zasebnim podjetjem naj bi s 40 odstotkov povečali na 50 odstotkov, tisti z visokimi dohodki pa naj bi v prihodnje izločali en odstotek vseh zaslužkov v varčevalni sklad.

Opozicijska socialnodemokratska stranka in sindikati so takšen koš ukrepov imenovali »nasilje nad demokracijo in zaposlenimi«, vladni predstavniki pa so blokado parlamenta označili za »veliko izdajo«. Zapisali smo, da se kriza kljub vladnim prizadevanjem ni umirila in po večinskem mnenju opazovalcev se država približuje splošni stavki. Pro-met je skoraj v celoti ohromljen, stavka je zajela tudi tamkajšnje pošte, radio, otroške ustanove, delo na gradbiščih stoji, v prodajalnah primanjkuje hrane, pi-jače in drugo.

Lanske parlamentarne volitve so bile izjemne, že mnogokrat prej pa so takšne ali drugačne krize pretresale prejšnje vlade, vključno tudi tisto Paula Hartlinga in Ankerja Jörgensona. Najverjetneje je sedanja kriza posledica dolgoletnega kopičenja težav tako v gospodarskem kot v socialnem življenju de-žele vikingov.

Danska nima surovin pa tudi rek ne, kjer bi bilo mogoče postaviti elektrarne, kot so to na primer storili v sosednjih skandinavskih deželah, ki se poleg tega lahko pohvalijo še z drugimi naravnimi bogastvi. Preobrazba iz kmetijske v industrijsko deželo je bila široko zastavljena, a draga zamisel. V petdesetih letih je bila v kmetijstvu zaposlena tretjina prebivalcev, medtem ko se zdaj s to panogo ukvarja vsak dvajseti. Urednik vplivnega časnika Politiken kljub temu zatrjuje, da so Danci še vedno kmeti, saj jih bolj kot ideologija men-

da zanima vreme. Ob tem dodaja, da kmetje proklamirane ne vzamejo tako za-res kot mestni prebivalci.

Eden izmed problemov je tudi v tem, da surovin in polizdelkov za dansko pre-delovalno industrijo ni mo-goče plačevati, s slanino in jajci ali celo s specializiranimi elektrotehničnimi izdelki. Strukturno neravnovesje, ki se je pokazalo pred leti, je še danes očitno in obremenjuje dansko plačilno bilanco. V deželi z nekaj več kot petimi milijoni prebivalcev so številni obrati majhni in zaradi tega v primerjavi z avtomatiziranimi industrijskimi velikani drugih držav kaj malo rentabilni.

Kljub kronični danski zadolženosti so zaslužki in po-raba večinoma uvoženih do-brin še vedno zelo visoki. Življenjska raven in prizadevanja, da bi Danska obveljala za res socialno deželo, jo postavljajo v sam vrh svetovne lestvice, vendar lahko zapišemo, da tudi Danci živijo prek svojih zmožnosti. Zaslužki naraščajo bolj kot v drugih zahodnoevropskih državah, medtem ko je bru-to proizvod v nasprotju s tem bistveno manj naraščal. Ker so temu ustrezno naraščali tudi proizvodni stroški, so poskočile tudi cene, tako da je inflacija pred leti znašala nekaj več kot 15 odstotkov.

Prebivalce države, ki se razprostira na 500 otokih, poleg vladnega deficita, zunanje zadolženosti in vrste drugih problemov brez dvo-ma stiska za vrat tudi vprašanje brezposelnosti. V no-vejših statističnih podatkih preberemo, da je brezposelnih deset in pol odstotka za delo sposobnih Dancev.

Brezposelnost v največji meri kosi med mladino, ki se med drugim zaradi tega zateka k alkoholizmu, narkomaniji in kriminalu. Ob dejstvu, da je brezposelnih 75 tisoč mladih pod 25 let, ni nič čudnega, če mladenič ali dekleta na vprašanje, kaj bo, ko odraste, odgovori, da ali ne ve ali da ima za takšno odločitev še dovolj časa.

Mladi se često družijo v posamezne skupine z različnimi imeni in različnimi ideološkimi usmeritvami, pogosto pa med njimi izbruhnejo spopadi, ki se ne por-edko končajo tragično. Danski sociologi in psiholo-gi razlagajo pojave različno, verjetno pa se približamo resnici, če zapišemo, da je so-dobna družba na tem področju odpovedala, saj mladim ni ponudila nobenih idea-lov. Člani posameznih skupin, ki med drugim širijo strah in trepet tudi med »navadnimi« Danci, često razbi-jajo po restavracijah, prizna-vajo le zakon asfaltne džun-gle in svojo identiteto iščejo v modernem mestnem tropu, kjer nekaj pomenijo, drugod pa le malo.

Nekateri, ki se ukvarjajo s problemi brezposelne mladine, pišejo, da gre za gene-racijo, ki je odrasla pred televizijskimi ekrani, brez stikov z odraslimi. Ti so bolj ali manj obremenjeni s hla-stanjem po denarju in proble-mi, ki so značilni za moderen način življenja. Drugi spet pišejo o neuspešnosti vladne politike. Profesor zgodovine na eni kopenhagenskih fakultet N. Christiansen je sedanjo dansko socialno in ideološko polari-zacijo na kratko oralal z be-sedami: »Mladina je razcep-ljena med konservativce in socialiste, sindikati se prepirajo o mezdah, sami sociali-

sti pa o ideoloških vpraša-njih. Vse več je nasprotij, ki posegajo na področja vrednot in usmeritve danske družbe.«

Zaradi nekaterih projek-tov Schlutterjeve vlade za stabilizacijo gospodarskih razmer v državi ga nekateri celo primerjajo z britansko ministrsko predsednico Thatcherjevo. Najbolj radikalni zatrjujejo, da jo je v določenih pogledih oziroma načrtih za zmanjšanje deficita celo presegel. Socialni demokraci so te ukrepe označili kot nesprejemljive oziroma socialno neuravnotežene, medtem ko predstavniki sindikatov opozarjajo na možno zvišanje števila brezposelnih. Tako zastavljeni načrti namreč, to se je pokazalo v veliki stavki, ogrožajo uresničevanje dogovorjenih povišanj mezd oziroma pomenijo vmešavanje v dogovor med delodajalci in sindikati.

Znano je, da so danski socialni izdatki že zdaj zajetni, samo brezposelnim država za nadomestilo izplača 20 milijard kron na leto. Delno se je že uresničila bojazen, da bodo brezposelni v prihodnje namesto 90 odstotkov zadnje plače dobili le 80 odstotkov, kar seveda najbolj prizadene tiste z najnižjimi prejemki. Premierju Schlutterju je jasno, da iz žepa tistih, ki so v glavnem odvisni od golih plač, kaj več skoraj ne more dobiti, po drugi strani pa premožnih zaradi političnih razlogov noče vznemirjati.

Prihodnji dnevi bodo pokazali, ali se bo družbeno kolesje v tej skandinavski deželi na novo premaknilo, do takrat pa ostaja tamkajšnja vlada še naprej pod silovitimi pritiski javnosti.

Miha Lamprecht

Neonacist Hoffmann se norčuje

Stenske obloge v sodni dvorani se še iste, kakor skoraj pred 40 leti, tako kakor jih kažejo slike iz tistega časa. V tej dvorani je pred štirimi desetletji mednarodno vojaško sodišče sodilo Hermanu Göringu in pajdašem. Od septembra lani teče pred tem sodiščem proces zoper – Heinza Hoffmanna, istega človeka, ki je bil v sedemdesetih letih publicitete željan šef neke neonacistične skupine, v letih 1980 in 1981 pa voditelj skupine nemških nacistov, ki so se kot pripadniki športno-strelske skupine »tujina« vdinjali v Libanonu.

Karl-Heinz Hoffman je obtožen, da je pridobil mlade Nemce za tuje oborožene sile, da je uvajal v svojih vrstah prave sadiščne metode urjenja, da je ponarejal denar in z njim finansiral svojo dejavnost; obtožen pa je tudi umora!

V dvorani nürnberškega sodišča poteka prvi proces v zgodovini ZR Nemčije, na katerem sodijo za umor Juda po letu 1945.

Decembra 1980 sta bila 69-letni Shlomo Lewin in njegova 57-letna življenjska družica Frida Poeschke v svoji hiši v Erlangen-u ubita s štirimi strelji iz revolverja. Stori-lec je imel temna očala, ki jih je pustil na kraju zločina. Očala so bila redek model, izdelan v majhnem optičnem podjetju v Heroldsbergu pri Erlangenu. V sosednji hiši je dolga leta stanoval neonacistični voditelj Karl-Heinz Hoffmann. Tedaj ga je že vsak poznal s televizije kot hujšaka, ki je vodil svoje pajdaše po gozdovih in tratah in vseokrog grozil svojih nasprotnikom, da ga »bodo že še spoznali«.

Prva poročila o dvojnem umoru so pripovedovala, da je bil umorjen Shlomo Lewin svojčas v Izraelu vojaški adjutant Mosheja Dayana. Brez težav je bilo mogoče ugotoviti, da je bil Shlomo Lewin kljub vsej pridnosti in prizadevnosti v resnici dokaj neuspešen mož. Še zelo mlad je pred Hitlerjem pobegnil iz Nemčije, naselil se je v Palestini, po koncu vojne pa se je vrnil v ZR Nemčijo. Poskušal je delovati kot založnik judovskih, zgodovinskih in teoloških knjig, vendar je pogorel. Bil je zasebni

učitelj brez učencev, človek z malo prijatelji in vedno v denarni stiski.

Denarna stiska je bila zanj tudi usodna. Na severnem Bavarskem so Shloma sprejeli kot predstavnika preganjanih in umorjenih žrtev nacističnega režima: Medse so ga sprejeli strpni ljudje dobre volje, sovražili pa so ga stari in novi nacisti, ki so imeli starega Juda še vedno za utelešenje svetovne zarote. Če se je bilo treba znašati nad takšnimi ljudmi, ni bil Hoffmann nikoli preutrujen.

Ta čas so menda ugotovili, da je Shloma Lewina in Frido Poeschke ubil neki spremljevalec rdečembradege Hoffmanna. To je bil Uwe Behrendt, ki pa ni preživel libanonske pustolovščine športno-strelske skupine Hoffmann. Behrendt je storil samomor potem, ko je prebral poročila o priskavi v ZR Nemčiji v zvezi z umorom judovskega para. Dokazov za takšno razlago ni nikjer, kakor tudi ne, da je Karl-Heinz Hoffmann dejansko pomagal Behrendtu pri uboju Shloma Lewina.

Prav pri tem pa se začenjajo težave s sedanjim nürnberškim procesom. Nacistični voditelj, katerega povezava z znanim atentatom leta 1980 na Münchenskem Oktoberfestu ni bila dokazana, voditelj okoli 400 moških, organiziranih v paramilitaristične enote, ki pa so jo imeli konservativci le za »prismodarijo« – ta človek je obtožen umora in se že zdaj veseli, ker ga bodo morali – oprostiti! Ponarejanje denarja, pretepaštvo, kazniva dejanja v Libanonu, vse to mu lahko prinese nekaj let zapor. Glede obtožbe za umor pa bi ga skoraj zanesljivo izpustili. Kdor je sprémjal vsaj del dolgotrajne razprave, ki jo je znal obtoženi spret-no izraziti za svojo reklamo, se mora zgroziti ob možnostih, da bi Hoffmanna res oprostili obtožbe. Polčetrto leto je že v zaporu. Ko ga bodo izpustili, bodo imeli zahodnonemški neonacisti znova v svoji sredi zagnanega organizatorja, ovenčenega s slavo »po nedolžnem« obtoženega, voditelja, ki si je nabiral slavo v »dolgoletnem zaporu«.

Tisto, kar se dogaja v Nürnbergu, ni naključje. Pol leta so frankovski kriminalisti potrebovali, da so prišli do ideje, da so začeli morila judovskega para Lewin iskati med neonacisti. Lewin je bil neprijubljen v majhni judovski občini v Nürnbergu, vendar pa je bil neprijubljen tudi Karl Heinz Hoffmann. To je bil zadosten razlog, da bi kriminalistični uradniki prišli na Lewinov pogreb na judovskem pokopališču

sanju sledov, ali ni kasneje na vse pretega hvalil tistega, »ki si je upal«? Policija mora iz zbranih podatkov Hoffmannu dokazati, da je ubil Shloma in Friedo Lewin (Poeschke).

Pravijo, da se Hoffmann vsemu temu smeje v brk, kajti morilec Behrendt velja za mrtvega, Hoffmannovi privrženci pa nočejo o stvari nič vedeti, kajti zaradi pustolovščine v Libanonu so mnogi med nji-

Da bi neonacista, voditelja paramilitaristične skupine Karla-Heinza Hoffmanna pred nürnberškim sodiščem lahko obsodili tudi zaradi umora, bo treba še zbirati dokaze.

in iskali sumljive ljudi, razlog dovolj, da bi povprašali za alibi nürnberške Jude in podobno. Tisto, kar je bilo tedaj zamujeno, je po treh letih nemogoče nadomestiti.

Ali je Hoffmann pomagal morilcu Behrendtu? Ali mu je pred zločinom res dal glušilec za revolver, ali je sodeloval pri bri-

mi sami obtoženi. Trdijo, da je Karl-Heinz Hoffmann poseben retorični talent – splet-kar, zapeljivec in organizator, vendar pa tudi sadist, o čemer pričajo izjave udeležencev tako imenovane libanonske ekspedicije športno-strelske skupine Hoffmann. fl-

Živa Drole

Pehotni oficir je eden zelo zahtevnih poklicev v JLA Delo pokaže, kako malo znaš

Med najbolj zapletenimi vojaškimi poklici je prav gotovo poklic pehotnega oficirja. Ne samo, da ima opraviti s štiridesetimi, petdesetimi ali več vojaki, skrbeti za njihovo delo in življenje v JLA, ampak mora biti tudi dober poznavalec topništva, raket, tankov in drugega orožja. Med slovenskimi fanti, ki so pehoto izbrali za področje svojega dela v naši armadi, je tudi Alojz Vertič.

Komandirja Lojzeta, kot mu pravijo vojaki, smo srečali na poligonu. Spomladanski dež je neusmiljeno padal, Alojz Vertič pa je zaskrbljeno gledal v nebo in se spraševal, ali bodo lahko uresničili dnevni program dela. Komandir je poslal vojake pod streho, ki jim je pomenila predavalnico in bivalni prostor. Povabil nas je v šotor, kjer nas je vojak Bogdan Godec postregel s toplim čajem.

»Moje navdušenje za vojaško uniformo sega daleč v otroštvo,« je začel svojo pripoved. »Čeprav sem doma iz Kočevja, sem veliko časa preživel pri stari mami v Prekmurju ob jugoslovansko-avstrijski meji. V bližini je bila tudi karavla, kjer sem preživel veliko časa. Pogosto so mi prijazni graničarji postregli s hrano, na glavi sem nosil njihove kape in čelade, včasih pa so mi dovolili, da sem nosil puško.

Po osemletki sem se vpisal na gimnazijo in jo tudi končal. Seveda se je bilo treba odločiti za poklic. Odšel sem na informativni dan v Ljubljano. Želel sem študi-

rati medicino. Toda prestrašil sem se sprejemnih izpitov. Odšel sem tudi v Dom JLA, kjer so mi natančno povedali vpisne pogoje za vojaško akademijo. Priglasil sem se. Precej časa sem čakal, da sem dobil vabilo za zdravniške preglede. Bil sem sposoben in 16. septembra 1977 sem se moral zglasti na vojaški akademiji kopenske vojske v Beogradu.

Na tej vojaški visokošolski ustanovi sta prve dve leti študija enaki za vse gojence. Tretji in četrti letnik pa se razlikujeta po zvrsteh in gojenci se specializirajo. Pri razvrščanju upoštevajo želje prihodnjih starešin in pa seveda potrebe JLA. Kot pravi Alojz Vertič, so vse najboljše študente iz njegove generacije usmerili v pehoto. Vsi, ki so se specializirali za delo v pehoti, so tretji letnik končali v Beogradu, četrtega pa v Sarajevu. Danes pa sta oba letnika v glavnem mestu Bosne in Hercegovine.

»Po končanem šolanju misliš, da že vse veš. Toda, ko prideš v enoto in začneš delati z ljudmi, spoznaš, kako malo veš. Veliko samoizo-

braževanja in usposabljanja je potrebno, da si lahko kos vsem nalogam, ki jih zahteva delo z vojaki,« pravi Alojz Vertič.

Prvo delovno mesto je dobil v Ljubljani, vendar bi šel, kamorkoli bi ga poslali. Zavedal se je, da se je odločil za ta poklic in hkrati se je sprijaznil z vsemi svetlimi in temnimi stranmi tega poklica.

»Zadovoljen sem z delom, saj sem nenehno med ljudmi. Vsaka generacija voja-

vojašnici,« poudarja komandir Alojz.

Kljub optimističnim besedam pa ima Alojz Vertič tudi problem, ki ga tišči že nekaj časa. Z družino so še vedno podnajemniki. Vse pa kaže, da bo še letos dobil stanovanje in svoji družini zagotovil življenje, kot si ga zasluži. Njegova žena je tik pred diplomom na fakulteti za sociologijo, politologijo in novinarstvo, katedra za SLO in DS. Verjetno se ji bo študij malo zavlekel, saj ima

Alojz Vertič v pogovoru z vojniki iz enote, ki ji poveljuje.

kov prinese nekaj novega. Zato si skušam zapomniti najboljše stvari in jih uporabiti pri delu z naslednjo generacijo. Vsakemu vojaku se skušam približati in ga razumeti kot človeka. Do zdaj mi je to kar dobro uspevalo in dobro se razumemo. To pa dokazujejo uspehi našega skupnega dela, saj smo že nekaj let najboljše enota v

zdaj veliko dela s šestmesečnim sinom Robijem.

Kljub napornemu delu pa Alojz Vertič ni opustil misli o študiju na eni izmed civilnih fakultet. Pravi, da se bo verjetno vpisal na študij SLO in DS. Želi pa se izpopolnjevati tudi v svoji stroki, to je v poklicu pehotnega oficirja.

Bojan Kuntarič

Mesečna razporeditev se izboljšuje

V poveljstvu Ljubljanskega armadnega območja so tudi letos pripravili analizo poročanja o delu in življenju v enotah JLA in delu drugih obrambnih struktur.

Obveščanje domače javnosti je tudi lani želelo z najrazličnejšimi novinarskimi oblikami in vsebino objektivno in pravočasno poročati o vseh vidikih stanja, razvoja in uresničevanja zasnov SLO in DS. Zanimiva je primerjava kontinuiranosti obveščanja skozi vse leto. Lani se je prvič zgodilo, da ni bilo največ zapisov objavljenih decembra, ampak oktobra. Tudi pregled kaže, da je bilo obveščanje enakomerneje razdeljeno po mesecih, kot prejšnja leta. To dokazuje primerjava med mesecem, ko jih je bilo najmanj, in mesecem, v katerem jih je bilo največ. Lani je bilo to razmerje 1:2,8, medtem ko je prejšnja leta znašalo 1:4,5. To kaže, da je bilo lani več načrtnega in organiziranega dela skozi vse leto. Pomemben delež pa sta k obveščanju prispevala radio in televizija. Po radijskih valovih so oddajali več kot

18 ur programa s to tematiko.

Vsekakor je zanimiv delež našega časopisa pri pisanju o delu naših oboroženih sil in drugih obrambnih struktur. Tako smo lani objavili 249 zapisov, kar znaša 16,7 odstotka vseh informacij s tega področja. V skupini tednikov, ki izhajajo na republiški ravni, pa smo objavili celo 72 odstotkov vseh informacij.

V poveljstvu Ljubljanskega armadnega območja poudarjajo, da so s količinskim poročanjem zadovoljni, veliko več pa bi lahko novinarji naredili pri kakovosti poročanja. Želijo tudi, da dogajanj v JLA ne bi spremljali vedno eni in isti novinarji, ampak naj bi se vključevali tudi novinarji iz drugih uredništev.

Zelo razveseljivo je tudi, da niso dobili pripomb novinarjev glede pristopa do vira informacij, to je enot in poveljstev v garnizijah. Po drugi strani pa ti mislijo, da še vedno niso izčrpane vse možnosti za boljše in kakovostnejše poročanje.

Bojan Kuntarič

Kakšne uspehe je dosegel Izobraževalni center za SLO in DS Maribor?

Premalo je izrabljena možnost celoletnega dela

V Pekrah pri Mariboru že vrsto let deluje Izobraževalni center za SLO in DS. Podatki kažejo, da je center zelo pomemben za večjo usposobljenost specializiranih sestavin SLO in DS kakor tudi za večjo obrambno pripravljenost prebivalstva. Direktor centra France Požgan in pedagoški delavec Ernest Golob sta povedala, da je bila dejavnost centra tudi lani zelo pestra.

Tako so pripravili 185 različnih tečajev za teritorialno obrambo, CZ, NZ, tabornike, mladino, ki ne obiskuje šol srednjega usmerjenega izobraževanja, člane komitejev za SLO in DS, pripadnike organov za notranje zadeve in druge. Skupaj je bilo v različne oblike usposabljanja vključenih skoraj 13.000 ljudi.

Letos načrtujejo v centru obširen program izobraževalnega dela. Tako bodo med drugim usposabljali enote civilne zaščite, načelnike in pomočnike načelnikov narodne zaščite in člane komitejev za SLO in DS. Naj opozorimo, da so to samo nekatere dejavnosti.

Kljub takšnim uspehom pri delu pa imajo v centru tudi težave. Predvsem radi poudarijo, da težko dobijo pedagoške delavce, ki bi se redno zaposlili pri njih. Vzrok za to je v premajhnih osebnih dohodkih in posebnih delovnih razmerah. Večino dela je namreč popoldan in poteka v posebnih razmerah. Zato imajo probleme, kako zagotoviti normalen potek pouka. Ugotavljajo tudi, da nimajo primerne učilnice za izvajanje pouka z orožjem. Potrebujemo

tudi strelišče. Premišljajo od 25-metrskem strelišču za streljanje s pištolo, ki bi ga uporabljali za uresničevanje programa usposabljanja za člane komitejev za SLO in DS, pripadnikov narodne zaščite, ZRVS in milice. Hkrati pa bi služilo tudi za osnovni pouk varovanju s puškko in drugim pehotnim orožjem. Zdaj izgubljajo veliko dragocenega časa s prevozi na strelišče, ki je zunaj centra, precejšnji pa so tudi stroški prevoza.

Načrtujejo tudi posodobitev učne tehnologije. Uredili naj bi učilnice za programiran pouk, učilnice za polprogramiran pouk, interni TV studio s snemalno sobo in fotolaboratorij s temnico. V sedanjem fotolaboratoriju so v zadnjih štirih letih izdelali okoli 9 tisoč diapozitivov. Imajo svojo filmsko s 119 filmi, 18 kompletov diapozitivov, 6 kompletov grafolij in drugih.

Seveda pa center ne bi bil popoln, če svojim slušateljem ne bi dajal tudi prehrane in prenočišča. Tako so lani za udeležence raznih tečajev in seminarjev pripravili 44.171 obrokov, imeli pa so 3300 nočitev.

Sogovornika sta opozorila, da je v posameznih obdobjih izobraževalni center preobremenjen zaradi tega, ker uporabniki pogosto hkrati načrtujejo usposabljanje. Zato bi morali vsi dejavniki, ki načrtujejo usposabljanje s področja SLO in DS, upoštevati možnosti celotnega dela centra. To bi omogočilo boljše prostorsko izrabo, kakovostnejšo pedagoško delo in večjo učinkovitost vseh oblik usposabljanja.

M. Kos

ZRVS je odpravila preživele oblike dela

Vse organizacije ZRVS v občini Kočevje so lani uspešno in zadovoljivo opravile vse naloge, ki so jih sprejele z delovnim načrtom. Udeležba na predavanjih, in drugih oblikah strokovnega dela je bila zadovoljiva. Vodstvo občinske organizacije ZRVS meni, da sta za to dva vzroka, in sicer so namenili veliko več pozornosti predavateljskemu kadru, odpravili pa so tudi nekatere preživele oblike dela.

Posebno pozornost pa je ZRVS namenila podružbljanju splošne ljudske obrambe in družbene samozaščite v občini. Tako so ustanovili več aktivov ZRVS v delovnih organizacijah in delovnih skupnostih. V Osilnici in Predgradu so razpustili krajevni organizaciji ZRVS, zaradi premajhnega števila članov. V Kočevju so v skladu s preoblikovanjem krajevnih skupnosti zdaj tudi tri krajevne organizacije ZRVS. Tudi letos želijo nadaljevati delo pri krepitvi krajevnih konferenc, da bi bili rezervni vojaški starešine kar najbolj strokovno in družbenopolitično usposobljeni.

O vseh perečih vprašanjih pa bodo spregovorili na letni volilni konferenci občinske organizacije ZRVS, ki bo sredi tega meseca. Na njej bodo izvolili novo vodstvo, saj sedanjemu poteče mandat.

Viktor Dragoš

Strokovni pouk in programske konference

Té dni potekajo v krajevnih konferencah ZRVS v občini Kranj predavanja, ki sodijo v redno usposabljanje rezervnih vojaških starešin. Za uspešno usposabljanje pa že vrsto let skrbijo predavatelji iz aktiva predavateljev pri občinski konferenci ZRVS.

Letos poslušajo rezervni starešine predavanje na temo Neoborožen boj in mobilizacija. Gre za zelo pomembno temo, kajti prav pri mobilizaciji se pojavlja vrsta vprašanj, na katera bodo poskušali odgovoriti na predavanjih.

V večini krajevnih konferenc bodo po predavanjih

opravili tudi redne letne programske konference, na katerih bodo spregovorili in ocenili svoje dosedanje delo in sprejeli načrt dela za prihodnje obdobje.

Po besedah sekretarja OK ZRVS Kranj Petra Pečnika so nekatere krajevne konference uvrstile v programe usposabljanja tudi dodatne teme. To sta predvsem topografija in tema o ustanovitvi in delovanju sil za hitro vojaško posredovanje. Poudaril je tudi, da se vseh 25 krajevnih organizacij drži rokov za izvedbo predavanj in letnih konfren.

Marko Čavlovič

Pohvale avtorjem Informatorja

V organizacijah Zveze rezervnih vojaških starešin Slovenije potekajo te dni redne letne konference. Na njih rezervni vojaški starešine ocenjujejo preteklo enoletno delo in določajo, kaj bodo delali v prihodnjem obdobju.

Na letno sejo konference ZRVS se pripravljajo tudi rezervni starešine v občini Trbovlje. Za vse delegate in druge člane so izdali lepo oblikovan Informator, kjer so navedeni vsi podatki za minulo obdobje dela. Čeprav šteje trboveljska organizacija ZRVS med najboljše v naši republiki, gotovo lahko opravijo vrsto stvari še bolje, predvsem pa povečajo udeležbo na usposabljanjih.

Vsekakor velja pohvaliti pripravilce gradiva za letno konferenco, ki so se zelo potrudili in sestavili dokument, ki je lahko drugim organizacijam za vzor. Vsakdo, ki ga zanima katerokoli področje dela, lahko v njem najde vse podatke.

B. K.

Opravili so pomembno delo pri širjenju obrambne strukture

Na seji pokrajinskega odbora za vzhodno Štajersko so obravnavali poročilo o delu tega telesa ter njegovih organov v letu 1984 in poročilo o delu pokrajinskega štaba teritorialne obrambe. Ugotovili so, da so uresničili vse načrtovane naloge in tudi druge, ki jih vnaprej niso mogli predvideti.

Pokrajinski odbor za vzhodno Štajersko in pokrajinski komite za SLO in DS sta opravila pomembno delo pri razvijanju samozaščitnih dejavnosti ljudi v samoupravnih organih, delavskih kontrolah in inšpekcijskih službah. Posebno skrb so namenili ažuriranju in sprejemu varnostnih in obrambnih načrtov in sodelovanju v pripravah, izvajanju in analizi načrtovanih vojaških vaj in drugih oblik usposabljanja. Pri svojem delu sta redno opozarjala na izjemen pomen moralnopolitičnega stanja in bojne pripravljenosti v enotah in štabih teritorialne obrambe. Precej dela so pravili tudi v pripravah, izvedbi in analizi vaj Ptuj 83, Triglav 2 in Drava 84.

V obrambne priprave se je z najrazličnejšimi dejavnost-

mi vključil tudi izvršni svet pokrajinskega odbora skupaj s poverjeništvu, ki skrbijo za področje gospodarstva in financ, notranjih zadev, blagovnega prometa in prekrbe, zdravstva in socialnega varstva, informativno-propagandne dejavnosti, kulture, izobraževanja in raziskovalne dejavnosti. Pokrajiski štab TO je lani namenil posebno skrb izobraževanju in usposabljanju štabov in enot, moralnopolitičnemu stanju v enotah, vodenju in poveljevanju, izvajanju vojaških vaj in zagotavljanju denarja za oborožitev in opremo.

Na seji so pohvalili vzorno in požrtvovalno delo maloštevilne strokovne službe vzhodno Štajerske pokrajine, ki pripravlja dobro gradivo in strokovne podlage za ustrezno odločanje. Predlagali so tudi, naj bi posamezni republiški strokovni organi vsaj enkrat na leto sklicali pogovore s pokrajinskimi poverjeniki, da bi tako lahko pojasnili nekatera vprašanja in odgovorili na pobude pokrajinskih poverjeništev.

K. M.

V spomin na 6. april 1941

Listi iz dnevnika mladega vojaka

Smrt se je imenovala »preproga iz bomb«. Beograd se je zavil v dim in pepel. Kri, mrtvi in ruševine so pričali, da je vojna neizpodbitno v Jugoslaviji. Vse, kar je v redu prejšnje države še kazalo obraz vsaj zasilnega dostojanstva, se je sesulo v nekaj dneh temeljito in za vedno. Vlaki so vozili vojaške obveznike »na fronto«. Ljudstvo se je v silnem strahu preseljevalo na deželo. Kaos. In vendar so bili ljudje, ki so vedeli, ki so znali predvidevati, da se bo že čez nekaj dni, po »uradni kapitulaciji«, začel narod zbirati in bojevati z novo močjo, kljub žuljem, neprespanim nočem, dolgim pohodom, mrazu in vsem najslabšim razmeram.

Pred nami je odlomek iz dnevnika mladega (takrat sedemnajstletnega) vojaka Cirila Pisanskega. Naj nas spomni na dni okrog šestega aprila 1941., ko se je tako rekoč sam vase sesul takratni družbeni red in je vsak posameznik moral »izmeriti razdaljo in nebesno stran« sredi zavojevanje Evrope.

29. 3. Odhod v vojaško šolo. Slovo na postaji v Brezicah. Prek Zagreba proti Beogradu. Prispeli ob 11. uri. Spravim kovček v garderobo in grem na ministrstvo (oddelek za veterino). Tam so rekli, da je Beograd velik in naj si kar najdemo prenočišče za to noč. Iskali smo stanovanje in pristali v hotelu Marinkovič na Bosanski ulici. Odšli smo na ogled mesta. Povsod tanki. Pripravljenost. Pet nas je spalo na štirih posteljah.

31. 3. – 1. 4. Zbrali smo se pred veterinarskim oddelkom na ministrstvu. Odpeljali so nas na pregled. Pregled oči. Dvakrat »nisam pogodio«, kljub temu sem bil sprejet. Nato peš na Banjico do naše šole. Mimo igrišča Jugoslavija. Spal smo vsi v eni sobici na tleh, na slami. Zajtrk. Jedilni pribor. Striženje. Kopanje. Nato v 18. peš polk. Dobili smo vojaško obleko. Lenarimo.

3. 4. – 4. 4. – 5. 4. Spoznavamo se med seboj. Od kod je kdo. Spoznavamo vojaške čine. Zdaj so nas preselili v sobe, kjer imamo postelje.

6. 4. Se en zajtrk. Kruh in marmelada. Čaj. Opazimo prva nemška letala. Naši streljajo. To je vojna. Zbežimo v jarek pod šolo. Začelo se je bombardiranje. Strašno. Kakšnih dvesto, tristo letal meče bombe na mesto. Najtežje bombe letijo z neba s padali. Dobili smo puške in streljali, ker smo mislili, da so padalci. Letalski na-

pad je trajal eno uro. Potem so sledili bolj poredki in krajši. Naslednji večji val okrog poldneva in najmočnejši okrog pete ure popoldan. Zemlja se ziblje kot ob potresu.

Žvižgalo je in pokalo. Stiskali smo se k zemlji kot prilepljeni. Dva sta ranjena, eden pogrešan. Zahtevamo odhod. V mestu po prvem napadu strašni prizori. Ena bomba je padla prav na zaklonišče. Tam so bili vsi mrtvi. Gori, vse je razbito in porušeno. Grozno. Ob devetih zvečer – odhod. Vse civilne stvari smo pustili tam, vzeli pa le najnujnejše. Ponoči hodimo. Nenehni alarmi. Legamo po tleh. Za nami gori Beograd. Prespimo na nekem dvorišču v vasi Kumodroz.

7. 4. Še ponoči odhod. Še vedno alarmi. Komaj hodim. Po cesti dohitevamo ljudi, ki bežijo. Malo sem stopil na rob ceste in se komaj še našel v množici naše. Srečujemo veliko vojakov, ki ne najdejo več svojih enot. Vse to se mi zdi sumljivo. Sicer bomo pa že še videli. Utaborili smo se v nekem grmovju. V Belem potoku. Okrog poldneva smo dobili končno za pod zob – kosček kruha in sira. Prekoračimo hrib Torlak. Hodimo. Alarmi, pohod, alarmi. Skozi vasi. Dež, lakota. Utrujeni smo. Okrog in okrog Avale, po krožnem shodu smo prispeli na avalsko cesto. Mrtvo trudni. Ustavljamo tovornjake in eden končno ustavi. Po skupinah nas

odpelje do vasi Ralja. Zapali smo ob cesti sredi akacij.

8. 4. Zgodaj zjutraj spet odhod. Tokrat smo hodili nekaj časa po asfaltirani cesti ob železniški progi. Alarmov skoraj ni več. Noge so žuljave. Vlečemo se. Počitek v nekem gozdu, pa naprej proti Mladenovcu. Pri vasi Djurinci smo dobili končno spet kruh – pol hleba in rezino slanine.

Pred mestom smo srečevali bežeče ljudi. Tudi Mla-

denovac je bil bombardiran. Torej naprej! Pa smo ravno hoteli še malo zadremati... Dež, blato. V neki vasi so nas stlačili v dva majhna šolska prostora. Večerij je konec.

9. 4. Presenečenje za dobro jutro. Zunaj je sneg. Burja zavija, mraz stiska. Grižljaj kruha in kosček slanine za tri vojake. Tovornjak nas odpelje do vasi Orašac. Tamkajšnja šola, kamor nas namestijo, je lepa stavba. Nosi ime po Karadjordju. Na poti do Arandjelovca smo srečevali kolone vojakov, ki so korakali na položaje. Peš ob zvokih burje in želodca. V Arandjelovcu je bilo veliko vojaštva. Zato moramo še naprej, do 9 kilometrov oddaljene vasi. Omagujemo in nekaj nas potegne do vasi vprežni voz.

10. 4. Za zajtrk dobimo prvič toplo hrano – vodo – čaj. Ves dan počivamo in čistimo puške. Čisto so že zarjavele. Za kosilo in večerjo spet razkošje: grižljaj kruha in grižljaj slanin. Vse popoldne nam je

podnarednik predaval o straži in streljanju s puško. Alarm. Priletelo je letalo. Nekdo je straljal. Letalo je bilo naše. Komaj smo se razmestili k spanju, že je bilo jutro.

11. 4. Cel hleb kruha za zajtrk in spoznanje, da bomo dolgo korakali. Do popoldneva smo tako hodili in se v naslednji vasi spet namestili v šoli. Ljudje so prinesli nekaj mleka in slanine. Za naslednji dan je narednik rekel, da bo hudo.

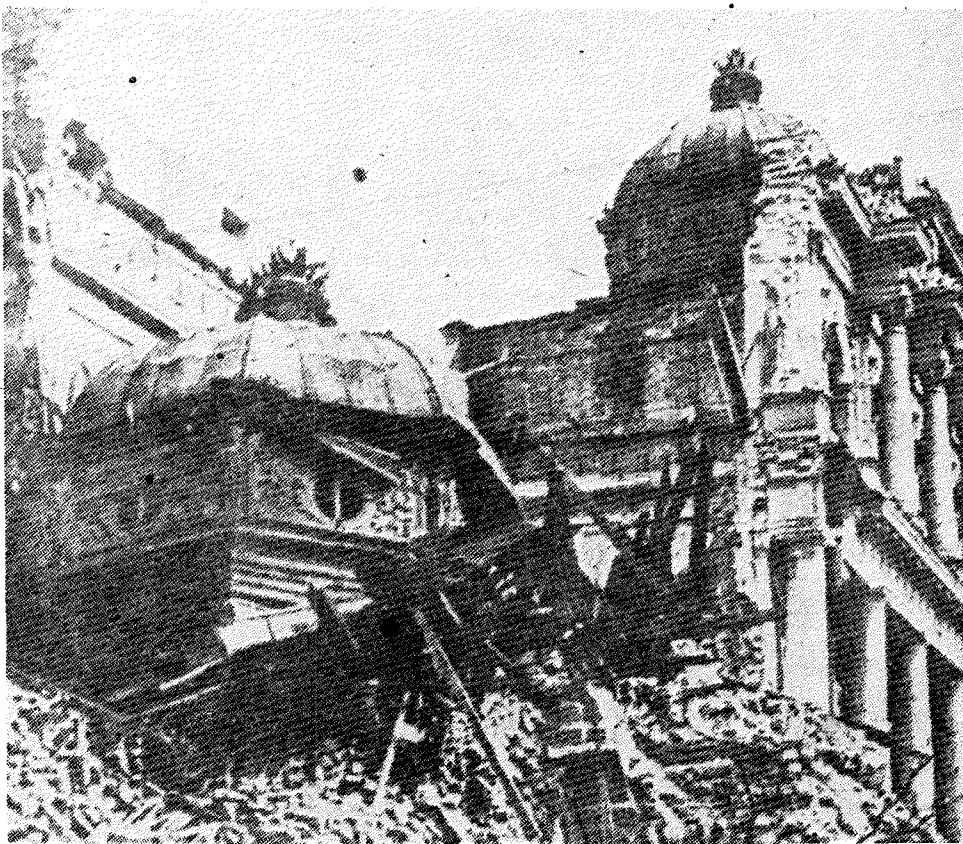
12. 4. Iz lepih sanj me zbudi še sredi noči povedljive: »Priprava za pohod«. Blato in dež. Smer – železniška postaja Ljig-Babajić. Do tamkajšnje šole smo prispeli ob sedmih zjutraj. Pokupimo hlebe kruha po 5 dinarjev. Orožniki nam vrnejo denar, kruh pa odpeljejo. Je bil menda že od našega poveljstva. Potem smo dobili za kosilo malo krompirja. Ob dveh popoldan imamo napovedan vlak proti Gornjemu Milanovcu. Čakamo na postaji. Vlaki peljejo

mimo nas. Slednjič nas okrog osme zvečer pobere vlak. Odprti vagoni, mokrota.

Vse šole so v Gornjem Milanovcu že polne vojaštva. Tako prispemo v hotel Evropa. Pa ne na mehke postelje, ampak na pravo slamo. To je čas velikonočnih praznikov. Mislim na dom.

13. 4. Velika noč. Spet se vozimo. Tik pred Čačkom, pri vasi Ljubac je alarm. Nemško izvidniško letalo kroži nad postajo. Ko se razbežimo, strelja pilot na nas. Trije civilisti so padli. Zdaj naprej peš proti Čačku. Vidimo, kako naši vojaki minirajo most. Komaj nekaj kilometrov smo od bojišča. Sliši se topovsko bobnenje in pikanje strelcev. Čisto nizko prileti letalo. Pravijo, da je sestreljeno. Hitimo proč od hiš. Alarmi se zgoščujejo. Nenehno tulijo sirene. Z nami sta ostala le še dva narednika. Vsi drugi so odšli.

15. 4. – 16. 4. Nikjer ni bilo nič prostora za spanje, domačini so nam sem ter tja stisnili kaj hrane. Nemci so že v Topoli. Na postaji vdre vojaštvo v vagoni in odnaša kruh ter kose slanine. Nad nami kroži nemško letalo. Pravijo nam, da je bilo sklenjeno premirje. Topovi, avtomobili, ljudstvo in vojska se valijo po cestah. Spet je začelo deževati. Nekaj jih je iz mesta prineslo malo živčevja. Povsod vlada nered. Pravo ropanje. Po znamenju bele rakete smo spoznali, da so se naši v boju z Nemci vdali. Tako smo na nekem dvorišču odložili puške in nože. Ob cesti so bili celi vozovi streliva, topovi, granate, čelade in meči. Po kratkem čakanju na postaji smo se z vlakom odpeljali nazaj proti Čačku. Tam so nam rekli, da vlak ne pelje naprej. Po prestani noči v vagonih se končno premaknemo do Beograda. Pri Banjici izstopimo in nadrejeni nam (zdaj je že 19. april) naročijo, naj se razkropimo vsak proti svojemu domu. V majhnih skupinah se prebijemo proti Sloveniji.

Beograjske ruševine, ostanki šestoaprilske vojne.

Ponosna na svoje življenje

Anko Klarič smo obiskali na domu v Mariboru in skupaj obudili spomin na njeno predvojno, medvojno in povojno delo. Pri 62. letih je od svojega prihoda v Maribor pred 38 leti še vedno aktivna. Dela v zvezi borcev in drugih družbenopolitičnih organizacijah, zadnja leta je tudi predsednica socialno-zdravstvene komisije pri KO ZB Ivan Cankar. Za svoje aktivno družbenopolitično delo in za prispevek v NOB je prejela tudi red dela z zlatim vencem, red zaslug za narod in medaljo za hrabrost kakor tudi številna druga priznanja OF in drugih organizacij. Njena revolucionarna pot se je začela v Splitu, kjer je bila že leta 1939 sprejeta v Skoj in je tega leta sodelovala tudi v stražarju krojačev v Splitu. V partizane je odšla marca 1943 ter bila med drugim tudi partizanska učiteljica. Bila je v raznih vojaških enotah.

Kako ste se znašli v Mariboru?

Anka Klarič

»V mestu pod Pohorjem sem našla dobre ljudi, ki so me sprejeli za svojo in mi vedno priskočili na pomoč, če sem bila v težavah. V prostem času rada delam v ZK, ZB in drugih organizacijah. Med svoje prijateljce štejem borke Lindo Ksela, Sašo Kambič, Elico Dolenc in nekaj drugih Mariborčank, ki niso sodelovale v NOB. Čeprav sem Dalmatinka, in

se morda malce čudno sliši, vendar je res, da Maribora ne bi nikoli zamenjala za nobeno drugo mesto.«

Ste v vojni koga izgubili?

»V 10. krajiški brigadi v Sandžaku je v boju padla moja takrat 21-letna sestra Vinka, ki je bila poprej z menoj v Muču partizanska učiteljica. To je bila zame huda izguba, ki je nisem

mogla preboleti. Tudi moja sestrčina Tonka Vulić je padla v Brezovici pri Trstu. Življenje pa je izgubilo še več drugih sorodnikov.«

Kaj se vam je iz vojnih dni najbolj vtisnilo v spomin?

»Dogodki ob desantu na Drvar. Na dan desanta na vrhovni štab v Drvarju sem bila v Tičevu nad Drvarjem v ekonomatu 8. korupusa, ki je bil v osnovni šoli v tem kraju. Nenadoma smo slišali grmenje letal in vedeli, da je nad nami veliko letel. V dolini smo videli napad na Drvar, letala, jadrnalna letala in padalce, ki so se spustili na Drvar. Bali smo se za Tita, saj smo vedeli, da je nekje v okolici Drvarja, čeprav nihče od nas ni natančno vedel, kje je. Kmalu smo dobili povelje, da se moramo umakniti na planino Jadovnik. Z nami so se umikali tudi člani zavezniških misij, med katerimi je bil tudi Churchillov sin. Hodili smo po slabo prehodnih planinah, kamor še ni stopila človeška noga. Mislim, da smo približno pet dni hodili brez vsake prave hrane, bili smo

zelo izmučeni in utrujeni.«

Ali ste računali, da boste vojno preživeli?

»Vedno sem bila optimistka in sem računala, da bom vojno preživela. Res pa je tudi to, da sem preživela dosti strahu in trpljenja, vendar nikoli nisem obupala. Rada se spominjam na izjemno tovarštvo, prijateljstvo, humanost in solidarnost, ki sem jih doživela med NOB. Mislim, da bi se po teh primerih morali zgledovati tudi danes.«

Danes slišimo tudi pobude za spravo. Kaj menite o tem?

»Ne vem, kje živijo pobudniki raznih zamisli o spravi med nami borci in tistimi, ki so izdali domovino in sodelovali z raznimi vrstami okupatorja. Mislim, da je takšno počutje vredno odločne obsodbe vseh, in ne samo borcev. Zamisli o postavljanju spomenikov izdajalcev se lahko porodijo samo v glavah ljudi, ki nimajo dobrih namenov in ne želijo dobro našemu nadaljnjemu socialističnemu samoupravnemu razvoju.«

Kako občutite stabilizacijo?

»Tudi sama občutim stabilizacijo in poslabšanje gospodarskih razmer. Mislim, da smo kot država v preteklosti živeli prek svojih možnosti. Sedaj pa bi morali vsi enako zategniti pasove in bolj varčevati ter bolje gospodariti na vseh ravneh. Mislim, da še danes bolj kot kdajkoli veljajo Titove besede o razvijanju bratstva in enotnosti med našimi narodi in narodnostmi. Prav tako bi morali zaostri tudi odgovornost in poklicati na odgovornost vse, ki ne uredničujejo dogovorjenih nalog na področju gospodarske stabilizacije. Če se takšni posamezniki ne umaknejo z nekaterih odgovornih delovnih mest, bi jim morali to svetovati in jih v skrajnem primeru tudi odstraniti.«

Anka Klarič – povejmo ob sklepem pogovoru še to – je ponosna na svoje štiri zdaj že odrasle otroke, ki jih je v težavnih razmerah spravila h kruhu, in na svojih petih vnukov. Ponosna je na svojo prehojeno življenjsko pot.

M. Kos

Ob novem slovenskem filmu

Leta... Leta odločitve

Filmski režiser Boštjan Vrhovec je novo ime v slovenskem celovečernem filmu. Še zdaleč pa ni kakršenkoli filmski začetnik. Odkar je diplomiral na ljubljanski Akademiji za gledališče, radio, film in televizijo, je filmsko dejaven, saj je v svojih dosedanjih poklicnih letih posnel celo vrsto kratkih filmov različnih zvrsti, med njimi – v okviru svojega delovnega mesta v Delovem studiu za marketing – vrsto reklamno-propagandnih filmskih del.

Odločitev, da svoje filmsko in ustvarjalno znanje preizkusi tudi v igranem celovečernem filmu, je prišla razmeroma pozno, kar pa se je po drugi plati izkazalo kot avtorjeva prednost, saj je nastopil kot zrel ustvarjalec, brez vsakršnih znamenj začetništva.

Ob svojem premišljanju o filmskem avtorstvu se je Boštjan Vrhovec oprl na pisateljskega vrstnika Branka Gradišnika. Vznemirile so ga njegove novele v knjigi »Zemlja zemlja zemlja« – in povabil ga je k sodelovanju. Toda Gradišnik je ugotovil, da v sebi ne najde zadostne pobude za prelitje svojih novel v filmski scenarij. Predlagal je novo, posebno zgodbo – ter napisal »Leta odločitve« (v obliki scenarija), hkrati pa še tudi, na isto temo, roman z naslovom Leta (ki je pred kratkim izšel pri založbi Borec... hkrati z ljubljansko premiero filma Leta odločitve, kar je – namreč hkratnost filma in knjige – zanimiva in dragocena posebnost našega kulturnega dogajanja.)

Gradišnikove knjige še

nismo prebrali, a jo seveda bomo, in to z zanimanjem, ki ga še posebej spodbuja ogled filma. Vnaprej bomo prepričani, da nam bo branje romana dopolnilo vse tisto, kar ob gledanju Vrhovčevega filma (kot upodobljenega Gradišnikovega scenarija) vendarle pogrešamo.

S tem nikakor ne izražamo mnenja, da je film slab ali pomanjkljiv. Nasprotno! Prepričani smo, da je dovolj vznemirljiv, saj načenja nekatera temeljna vprašanja življenja zdajšnjega mladega rodu v tej naši družbi na Slovenskem. Junak filma Leta odločitve je mladi Peter, fant, ki se po vrnitvi od vojakov zave popolnega razkroja svojega doma, v katerem je preživel zgodnja mladostna leta z dedom (ki zdaj umre), z očetom, (ki je bil, zaslužni prvoborec in vsa povojna le-

ta visok funkcionar notranjih zadev, za Petra hladna avtoriteta in v bistvu sta si tujca) in bratom (ki se je zdaj odšel in noče imeti z domom in predvsem z očetom nobenega stika več). Na vsem lepem si začne zastavljati vprašanja o vzrokih za to mučno krizo svojega življenja – in spozna, da je temeljni razlog za vse, kar ga je doletelo v njegovem čustvenem in drugem doživljanju, v očetovi podobi: njegov oče, trdi, avtoritativni, samozavestni prvoborec Skala, je svojo življenjsko pot in pot svojih najbližjih, tudi obeh svojih sinov, svojega očeta (Petrovega deda) in predvsem svoje žene (Petrove matere) uravnaval kruto, brezčutno in brezobzirno: ženo je v časih najtežjih človeških preizkušenj – v precepu okoli resolucije inform-

biroja – celo zavrzel in jo poslal na Otok, kar jo je kasneje človeško povsem zlomilo in je naredila samomor še v letih Petrovega zgodnjega otroštva.

Ves ta družinski kompleks Peter razgrebe in ga razkrije, vendar pa se ne opredeli tako, da bi očetu obrnil hrbet in šel svojo pot, kot jo je šel njegov brat. Grenko pilulo zavesti o svojem očetu pogoltni – in se z njegovo še kar naprej pokroviteljsko vlogo sprijazni in se prilagodi, se konformira.

Ta in takšna filmska zgodba gledalčevu pozornost sicer vznemiri, povsem zadoščeni pa ob problemskih namigih, ki jih ta film načeloma, vendarle nismo. Od Gradišnikove knjige (ki jo velja prebrati) si obetamo več: več pravih obrazložitvev, več spoznanj, več razkritih resnic o našem času in o nas samih, o naših bolečih človeških razmerjih.

Viktor Konjar

Peter (Boris Ostan) in njegov oče (Boris Cavazza) v filmu Leta odločitve.

Dragocena krajevna kronika

Pred kratkim je krajevna organizacija ZZB NOV Smlednik izdala Kroniko padlih vaščanov v NOB, v kateri so predstavljeni vsi, rojeni ali živeči v zaselkih Dragočajna, Hraše, Moše, Smlednik in Valburga, ki danes sestavljajo krajevno skupnost na obrobju ljubljanske občine Šiška. Nad 40 je popisov usod partizanov, postreljenih ali umrlih v zaporih, taboriščih in ječah, katerih življenjske pisme je s pomočjo izvirnih dokumentov, pisnih in ustnih virov sestavil in uredil Iva Jenko. V lepo opremljeni knjižici, ki obsega 80 strani, je v foto-

grafijah predstavljenih 13 spomenikov oziroma spominskih obeležij in troje streljanj talcev. Pripovedi Franca Hribernika o prvem odboru OF Smlednik sledijo popis, krajevnih značilnosti z navodbami aktivistov OF in članov gospodarskih komisij po vaseh v letih 1943 in 1944, opis praznovanja 1. maja pod Starim gradom ter zapisa o pomembni prehrabeni akciji in odmevni partizanski zasedi spomladi 1944 izpod peresa Janeza Burgarja. Urednik Ivan Jenko je prispeval nekaj utrinjkov na prve dni vojne in opisal pot, po kateri naj bi spomladi

1944 prenesli iz Martinj vrha Gorenjskemu odredu ameriški protitankovski puški.

Izid kronike s omogočile nekatere organizacije, društva, podjetja in ustanove v občini in krajevni skupnosti, domači obrtniki, krajani in borci sami. Kljub temu da knjižica ne daje celotne podobe dogajanj na Smleškem med NOV, je naletela med krajani na dober sprejem, saj je bilo v štirinajstih dneh prodano nad polovico naklade. To pa je tudi spodbuda kronistu, borcem in njihovi organizaciji, da nadaljuje z zbiranjem gradiva, kot je bilo povedano na javni predstavitvi knjižice.

Drago Vobovnik

Književniki, taboriščniki

Anica Černejeva

Ob 85-letnici rojstva

Anica Černejeva, ugledna mladinska pesnica in pisateljica sodi med tiste slovenske književnike, ki so jih okupatorji nasilno odvedli v koncentracijska taborišča in so tam tudi umrli. Rodila se je pred petinosemdesetimi leti (3. aprila 1900) v Cadramu pri Slovenskih Konjicah. Po učiteljski šoli in višji pedagoški šoli v Zagrebu je začela poučevati v Mariboru, Zagrebu in Ljubljani, kjer je na učiteljsko predavala pedagogiko, psihologijo in matematiko. Njeni bivši učenci jo imamo v čudovitem spominu, saj nas je poučevala in vzgajala vse skozi v humanističnem duhu. Kot človek in pesnica je bila izjemno rahločutna in dovzetna za krivice, zato si lahko predstavljamo njeno

silovito trpljenje, ki ga je doživljala v Ravensbrücku in pozneje v Neubrandburgu, kjer je 3. maja 1944 tragično končala svojo kratko življenjsko pot, stara komaj štirinajstirideset let sredi velikega nemškega ženskega koncentracijskega pekla.

Otroške pesmi je začela objavljati leta 1921 v Zvončku, kasneje v Našem rodu in Razorih. Leta 1930 je izdala svojo prvo zbirko otroških peski Metuljčki. Pisala je tudi pedagoške razprave v Ženski list in Popotnika. Vneto je raziskovala socialno stvarnost Slovenskih gor in Haloz. V poeziji za odrasle izpoveduje spoznanja o krivici družbene ureditve ter socialnih krivicih. Socialni motivi se v njeni poeziji za odrasle oglašajo

že zelo zgodaj, v njej gre za resnično, iskreno doživetje sveta in njegove stvarne podobe, in ne za literarno maniro. Njene vere v lepoto in v »jutrišnjo pomlad« ni strlo spoznanje o revščini, krivici, in trpljenju, ki ga je spoznala. Isto vero zasledimo tudi v njenih člankih, razpravah in predavanjih, v katerih je obravnavala pereča vprašanja časa. (T. Pavček).

Stanko Janež je v svoji slovstveni zgodovini zapisal, da ji je najbližji otroški svet. Njene otroške pesmi so vedre, plastične, zajete iz žive stvarnosti. Nekatere med njimi sodijo med najboljše, kar so jih napisali naši pesniki za mladino. Pristrčni so njeni motivi iz neosvobojne Koroške in Primorske in njeni socialni motivi, medtem ko v njenih izpovednih pesmih za odrasle trepeče občutljiva in ranjena duša slovenske intelektualke med obema vojnama.

Tone Paček označuje njeno otroško poezijo za svetlo, pristrčno, preprosto in ljudsko. V običajni svet otroške poezije vnaša včasih širše

nacionalne in socialne motive, v vseh njenih pesmih pa je čutiti, da zna iz srca govoriti otroku in da je v njej bogastvo, ki ga lahko daje mladini, ne da bi bilo ob tem čutiti poučnost poklicne vzgojiteljice. Zlata Pirnat Cognard je zapisala v svoji knjigi o slovenski mladinski literaturi, da se je med obema vojnama uveljavila kot najvidnejša slovenska pesnica za otroke. In res si ni mogoče zamisliti kakršnekolikoli antologije slovenskih otroških pesmi brez njenih verzov, ki so postali že klasični.

Po vojni je izšlo več izbovov njenih otroških pesmi, med njimi tudi Moje poti (1975 – uredila Erna Muser) in slikanic. Njena poezija za odrasle leži razstresena po različnih predvojnih revijah in zbornikih. Treba bi jo bilo zbrati in izdati v posebni knjigi. To si je Anica Černejeva prav gotovo zaslužila. S svojimi živimi, ljubkimi, razigranimi, hudomušnimi vedrimi in v otroška srca segajočimi verzovi si je postavila spomenik, ki ga zob časa ne bo mogel tako kmalu načeti.

Dušan Mevlja

Kdaj bo izšla druga knjiga o Tomšičevi brigadi

Mnogi borci Tomšičeve brigade in ljubitelji branja o partizanskih enotah, zlasti pa tisti pripadniki te slavne enote ali sorodniki padlih, ki so za knjigo posodili fotografije, že lep čas sprašujejo, če je knjiga že izšla oziroma kdaj bo izšla. Žal moramo zapisati, da knjige še vedno ne tiskajo, čeprav je bila pripravljena za tisk že 27. januarja 1983. Zastoj je nastal zaradi spora med avtorjem Francijem Strletom in odborom skupnosti borcev 1. SPUB Tone Tomšič, ki je 12. novembra 1981 razveljavil pogodbo za pisanje brigadne zgodovine in pri tem vztrajal vse do nedavnega. Te dni pa sta se pogodbeni strani vendarle poravnali. Naročnik knjig o Tomšičevi brigadi odbor skupnosti borcev 1. SPUB Tone Tomšič je z aneksom pogodbo z dne 24. junija 1980 priznal, s tem pa so nastale možnosti za sklenitev založniške pogodbe.

Napori za poravnavo so tekli vse od 14. julija 1984, ko je bil za novega predsednika odbora brigadne skupnosti izvoljen prvoborec Miha Petrič-Stevo. Najprej je bilo treba imenovati komisijo za zgodovino Tomšičeve brigade. To je odbor uspel narediti šele 19. februarja letos. V komisijo so bili imenovani: Mihael Butara-Aleks za predsednika, Viktor Cvelbar-Stane (na prvi seji izvoljen za namestnika predsednika), Alojz Dolničar, Franc Črnugelj-Zorko, Janez Kramarič, Miloš Rutar-Ružo (izbran za tajnika) in Ivan Jamnikar-Ivo. Komisija se je nemudoma sestala in že na prvi seji dne 27. februarja 1985 sprejela sporazum o poravnavi, na naslednji seji 6. marca pa tudi aneks k pogodbi z dne 24. 6. 1980. Oba dokumenta sta bila sprejeta soglasno in s pri-

volitvijo Francija Strleta. Kljub temu je sekretariat odbora 8. marca oboje zavrnil. Po posredovanju članov republiškega odbora, zlasti pa odbora 14. udarne divizije, sta bili obe listini z manjšimi popravki vendarle podpisani, in sicer: sporazum o poravnavi 15. marca, aneks k pogodbi pa 20. marca 1985. Obveznosti iz obeh listin se že uresničujejo in lahko upamo, da bo v kratkem rešeno tudi vprašanje založnika.

Če bo odboru 14. udarne divizije uspelo zbrati potreben denar in dobiti zagotovilo kulturne skupnosti za subvencijo, ki knjigi pripada, bi knjiga lahko izšla že do srede julija letos. Vse besedilo je namreč shranjeno na disketah 1860, ki jih Gorenjski tisk elektronsko predstavlja v fotostavek, kar je mogoče narediti v enem dnevu, s popravki vred pa v zelo kratkem času.

Naj povemo še to, da besedilo z opombami pod črto, opombami o virih in besedili k fotografijam obsega 943 tipkanih strani. Vsa snov je razdeljena na 100 poglavij v osmih razdelkih. Knjiga bo opremljena z 58 barvnimi skicami in eno tabelo, ki jih je izdelal Severin Nemec-Teklo, zbranih pa je tudi 293 fotografij. Razen tega bo imela knjiga še imensko kazalo in seznam borcev Tomšičeve brigade za čas od 16. julija 1942 do 13. julija 1943.

Ne glede na to, kdaj bodo knjigo začeli tiskati, bodo že v aprilu izdelani filmi z izposojenih fotografij, tako da jih bo pisec Franci Strle lastnikom lahko vrnil že v maju letos. Že zdaj pa zagotavlja, da so posojene fotografije na varnem. Obenem se oprostja, ker je prišlo do tolikšne zamude.

Franci Sterle

Rudolf Hribernik-Svarun v Novi Gorici

Goriška knjižnica Franceta Bevka in občinski odbor ZB NOV sta v četrtek, 28. marca 1985, v Novi Gorici pripravila srečanje z narodnim herojem, generalpolkovnikom in Kajuhovim nagajencem R. Hribernikom-Svarunom. Osrednja tema pogovora, ki ga je pripravil in vodil ravnatelj Goriške knjižnice Stane Čehovin, se je osredotočila na obsežno Hribernikovo tetralogijo Opredelevet. Delo je romantizirana kronika in pregledno analizira narodnoosvobodilno vojno in revolucijo v Sloveniji.

Tovariš Svarun je v več kot dve uri in pol trajajočem pogovoru, v katerem so zelo aktivno sodelovali tudi udeleženci, predvsem borci, razgrnil veličino narodnoosvobodilnega boja v Sloveniji. Še posebej se je dotaknil najpomembnejših dogodkov na Primorskem. Posebej oblikovanje prvih partizanskih enot, bojev za osvoboditev Trsta, Gorice, goste mreže terenskih odborov OF, goriške fronte, Kobariške republike.

Pisec Opredelevet je z izjemno živo, neposredno in osebno zavzeto besedo opozoril, da bi se morala borčevska organizacija ostreje, vendar argumentirano odzivati na najrazličnejše poskuse razvrednotenja in ponarejanja ali pa posploševanja posameznih slabosti tega velikega časa. Pri tem pa je opozoril, da je potrebno narodnoosvobodilno vojno in revolucijo obdelati objektivno in argumentirano, kajti spomin peša, prav zato pa je potrebno podatke in dejstva toliko resneje preverjati. Prav tako ni nobenega vzroka, da bi vse, kar se je dogajalo med NOB, idealizirali. To je bil strahoten čas, revolucija, pisati je treba objektivno tudi o raznih posamičnih slabostih, napakah in pomanjkljivostih. Seveda tako, da ne zameglimo temeljnih dejstev in pridobitev. To je po njegovem nujno še posebno zaradi mlade generacije, ki ima pravico zvedeti objektivno resnico predvsem od aktivnih udeležencev NOV in revolucije.

Tovariš Svarun je v odgovoru na vprašanje, ali je ustrezno ovrednotena vloga 9. korpusa, odločno dejal, da ni. Pri tem je opozoril na dejstvo, da je bila Primorska najgostejše posejana z okupatorskimi postojankami, da je na izjemno občutljivem geopolitičnem položaju in da je 9. korpus prav zaradi tega imel veliko pomembnejšo vlogo, kot je to zapisano v dokumentih NOB. Da bi to svojo trditve argumentiral, je opozoril, da sta bili za uničenje 9. korpusa ustanovljeni dve policijski poveljstvi: tržaško in ljubljansko-blejsko. Vendar se njuni načrti niso uresničili, ker je bila privrženost Primorcev NOV tolikšna, da je to onemogočila.

Srečanje s tovarišem Svarunom v Novi Gorici je bila čudovita živa ura zgodovine. Škoda, da se ga ni udeležilo več mladih, posebno srednješolcev.

Stane Čehovin

Obračun na Planinskem polju aprila 1944

Kraji od Planinskem polju so bili med drugo svetovno vojno pod stalnim strogim nadzorstvom italijanskih in nemških okupatorjev. Osvaljci so hoteli zavarovati železniško in cestno povezavo med srednjo Evropo in Balkanom ter Italijo. Planinsko polje je na severni strani obkroženo železnico, na njegovi južni pa cesta. Tako je bilo Planinsko polje obdano z elipso vojnih strelnih objektov in stalnih patrolnih premikov zavojevalcev, s katerimi pa naj bi preprečili tudi razvoj partizanstva v naseljenih območjih, to je v Planini, na Uncu, v Ivanjem selu, Lazah, Jakovici, Grčarjevcu, na Kalcah in v Logatcu, deloma pa tudi na Rakeku in Vrhniku pa seveda še v nekaterih drugih vaseh tja do Ljubljane.

Leta 1941 so te kraje najprej zasedle vojaške enote fašistične Italije, po kapitulaciji oboroženih sil fašistične Italije 8. septembra 1943 pa enote nacistične Nemčije. Toda upor se je tudi v krajih ob Planinskem polju začel že leta 1941. Vse vojno obdobje so okupatorski vojniki z vso brezobzirno okrutnostjo teptali vse človeške svoboščine in pri tem uporabljali najbolj surovo nasilje. Tako je bilo tudi histerično divjanje nemške vojske na tem polju aprila 1944. Tedaj se je sovražnik že počutil ogroženega na vseh frontah.

Že vojniki fašistične Italije, ki so si takoj po prihodu na Planinsko polje aprila 1944 v Lazah zgradili vojaške barake in bunkerje, so takoj začeli gospodariti na okupiranem ozemlju po svojem načrtu. S pretvezo, da širijo tradicionalno najbogatejšo rimsko kulturo in da branijo svet pred brezbožno komunistično nevarnostjo, so se potikali po okoliških vaseh in z raznimi svojevoljnimi zaporami in preiskavami po-

hlepno polnili svoje tolovajske malhe. Tudi v vasi Jakovici so ljudje po njihovem odhodu večkrat našli v svojih kurnikih le kurje glave, izpraznjene kašče, otrešeno drevje in sadovnjakih, prazne njive in podobno. V tem pogledu kasneje tudi nemški vojniki niso zaostajali. Tako ravnanje jim je bilo še olajšano, ker je več ljudi odšlo v partizane. Ko so nekateri prebivalci spravili v zaporedju v koncentracijska taborišča, z ustrahovanjem ostarelih ljudi, žensk in otrok niso imeli hujših težav. Vaščane je to razburjalo, pa tudi partizanom, ki so prihajali v Jakovico, je začelo popuščati potrpljenje.

Spopad v neznosni napetosti

Tako se je nekaj nemških vojakov srečalo s partizansko izvidnico v nedeljo, 2. aprila 1944, pri Jakovici. V spopadu je bil en nacistični vojak ubit, drugi pa ranjen. Takoj, ko je nemški vojak pribežal v Laze, je poveljstvo nemške posadke v Lazah poslalo v Jakovico večjo vojaško enoto, da bi uničila ali pregnala partizane, izvedla nekaj širših preiskav, si napolnila roparske malhe in zagrozila, da bodo napad tako ali drugače poravnali. Neki nemški vojak je baje pri tem namignil, naj se ljudje iz vasi umaknejo, ker bodo vas izravnavali z zemljo s topovi iz Planine. Nacistični vojniki so se kmalu umaknili iz Jakovice, ker so se prepričali, da v vasi ni več partizanov.

Vaščani Jakovice, ki so domnevali, da bodo Nemci vas porušili s topovi, pa so v naglici začeli nalagati na vozove in tlačiti v vreče najnujnejše in se pripravljati za odhod iz vasi. Še pred njihovim odhodom iz vasi je nemško topništvo iz Planine že začelo obstreljevati Jakovi-

vico. Na srečo pa je tedaj Jakovico zakrila gosta megla in topovske granate so padale le med hišami in okrog vasi, samo ena je uničila Milavčev kozolec.

To je bilo za Jakovčane celo mnogo hujše kot aprila 1941, ko so Italijani začeli topovski napad na te tedaj obmejne kraje. Sicer pa so se nemški topničarji izkazali za res slabe merilce, saj so imeli vas Jakovico oddaljeno le okrog 3 kilometre na preglednem terenu. V tistem bojnem metežu se je nekaj ljudi iz Laz opogumilo in se napotilo k župniku Urbanu v Planini, da bi posredoval pri nemškem poveljstvu oziroma njegovem generalu in zaprosil za prizanesljivost, ker Jakovčani pri tem pač niso nič krivi. Višje nemško poveljstvo se je tedaj zadrževalo v gradu pod Hasbergom pri Planini. Tedaj se namreč javno še ni vedelo, da je župnik Urban eden od vodij bele garde oziroma domobrancev v Planini, saj se je to zvedelo šele kasneje, dokumentarno pa ga je razgalil šele Franček Saje v svoji knjigi Belogardizem na strani 423. Pri tem posredovanju je prevajala Ernesta Damusova, ki je govorila tudi nemško. Koliko je pri tem to posredovanje pomagalo, ni znano. Res pa je, da nemška artilerija v Planini z obstreljevanjem Jakovice ni nadaljevala, ko se je megla nad to vasjo razblinila. Očitno pa je bila to le krinka za akcijo, v kateri bi Nemci razširili maščevanje na večji obseg.

Hišna preiskava pri Rusovih v Planini

Nemci so 6. aprila 1944 opravili izjemno natančno hišno preiskavo pri Rusovih v Gornji Planini. Gospodar Rudolf Rus je bil tedaj že v partizanih, saj je odšel v partizane spomladi 1943. Z ne-

katerimi drugimi partizani se je večkrat zadrževal v Jakovici, zlasti pri Kobalovih, od koder je bila doma njegova žena Marija. Prek njegove žene Marije Rus so Nemci verjetno hoteli odkriti aktivno organizacijsko povezavo odpora in OF na Planinskem polju. Nemci so tako hitljevske natančno prebrskali Rusovo hišo, da so v njej dobesedno obrnili vse narobe. Koliko je pri tem sodelovala bela garda iz Planine, ki je bila formirana 24. 3. 1943, po ukazu njenega vrhovnega poveljnika generala Leona Rupnika pa se je 24. 9. 1943 preimenovala v domobranec ter je bila nastanjena v Tegljevi hiši pri farni cerkvi v Dolnji Planini, še ni znano. Razjasnilo pa se je zelo hitro, da so ti okupatorjevi trabanti res grdo osramotili eno najbolj spoštljivih besed in med ljudmi se je namesto tega imena pojavilo zanje res pra-

Marija Rus, rojena Kobal, iz Planine

vo ime švabobranci. Med domačini in prebivalci bližnje okolice pa je ostalo prepričanje, da nacisti brez pomoči teh švabobrancev najbrž ne bi mogli razkriti pri tem sorodstvenih vezi, ki so igrale izjemno pomembno vlogo. Pri tej preiskavi so nacistični vojniki in policisti našli večjo količino svežega kruha in raznega peciva, kar je Marija

pripravila za partizane in seveda tudi za svojega moža, ki je bil med njimi, v predalčku šivalnega stroja pa usodno pismo. Nekateri pripovedujejo, da so tisto pismo našli v podstrešnem žlebu, kjer je bilo dogovorjeno mesto za partizansko pošto. Za kruh in pecivo je Marija našla izgovor, da ima to pripravljeno za goste, ker je imela gostilno; ko pa so ji pokazali pismo, je umolknila. Takoj nato so Marijo Rus kljub visoki nosečnosti na surov način nasilno zvelikli iz hiše, ne da bi ji pustili vzeti s seboj najnujnejša oblačila. Približno sto metrov od hiše so jo zastražili in jo obrnili tako, da je morala gledati svojo hišo in vse, kar se je kasneje tu dogajalo. Hišo so roparsko izpraznili, jo polili z bencinom, zažgali in počakali, da je leseno ostrešje pogorelo; pri tem so uprizorili pravo barbarsko burko zastraševalne histerije in ciničnega sadizma. Ko so leseni deli hiše pogoreli, so v bližino hiše namestili še top in z nje-

njak in jo odpeljali.

Kasneje se je zvedelo, da so Marijo odpeljali v Rižarno, kjer je za njo in njenim še nerojenim otrokom izginila vsaka sled. Okupatorjevimi nasilnimi ukrepi od Marije Rusove ni uspelo zvedeti ničesar o organizacijskih zvezah odpora v Jakovici in drugod na Planinskem polju sploh. Ostalo pa je prepričanje, da njenega narodnostnega ponosa in zvestobe svobodoljubnim idealom naših delovnih ljudi niso mogle streti niti najbolj okrutne metode rabljev morilske Rižarne, in da je za svoje velike ideale žrtvovala tudi svoje življenje.

S tem pa se verizno obračunavanje na Planinskem polju še ni končalo. Nemško vojaško poveljstvo se je namreč takoj po uničenju Rusove hiše v Planini izselilo iz hasberškega gradu. V gradu zaradi drznih akcij 9. korpusa NOVJ niso bili več varni.

Da bi preprečil nadaljnje teroriziranje prebivalstva na Planinskem polju, je tedaj Dolomitski odred poslal v prazen hasberški grad 12 borcev. S seboj so ti borci prinesli nekaj nafte, z njo polili najbolj vnetljive dele gradu in se takoj nemoteno umaknili. Grad je imel večino stropov lesenih, zato je ogenj opravił tako, da okupatorji poslej tu niso imeli več prostora za izvajanje svojega načrta o uničenju našega naroda.

Ko je nato 23. aprila 1944 diverzantska skupina 31. divizije 9. korpusa NOVJ v bližnji postojnski jami zažgala nemško skladišče 760 sodov bencina, je maščevalna histerična ihta nemških nacistov med prebivalci Jakovice, Planine in drugih krajev na Planinskem polju dobila pravi šokantni udarec, ljudem na Planinskem polju pa okrepila pogum, da so vztrajali v hudem boju z okrutnim nasiljem okupatorja in njegovih sramotnih satelitov. Alojz Kermavnar

CIRIL ZUPANC

Primorska partizanska družina

Cotičevi s Tabora

Prišel je v Kosovelovo brigado, kjer je bil tudi brat Bojan, in je potem z njim prišel tudi v Južnoprimorski odred. Ko je bil 1944. leta na Krasu ustanovljen 4. bataljon Vojske državne varnosti, je bil razporejen vanj. Tu je postal komandir voda in se je maja 1945. leta udeležil bojev za osvoboditev Trsta, kjer je dočakal svobodo.

Spomladi in poleti 1944. leta, ko se je Iztok pretežno zadrževal v Čepovanu, ga je hudo prizadela smrt obeh bratov in beda, v kakršni so tedaj živeli njegovi domači.

Za Cotičeve starše s hčerama je bila zima 1943/44. leta zelo težka. Po vrnitvi iz internacije niso imeli drugega, razen obleke, ki so jo imeli na sebi. Treba je bilo poskrbeti za obleko, obutev in hrano. Z dninami pri premožnejših kmetih so se reševali iz največjega pomanjkanja. Stanovanje so si zasilno uredili v neki opuščeni hiši, saj so svojo hišo mogli obnoviti šele po koncu vojne. Kmalu je v Dornberku nastala domobranska postojanka, iz katere je klerikalizem hotel zaneti bratomno vojno. Potem so se tu vgnezdili še alpinisti, nekakšna obnovljena Mussolinijeva vojska. V takih razmerah so bile v največji nevarnosti partizanske družine, kakršna je bila tudi Cotičeva. V zadnji zimi vojne in spomladi 1945. leta so se tu nastanili še četniki. Prav do konca vojne se Cotičevi in tisti, ki so imeli svoje pri partizanih, niso znebili velike skrbi za življenje, saj so jim vsi ti okupatorji večkrat grozili s smrtjo.

Kot politični komisar 4. bataljona Gradnikove brigade se je Jože Cotič-Iztok udeležil tudi bojev pri Krvavi peči v začetku septembra 1943. leta. Potem je bil v izjemno napornem pohodu, ko je brigada po težavnem terenu in v

velikem deževju nosila ranjence. Pri Podpreški jih je nekaj oddala bolnišnici na Babnem polju, hujše ranjene pa sta 1. in 3. bataljon pospremila do Podstenice v Kočevski Rog. Štab brigade, 2. in 4. bataljon so se pri Grčaricah pridružili Šercerjevi brigadi, ki je tam že od 7. septembra 1943. leta napadala plavogardistične postojanke. Bataljona Gradnikove brigade sta z močno zasedo zavarovala ceste proti Ribnici in Kočevju. V takem razporedu je prišla velika novica o kapitulaciji Italije.

Kočevska posadka (Italijani in belogardisti) je bila 9. septembra že v koloni na cesti proti Ribnici. To kolono sta zaustavili Tomšičeva in Prešernova brigada. Ker pa se sovražna kolona ni hotela vdati, sta jo brigadi začeli obkoljevati. Pritegnili so še oba bataljona gradnikove. Desetega septembra v zgodnjih jutranjih urah so borci z več strani jurišali na kolono, ki je bila razpotegnjena na cesti pred Dolenjo vasjo. Odpora je bilo kmalu konec in partizani so zajeli ogromen plen.

Poveljnik 14. divizije Mirko Bračič in poveljnik Gradnikove brigade Danilo Šorovič sta poklicala Jožeta Cotiča-Iztoka za prevajalca, v italijanski koloni so dobili odprto terensko vozilo in se z italijanskim poročnikom-obeščevalnim oficirjem odpeljali v Ribnico na poveljstvo 52. italijanskega pehotnega polka. Brez ovir so prišli do poveljstva, kjer pa se je italijanski polkovnik zavzel za kar najbolj ugodne pogoje vdaje. V knjigi Gradnikova brigada (Stanko Petelin, Nova Gorica, 1966) na str. 77. je fotografija, ki ji je treba nekoliko razširiti podnaslov. Sredi fotografije so z desne proti levi strani: Mirko Bračič (v beli bluzi), Danilo Šorovič (v črni bluzi), italijanski obeščevalni oficir (v beli bluzi), za njim (v

pumparicah, črna obleka) Jože Cotič-Iztok.

Gotovo je eno najlepših Cotičevih doživetij prav ta vdaja italijanske vojske v Ribnici. Mlad primorski fant, ki je bil vse življenje v očeh italijanskih oblastnikov manjvredno bitje, je bil sedaj prevajalec pred italijanskim oholim polkovnikom, ki se je moral pogajati o brezpogojni vdaji partizanski vojski.

Mirko Bračič in Iztok sta se tedaj zadnjič videla. V času od septembra 1942. leta do sedaj se je med njima spletla trdna vez velikega zaupanja in prijateljstva.

Po likvidaciji belogardističnih postojank v Novi vasi, Velikih Blokah in Begunjah nad Cerknico se je Gradnikova brigada 22. septembra vračala na Primorsko. Poveljnik 1. bataljona je bil Pavle Jež-Stanko, politični komisar Anton Knapič-Lojze, njegov namestnik pa Jože Cotič-Iztok. Z nemškim prodorom iz Postojne v Vipavsko dolino 24. in 25. 9. 1943 je bil 1. bataljon pri Razdrtem odrinjen na Kras. Nekaj borcev in bork je padlo, nekaj jih je bilo hujše ranjenih in bataljon se je po skupinah razpršil. Iztok je del razpršenih skupin potem zbral in jih prek Nanosa pripeljal v Črni vrh in Zadlog, kjer se je priključil Goriški brigadi, ki se je bila tja umaknila z goriške fronte.

V začetku novembra sta se Goriška in Gradnikova brigada združili v 3. brigado Ivana Gradnika. Decembra 1943. leta in januarja 1944. leta je bil Iztok politični komisar 3. bataljona Vojkove brigade. Februarja 1944. leta je bil politični komisar zaščitnega bataljona pri štabu 31. divizije. Tedaj se je pretežno zadrževal v Cerknem in okolici.

Marca 1944. leta je Iztok pri idrijskem vojnem področju postal nadzornik komand mest, proti koncu aprila pa politični komisar komande mesta Čepovan. Junija je bil postavljen za komandanta komande mesta Čepovan, v septembru pa za komandanta idrijskega vojnega področja. S tega položaja je bil decembra 1944. leta poslan v oficirsko šolo glavnega štaba v Metliko, kjer je bil do konca februarja 1945. leta, ko je šolanje uspešno končal. Marca 1945. leta je prevzel poveljstvo pri Komandi mesta Materija v Brkinih. Tu je dočakal osvo-

boditev maja 1945. leta in se namestil na Kozini.

Poleti 1945. leta je bilo formirano vipavsko vojno področje, s sedežem v Vipavi. Tu je bil Iztok referent v statističnem odseku. Leta 1946 je bil premeščen na vojni odsek v Ljubljano, od tod pa na vojaško okrožje. Leta 1950 se je demobiliziral. Razporejen je bil na delo v okrožnem komiteju KPS v Kopru, tedaj cona B svobodnega tržaškega ozemlja. Od jeseni 1951. leta do konca 1952. leta je bil upravnik splošne bolnišnice v Ankaranu, od 1953. do 1960. leta, ko se je upokojil, pa je bil upravnik splošne bolnišnice v Piranu. 1970. leta se je preselil v Novo Gorico – Šempeter. Je rezervni kapetan I. razreda in nosilec spomenice 1941.

Viktor se je jeseni 1945. leta vrnil iz Francije. Ostal je doma na Taboru, kjer je pomagal obnoviti dom in si uredil družinsko življenje. Kot delavec je sprva delal pri Zidgradu Gorica, potem pri Zbirnem lesnem podjetju Volčja draga in slednjič v Opekarni Bilje, kjer se je upokojil.

Metod je bil v KNOJ do jeseni 1947. leta. Tedaj je bila odpravljena meja med conama A in B, pa se je vrnil domov. Čez nekaj let je odšel v Koper, kjer je postal avtobusni sprevodnik pri Slavniku. Upokojil se je in sedaj z družino stanuje v Piranu.

Sestri Dora in Metoda sta se poročili v Italiji in si tam ustvarili vsaka svoj dom.

Leta 1970 so Cotičevi uredili rodbinski grob na dornberškem pokopališču. Tedaj so vanj pokopali tudi posmrtno ostanke padlih bratov Borisa in Bojana.

Leta 1978 je bila v Dornberku odprta nova osnovna šola, ki je dobila ime po Alojzu Cotiču-Boristu.

V zvezi z boji 16. in 19. septembra 1943. leta in dogodki, ki so se tedaj tam dogajali, praznuje sedaj krajevna skupnost Bukovica – Volčja draga svoj krajevni praznik 19. september. Ta KS izdaja tudi svoje glasilo pod imenom 19. september. Na bližnjem Vidovem vrhu so v spomin na tiste boje odkrili 1980. leta lep spomenik, v obliki trdnjave, kjer so imena Borisa in desetih soborcev, ki so tedaj tam padli.

Konec

Spomin na padlega komandanta pilota

Pred štiridesetimi leti je padel junaške smrti Milan Malnarič, ko je vodil v napad skupino jurišnih letal na sovražnikove položaje pri Valpovem ob Reki Dravi.

Milan Malnarič je bil rojen 24. aprila 1906 v Podbočju pri Kostanjevici. Po uspešno opravljeni maturi na realki se je leta 1927 odločil in vstopil v pomorsko vojaško akademijo (takrat je bila v Dubrovniku), ki jo je leta 1930 uspešno končal in je postal poročnik korvete. Služboval je v Boki Kotorski in je bil vkrcan na ladjah Dalmacija in Zmaj. Kmalu je z uspehom končal še ustrezno pilotsko šolo in je leta 1932 dobil naziv pilota.

Aprilska vojna ga je zatekla na dolžnosti komandirja 20. hidroplanske eskadrilje v Oravcu. Po zlomu stare Jugoslavije se je z družino preselil v Ljubljano, kjer se je kmalu povezal z organizacijo OF. Z vodstvom OF se je povezal prek Iva Svetine in Borisa Zihnerla. Marca 1942 pa so ga skupaj z nekaterimi tovariši aretirali in internirali v Gonarsu, nato pa v kraj Chiesanuova pri Padovi. Ob kapitulaciji Italije so ga prepeljali prek Brene in v Avstrijo do Zagreba in tu je uspel pobegniti. V tej akciji je priskočila na pomoč zagrebška organizacija NOB, ki ga je skrila in oskrbovala. Spomladi 1944 pa so ga zagrebški aktivisti napotili skupaj z drugimi soborci po zvezah v Liko in Dalmacijo, nato pa v letalske enote nove Jugoslavije. Prek Visa je došel v Bari. S skupino pilotov in mehanikov, ki so bili določeni za oblikovanje eskadrilje za zvezo vrhovnega štaba, se je 16. avgusta 1944 znova vrnil na Vis. Nato je kot pilot te eskadrilje opravil številne polete vse do novembra 1944, ko je bil

celotna eskadrilja predstavljena na letališče v Beograd. Po kratkem dopolnilnem pouku na sovjetskih letalih je bil 9. decembra 1944 imenovan za komandanta 423. letalskega jurišnega polka 42. letalske divizije JA, v katerem je opravil številne bo-

ne naloge. Padel je 21. marca 1945 pri izvrševanju bojne naloge na sremski fronti pri vasi Nard, občina Valpovo, južno od reke Drave.

V mesečnem operativnem poročilu 42. letalske divizije za marec 1945 med drugim piše:

Srednji je major Mahnič, fotografiran na letališču Gospodinci na sremski fronti v začetku marca 1945

...Komandant 423. letalskega jurišnega polka, major Milan I. Malnarič, je kot vodja štirih letal (jurišnih) izvršil napad na sovražnikovo živo silo in tanke tri kilometre severno od vasi Nard (pri nardijskem gozdu), kjer je bilo približno 7 tankov, 20 avtomobilov in pet protiletalskih baterij manjšega kalibra. Ob drugem napadu iz brisočega leta sta se pojavili eksplozija in dimna trasa v dolžini 200 metrov. Po izjavah pilotov lovcev, ki so opravljali zaščito jurišne skupine, se letalo majorja Malnariča ni več pojavilo...

Major Milan Malnarič je tedaj letal na sovjetskem letalu Il-2. S sklepom komandanta vojnega letalstva in protiletalske obrambe JLA mu je bila 21. maja 1967 posmrtno dodeljena diploma inštruktorja letenja z zlatim letalskim zakonom (št. 18). Za uspešno poveljevanje enoti oboroženih sil in za izkazano hrabrost v vojni je bil odlikovan z redom partizanske zveze s srebrnim vencem.

V spomin na hrabrega komandanta vsako leto (9. decembra) ob dnevu letalske enote, ki nadaljuje tradicije NOB 423. letalskega jurišnega polka razglasijo najboljši letalski oddelek, ki nosi ime po Milanu Malnariču, tudi letalski dom v Zadru nosi njegovo ime.

Na pobudo odbora skupnosti letalcev prekmorcev, ki deluje pri občinskem odboru ZZB NOV Piran, bodo letos (29. junija, na praznik KS Pobočje) postavili spominsko ploščo na njegovi rojstni hiši v vasi Pobočje in se tako vsaj skromno oddolžili spominu hrabrega pilota.

Albert Klun

Partizanski znaki in medalje/ 97

Zidanškova brigada

O spominskem znaku, ki ga je leta 1979 dala izdelati enota, ki v Mariboru nadaljuje s tradicijami Zidanškove brigade, in o znački, ki jo je istega leta dala izdelati skupnost borcev, smo v TV 15 že pisali 12. februarja 1981, tokrat pa predstavljamo brigadno spominsko medaljo. Medalja je bila narejena v čast 40-letnice ustanovitve brigade. Pr-

Spominska medalja 11. SNOUB Miloša Zidanška

va podelitev je bila 4. julija 1984 na proslavi dneva borca v Mariboru. Podeljenih je bilo 360 medalj. Borci, ki niso prišli na proslavo, so medaljo dobili kasneje. Likovni osnutek za medaljo je oblikoval odbor 11. SNOUB kolektivno, medalje pa izdelala Aurea Celje. Skupno je bilo izdelanih 600 medalj, vse so oštevilčene. Medalje 11. SNOUB vise na traku

s slovenskimi narodnimi barvami. Do medalje so upravičeni borci Zidanškove brigade, dobili pa so jo tudi komandant 4. operative cone Jože Borštnar, komisar 4. operative cone Mitja Ribičič, Muzej narodne osvoboditve Maribor in enota Miloša Zidanška v Mariboru. Na brigadnem seznamu je 480 borcev, verjetno pa vsi niso zajeti v tem pregledu.

Pohorska brigada, kot se je sprva imenovala kasnejša 11. SNOUB Miloša Zidanška, je bila ustanovljena 8. januarja 1944 pri Primožu na Pohorju iz dveh bataljonov Pohorskega odreda in bataljona koroških borcev. Ob ustanovitvi je imela 291 borcev in 9 bork. Med samimi Slovenci so bili 4 Rusinje, 1 Rus, 3 Srbi, 3 Čehi in en Nemec. Od ustanovitve do konca junija 1944 se je brigada bojevala na širšem pohorskem območju, do oktobra na širšem savinjskem območju (1. avgusta je ujela pri zavzetju Gornjega grada 155 sovražnikovih vojakov), nato od 12. oktobra do 24. decembra na Dolenjskem, potem spet na Štajerskem. Najtežje obdobje brigade je bilo januarja 1945. Zidanškova brigada je bila razformirana 29. maja 1945 na Ivniku. Odlikovanja je bila z redom zaslug za narod II. stopnje in z redom partizanske zvezde II. stopnje.

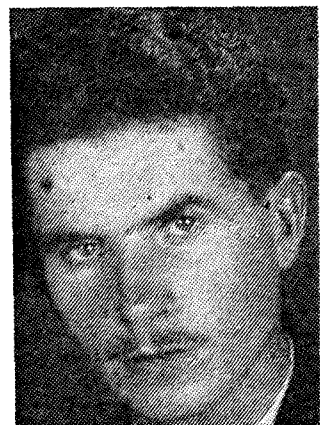
Janez J. Švajncar

Živ spomin na revolucionarja

Med političnimi delavci v ljubljanskih Mostah je imel eno najvidnejših mest v letih pred vojno pa vse do svoje smrti spomladi 1942. Avgust Rozman.

Rodil se je 4. aprila 1915 v napredni železničarski družini. Po osnovni šoli se je izučil za mehanika. Tako kot njegov oče, udeleženec stavkovnih gibanj železničarjev, se je tudi on že zelo mlad pridružil naprednim delavcem v boju za njihove pravice. V šišenski tovarni Unitas je bil delavski zaupnik. Kot tak je prenašal revolucionarne izkušnje med delavce druge tovarne in podjetja. Član KP je bil od leta 1939. Skupaj s Francem Ravbarjem-Vitezom in Lojzetom Ocepkom so organizirali stavke, med drugim tudi ECZ (Električna cestna železnica). Sodeloval je kot odposlanec stavkajočih pri sklepanju kolektivnih pogodb z vodstvi tovarne. Vodilno vlogo je imel tudi v protidržinskih demonstracijah v Ljubljani. Sami demonstranti so ga imenovali za zastopnika pri pogajanjih na banski upravi z banom Natlačenom. Čeprav je bil partijsko vezan v tovarni, v kateri je postal član KP, ni nikoli zanemarjal okolice, v kateri je živel. V delavski kulturnem društvu Vzajemnost in športnem društvu Slovan se je ob njem zbirala mladina, s katero je znal delati. Zato ga je Viktor Stopar, tedanji član CK KPS in sekretar CK SKOJ za Slovenijo, leta 1938 sprejel v skojevsko organizacijo, leta 1940 pa je postal sekretar SKOJ v Mostah. Stopar se spominja Rozmanove živah-

nosti in zagnanosti, pa tudi njegove priljubljenosti med ljudmi in sposobnosti delati z njimi, kar je bilo še kako potrebno za ureditev skojevske organizacije. Zanj ni bila nobena naloga pretežka, partijske direktive pa je imel za »svete«. Bil je revolucionar v pravem pomenu besede. Pri političnem delu je bil neučakan, vsako nalogo bi bil najraje izvršil že

Avgust Rozman

»včeraj«. Vse mu je šlo prepočasno – od sprejemanja novih mladincev v SKOJ ali partijo do drugih akcij partije ali ljudske fronte, v kateri je bil prav tako dejaven. Pa ni šlo za bolno stremljivost, kvečjemu za veliko željo, da bi se čimprej uresničilo vse tisto, za kar se bojuje delavski razred. Trdno je verjel v ljudi in zaupal vanje.

Ob okupaciji Ljubljane je bil Avgust Rozman med prvimi organizatorji upora. Policija mu je bila kmalu na sledi. Ko so ga iskali doma, se je prijavil njegov oče, prav tako Avgust, čeprav je

vedel, da gre za sina; po nekaj tednih so ga izpustili, ker so ugotovili, da ni pravi. Avgust sam je kljub neprekinitvenemu policijskemu pregonu in skrivanju v ilegali nezadržno javno deloval. Vodil je sabotažne in propagandne akcije, ki so vznemirjale okupatorja. V maju 1941 je postal član prvega komiteja KP za rajon Moste. Zaupali so mu odgovornost za organizacijo SKOJ. Veliko zaslug je imel pri organiziranju bojnih grup ter pri odhodu skupine močlanskih mladincev v Krimski odred. S svojim smelim nastopanjem je krepil zaupanje v odpor.

V avgustu 1941 je postal Avgust Rozman po nalogu okrožnega komiteja KP za Ljubljano in okolico organizator narodne zaščite na območju Zgornjega in Spodnjega Kašlja ter Zaloga. Tu di pri tem delu je imel velike uspehe. Skupinam NZ je pojasnjeval položaj na bojiščih in jim razlagal pomen narodnoosvobodilne vojne. Prvo zaprisege večje skupine pripadnikov NZ, bodočih borcev NOV, je opravil že 3. septembra 1941. Takih dejanj je bilo tisto jesen in zimo še več. Zadnjo zaprisego je vodil 18. marca 1942. Dan po tistem so okupatorji organizirali v pasu od Vevč do Zaloga obširno racijo in pri tem zajeli tudi ilegalca Avgusta Rozmana. V Zgornjem Kašlju ga je prepoznal zakrinski izdajalec, ki so ga Italijani pripeljali s seboj. Rozmana so Italijani zasilševali in ga pretepali ter ga – po izjavah prič – ubili že na poti do Ljubljane. Njegovo pogumno obnašanje je nare-

dilo na navzoče globok vtis in jim ostalo v nepozabnem spominu, ki še danes živi med takratnimi aktivisti. Da bi javnost njegovemu junaštvu ne izkazovala spoštovanja in časti, so ga okupatorji na skrivaj pokopali na Žalah in njegov grob registrirali pod tujim imenom, kar je prišlo na dan šele po osvoboditvi ob prekopu.

Njegova junaška smrt pa ni bila edina v družini, iz katere je izšel. Vsa njegova družina se je namreč takoj organizirano pridružila osvobodilnemu boju in delovala v njem od izteka vojne. V NOV sta padla še njegov brat Miro, ki je bil, leta 1917. rojen, po poklicu strojni tehnik in je padel kot komandir artilerijskega divizion poleti 1944 v boju pri Ajdovcu v bližini Žužemberka, ter leta 1926. rojeni brat Drago, dijak, ki je padel kot politični delegat in mitraljezec oktobra 1944 v Jordanu pri Mirni peči. Iz boja se je živ vrnil edinole brat Pavle, nosilec spomenice 1941. Sestra Lelija, ki je organizirano delovala na Kodeljevem, je bila med okupacijo večkrat zaprta v ljubljanskih zaporih; brat Nand, ki je bil vsa štiri leta v vojnem ujetništvu, pa je umrl po končani vojni. V spomin na predvojnega komunisto in hrabrega borca Avgusta Rozmana ter na njegova padla brata Mira in Draga je v Mostah poimenovana ulica bratov Rozmanov.

V dneh, ko bomo praznovali štirideset let osvoboditve in bodo še posebej oživele naši spomini na hude čase med vojno in v obdobju okupacije, se bomo takih likov, kot je bil revolucionar Avgust Rozman, spominjali z neprikritim spoštovanjem.

Maks Burger

Priznanje za »lepe rože«

Angeli Robič, po domače Žvagnovi z Jesenic, so na letni skupščini jeseniškega turističnega društva podelili priznanje za njeno izjemno prizadevnost pri – gojitvi rož.

Kaj vam pomenijo rože, Angela?

»Gojim jih zase, ker jih imam rada,« je rekla. »Naša bajta je že stara, pa pred njo devljemo rože, da ni tako prazno. Rože je imel rad že oče Janez. Pozimi, na primer, je prestavil vrtnice v gnoj v hlevu, da so mu cvetele.«

Angela ni najbolj pri zdravju. Upokojena je že. Za njo je dolgih petinideset let dela v železarni, večidel v obratu elektrod. Ima pa borčevsko pokojnino, saj je bila aktivistka OF in nato od septembra leta 1943 borka Prešernove brigade. Pa ne edina iz družine. Vsi Žvagnovi so bili od vsega začetka vključeni v narodnoosvobodilni boj. Pri njih doma je bila že leta 1941 javka, kamor so se oglašali jeseniški prvoborci po pošto, sporočila, hrano in obleko. Večino vsega tega je iz železarne prinašal oče Janez. Angela in njen brat Stanko pa sta pošiljke nosila k partizanom. Angelina brata Tone in Franc sta šla v partizane že na začetku trinštridesetega. Mamo Ivano so leta 1944 aretirali in je ostala v begunjskih zaporih do konca vojne.

Za svoje delo, opravljeno v narodnoosvobodilnem boju, ima Angela poleg priznanja OF tudi medaljo zaslug za narod.

A zdaj? Kako se ima, kako živi, kaj misli o sedanjosti. »No, ja,« pravi, »napišite, kar hočete. Mi živimo tu v kraju bolj sami zase, pozabljeni. Ni pa mi vseeno, kaj se dogaja. Zelo sem razočarana, da smo gospodarsko tako zavozili.«

In kaj bi morali, po vaše, storiti, da bi stvari spet popravili? »Nujno bi bilo več reda in discipline pri denarju. Drugače bi morali gospodariti. Eni so obogateli, drugi komaj živijo. Vse preveč je goljufije.«

Pa vi, Angela, kako živite vi?

»Življenje je postalo neznansko drago. Saj še dobim nekaj denarja, a gre, kot bi mignil. Zdaj je postal še kruh drag. Cene so za naše prejemke vsekakor previsoke. Boli pa me, ko vidim, kako nekateri zapravljajo.«

Kakorkoli že – vrnimo se z mislimi in s pogledom k rožam.

Kam jih daste pozimi?

»V hišo ... po klopih ... pa za posteljo ... pa pod streho. Ni najbolj prijetno, saj moram nenehoma pospravljati po hiši odpadke liste in prst. A kaj hočem.«

Tako, preprosto, človeško, vpeto med spomine in sedanja doživljanja v snidenje s partizanko Angelo, prizadevno gostiteljico rož in lepote – tam v njenem Spodnjem Plavžu, na Jesenicah.

Več zdravja, Angela!

Branko Blenkus

Neobveščenenost ali kaj hujšega?

V Prosveti (z dne 20. februarja), ki je priromala k nam z one strani velike luže, prebiramo protest, ki ga je podpisalo približno 500 Američanov z vseh koncev te velike dežele, izraža pa ugovor zoper posebni zakonski osnutek, kakršnega je kongresu 3. januarja letos predlagal Philip Crane, senator iz Illinoisa. Sklep o osnutku naj bi v uradnih ustanovah sprejeli v roku 90 dni.

In kaj je vsebina tega zakonskega osnutka, ki je šel v obravnavo pod oznako H. R. 77? Črno na belem: predlog, naj Kongres Združenih držav Amerike odobri v Washingtonu postavitev javnega spomenika četniškemu generalu Dragoljubu-Draži Mihajloviću, ker je med drugo svetovno vojno na jugoslovanskih tleh rešil življenje približno 500 ameriškim pilotom ali članom posadk. Senator iz Illinoisa je oblikoval predlog na osnovi priporočila nekakšnega »ameriškega nacionalnega odbora pilotov«, ki jim je življenje rešil general Mihajlović.

Podpisovanje protesta zoper zahtevo po postavitvi spomenika nedvoumno vojnemu zločincu in razvpitemu okupatorskemu kolaborantu je spodbudila Slovenska narodna podpora, ki je vsem svojim pripadnikom priporočala, naj v teh 90 dneh naslovijo čim več ugovorov na pristojne urade.

Kajti povsem jasno je, ugotavljajo, da so četniki pod Drazevim vodstvom v letih vojne zagrešili nešteto zločinov in krutosti nad jugoslovanskim prebivalstvom, nad Hrvati, Srbi, Muslimani in drugimi, kar vse je dovolj nedvoumno dokumentirano – in kar je bilo tudi zadosten razlog, da je vojaško sodišče v Beogradu leta 1947 Dražo Mihajlovića kot zločinca in izdajalca obsodilo na smrt.

Podpisniki ugovora zoper zakonski osnutek H. R. 77 vedo, da kongres daje pobudo za postavitev spomenikov junakov druge svetovne vojne (pa tudi ameriškim udeležencem v korejski in vietnamski vojni), nikakor pa ne ljudem, za katere je znano, da so krivi tolikih smrti. Ne Američani ne Jugoslavlani ne kdorkoli po vsem svetu ne smejo in ne morejo pozabiti na trpljenje in človeške rane, ki so jih povzročili ljudje Mihajlovičevega kova.

Sprašujejo se, ali nemara senator Crane ne ve za »generalova« izdajalska in zločinska dejanja zoper jugoslovansko ljudstvo. Mar ne ve, da se je Mihajlović z ramo ob rami z nacisti bojeval tudi zoper zaveznike in bil torej v vojni ameriški sovražnik? To, da je morda rešil nekaj življenj ameriških pilotov (znano je, da se je večina strmo-glavljenih ameriških posadk zatekla k partizanom – op. pisca), zlepa ne more odtehtati terorističnih dejanj, ki jih je zaukazal in zagrešil. In čemu – četudi bi se predlagatelj vseh teh očitnih zgodovinskih dejstev ne zavedal drežati v te boleče rane zdaj, po dolgi štiridesetih letih?

To so vprašanja, na katera podpisniki protestne izjave še ne vedo odgovora. Upajo pa, da ga bodo dobili – in z njim vred zavrnili čudni in neverjetni, toda v postopek ujeti zakonski osnutek.

R. R.

Pojasnilo o prvoborcu Ivanu Rojcu- Bogdanu

V TV-15 Naš tovariš z dne 17. januarja 1985 je bil na 14. strani objavljen članek pod naslovom v spomin na brata Ivana Rojca-Bogdana, ki ga je napisal brat Mirko Rojč. V zadnjem odstavku pisec sprašuje našo borčevsko organizacijo, kje je zastava o poimenovanju pionirskega odreda po Ivanu Rojcu-Bogdanu na topliški šoli v Zagorju. Ta šola je poimenovana po Zagorjanu narodnem heroju Tonetu Okrogarju-Nestlu. Pozanimali smo se na šoli in ugotovili, da je bil ta odred poimenovan po Ivanu Rojcu takoj leta 1954. Prapor je v arhivu šole in je izobešen v prostorih, kjer si ga lahko vsak ogleda.

V Zagorju je bil leta 1965 odkrit osrednji spomenik revoluciji, ki je posvečen vsem padlim borcem NOV in žrtvam fašističnega nasilja, ni pa na njem nobenih imen.

V muzejski zbirki NOB v Zagorju ob Sa-

vi je razstavljen pregleden seznam vseh prvoborcev 1. Stajerskega bataljona, med katerimi je tudi Ivan Rojč-Bogdan. Med drugim je tudi njegova fotografija z napisom Ivan Rojč-Suljo (to je bilo njegovo prvo partizansko ime), padel januarja 1944 v Trebnjem na Dolenjskem kot komandant 2. bataljona 11. SNOUB Miloša Zidanška.

Toliko v vednost in pojasnilo na ta članek. Borci v Zagorju pa ga imamo v lepem spominu kot vse druge junake.

ZZB NOV ZAGORJE OB SAVI

Nepotrebni popisi

V Piranu so ustanovili društvo invalidov. Kdor želi postati član tega društva, mora izpolniti vprašalno polo s približno dvesto vprašanji. Ta evidenčni karton za člane zajema osebne podatke, podatke o družinskih članih in o stanovanju ter kup podatkov o samem članu, o aktivnostih in njegovih željah pri morebitni nadaljnji usposodbitvi. Ob tem se sprašujem, ali res ni pri nas nikakršne evidence o invalidnih osebah? Za samo društvo bi se lahko društvo zadovoljilo le s krajšo izjavo, da invalid hoče biti član društva.

To popisovanje invalidov me ne bi motilo, če ne bi v naši piranski občini pri Rdečem križu pred dvema letoma popisali vse starejše občane (nad 60 let). Ta popis so opravljale članice Rdečega križa po hišah in je prav tako zajemal zelo veliko vprašanj. Vsi popisani so sprejeli to akcijo za dobro, a vsi popisni listi so ostali v predalih. Nihče jih ni obdelal, ni zbral potrebnih podatkov, ki bi jih mogoče potrebovalo zdravstvo za preventivo pri vseh, ki so starejši čez 60 let. V tej ali drugačni obliki so nas občane popisali že mnogokrat, zato se čudim, da ni organa, ki bi imel na voljo podatke, na primer za delovne invalide, s prirojeno invalidnostjo, vojne invalide in za druge.

To popisovanje bi moral prevzeti kak uradni organ. Če že popisujejo, potem naj na osnovi tega tudi vodijo potrebno evidenco o članu organizacije ali občanu. Popise zunaj nujnega in uradnega evidentiranja pa naj opustijo.

MILAN CIRK

Vse naše povojno življenje je sprava

Z vsakim dnevom smo bliže visoki obletnici osvoboditve. V vseh pripravah nanjo bi se naše misli morale zelo pogosto ustavljati ob težkih dneh, ki jih je doživljalo naše ljudstvo med vojno. Surovi okupatorji nam niso prizanašali v nobenem primeru. Presegali so vse meje človečnosti in nad nami uporabljali vse metode mučiteljev in rabljev. Nešteto napisanih zgodb živih prič, nešteto ustnih pripovedi preživelih, izjav in raznih oblik pričevanj nam ob vsaki priložnosti in ob vsakem času ponovno dokazujejo o izjemno hrabrem obnašanju naših ljudi, ki so ljubili svojo zemljo, imeli svoj ponos in se zavedli pripadnosti svojemu narodu.

Toda popolnoma nemogoče je bilo v tistih letih okupacije dojeti strašno resnico, da je med nami tudi nekaj ljudi, ki so mislili drugače, ki so kaznovali našo pripadnost domovini z izdajstvom okupatorjem. Zasledovali so nas ob vsakem času, prežetvali naše korake, skrito opazovali, kam se hajamo in s kom se družimo. Vrstila so se izdajstva posameznikov in skupin, izdajstva delavnic, lokalov, tiskarn, bunkerjev. V zaporih so sodelovali pri zasliševanjih, sodelovali so pri strašnem mučenju, pri pretepanju, bičanju, puljenju nohtov, pri rezanju na živem telesu, pri žganju z razbe-ljenim železom, pri posiljevanju. Uporabljali so vse metode propadlih ljudi, ki so se v resnici dozdevali kot nekake divje pošasti in ne po rodu bratje Slovenci.

In kdo je odločal o streljanju talcev? Menda ne bomo prikrivali in nas ne bo sram na glas povedati. Po toliko pretresih prizadetih družin, saj so jim iz njihovega kroga iztrgali najsvetlejšje vzore, nam vsem pa izredne in najplemenitejše tovariše in tovarišice, je res težko še molčati. Pozabili tudi ne bomo organiziranih izdajalcev in sodelavcev okupatorja, s katerim so skupaj izbirali obsojene in koncentracijska taborišča. S posebnim cinizmom so jih obkroževali na seznamih in z željo, da se nikoli več ne vrnejo na svoje domove.

Se mnogo, premnogo bi lahko dokazovali o krvavih dejanjih in o grozodejstvih teh temnih sil, ki nikdar ne morejo biti pozabljeni in tudi nikoli izbrisani. Popolnoma jasno je bilo vsakomur, kdor je ta čas doživljal, da to ni nikoli bil boj ljudi, ki se bojujejo samo za drugačno prepričanje, v bistvu pa so ostali zvesti svoji zemlji in svojim ljudem. Ne in vedno samo ne! Vsi, ki so se gnetli pod okriljem belogardizma in ki so prisegali zvestobo Mussoliniju in Hitlerju in sprejemali od njih orožje, da linčajo in raztelesiijo svoj narod, bodo za vse čase samo izdajalci in ničesar drugega. To ni bil pošten boj, ampak gnusen zločin zaradi njih je sledilo tolikšno trpljenje poštenih, zavednih ljubiteljev svobode.

To dokazovanje se vsakemu poštenemu borcu in aktivistu resnično že upira. Posebno pa je to mučno po 40. letih življenja v svobodi. Toda videti je, da nekateri to še vedno ne razumejo dobro in da bi radi prav v letošnjem jubilejnem letu dosegli spravo – sporazum – enakovredje. Največja ironija tega »spodbujanja k spravi« pa je prav to, da se pod rdečim plaščem skrivajo nekateri, ki bi tako enakonočje želeli. Ali nismo več dovolj močni, da dokazemo pravo resnico? Kako smo vse to znali pred 40. in več leti!

Po vseh teh hudih vojnih časih, ko smo zaživel v svobodi in prešteli premnoge žrtve, smo vendarle zaživel v spravi. V spravi smo živeli z vsemi, četudi niso podpirali našega boja, z vsemi, ki so bili zapeljani, z vsemi, ki niso imeli rok najhujših rabljev. Po mnogih pomilostitvah smo v poznejših letih celo zaživel z nekdanjimi nasprotniki, ki so bili že izpuščeni iz zaporov. Dajali smo jim službe, stanovanja in celo podporo. Premnogokrat so razne ugodnosti uživali prej kot pa nekateri naši preskromni borci. Smo po vsem tem res dolžni še kaj več storiti – saj smo vračali za vse prizade-to zlo le človečnost z željo za pravilno so-žitje.

Kaj naj bi še spremenili, kaj naj bi še oprostili? Ali se je že kdaj zgodilo to, da bi se krvoločni tiger spremenil v resnici v prijazno in krotko srnico?

Kdo bi has rad s svojimi teorijami preslepil? NAŠ OSVOBODILNI BOJ JE NAŠ VELIKI ČAS! TA JE PLAMENEL Z VELIKIM ŽAROM IN S PLEMENITO MISLIJO. Ali naj si ga sami zatamnimo?

Kako je mogoče dopuščati, da taka zlonamerna teorija vzklije? Vsa naša uredništva bi vendarle morala biti odgovorna – pa ne oblastem in našem sistemu, ampak odgovorna vesti in naši veliki zgodovinski resnici. Res je zadnji čas, da se svojih pravic zavemo prav vsi – vsi, ki so v ospredju, in vsi, ki so v bazi.

JOŽICA ZOROJA

Pojasnilo, ki zahteva odgovor

V glasilu TV-15 Naš tovariš z dne 21. marca 1985 sem pod gornjim naslovom prebral sestavek A. Peharca. Ne bom ponavljal vsega, kar je Peharc napisal o zveznem mladinskem funkcionarju Veljku Joševskemu, ki baje že od avgusta 1983 kot nerazporejen čaka na službo v Zvezi združenj borcev NOV Jugoslavije. V celoti se strinjam s kritično Peharčevno oceno. Preprosto ne morem doumeti, da se kaj takega lahko dogaja pri nas. Čisto rahlo še upam, da je bilo morda to le nepravilna informacija. Ne bi bil pa rad predolgo v negotovosti, zato zahtevam, da meni in še mnogim prizadetim borcem kdo odgovori z natančnimi podatki o tem, kdo je za to odgovoren in koliko si je za to »zaslužil«.

VLADO MIKLAVČ

Pozabljen kraj in njegovi ljudje

V vaseh, ki so odrezane od sveta, nas že leta tiščijo nekatere krivice, ki jih prenašamo vsak po svoje, pa sem se odločil, da napišem, kaj nas krajane najbolj moti.

Krajevna skupnost Draga šteje 620 prebivalcev. V njej so vasi Črni potok, Pungrt, Podplanija, Trava, Srednja vas, Draga, Podpreska, Lazec, Stari kot in Novi kot.

Med vojno smo bili vsi brez izjeme za NOB. Moški smo bili večidel v partizanih, tako da so naše kraje že takrat imenovali

»rdeče vasi«. Mnogim partizanom so pomenile zatočišče ali celo rešitev. V tistih časih so nam aktivisti in partizani govorili: »Teh krajev ne bomo nikoli pozabili. Tem ljudem bo treba pomagati.«

Kaj pa danes?

Oddaljene trgovine, ukinjena avtobusna proga, slaba zveza z občinskim središčem. Mi sami si ne znamo kaj prida pomagati.

Vemo pa, da bi bili lahko naši problemi hitro rešeni, ko bi imeli občinski možje za nas več posluha. Denimo: če bi ponovno uvedli avtobusno progo, bi nam približali trgovino (5 km) in zdravnika (15 km) in nam olajšali življenje.

O zadevi smo se sicer na sestankih (zveze borcev, socialistične zveze, zveze komunistov) že večkrat pogovarjali, toda odgovor je bil vedno enak: stabilizacija. Na to, da smo bili med vojno »rdeči«, so pač pozabili. Zdaj so naše vasi prikrašane celo za najosnovnejše: celo preskrba s kruhom ni urejena.

JOŽE MIHELČ
Trava

Še enkrat o pohodu na Porezen

Jubilejnemu desetemuh pohodu na Porezen smo v našem tedniku namenili kar precej prostora, vendar ne bo odveč še tole: pohodov je iz leta v leto vse več, udeleženci pa so od najmlajših do najstarejših. Toda planine žal dostikrat zahtevajo tudi davek, predvsem zaradi precejevanja naših sposobnosti. Nesrečam sta nemalo-krat botrovala tudi alkohol in objestnost. Šele v takih primerih spoznamo, kaj pomenijo gorski reševalci. Letos je za nami že nekaj spominskih pohodov, ki so se končali srečno – srečno prav zaradi skrajne budnosti vseh, ki so sodelovali na pohodih in skrbeli za varnost udeležencev. To velja tudi za minuli pohod na Porezen. Vse čestitke gredo gorskim reševalcem, planincem, vojakom, teritorialcem in ne nazadnje gorskim reševalcem ter radioamaterjem. Posebna zahvala gre tudi pokrovitelju letošnjega pohoda – Eti iz Cerknega. Obz-lujemo, da smo v zapisu o pohodu ime te delovne organizacije nehote izpustili. Kolektiv Ete je namreč veliko prispeval k temu, da je pohod tako uspel.

JOŽE ČURIN

Spomini na bolnišnico Košuta

Sem vaš stari naročnik, zato se oglašam s prošnjo: dajte v oglas, naj mi pišejo vsi, ki se me še spominjajo iz bolnišnice Košuta na Pohorju. Ležim na ortopedskem oddelku Splošne bolnišnice v Mariboru. Prosim, tovariši, naredite mi uslugo.

FRANC PERNAT

Šentjurskim mladincem

Oglašam se na prispevek Odgovor šentjurskih mladincev, ki je bil objavljen v TV-15 Naš tovariš dne 14. marca 1985.

V okviru Meddruštvenega odbora Savinjska smo se pred leti dogovorili, da bodo planinska društva v vsaki občini organizirala pohode po poteh NOB. V občini Šentjur je organizacijo prevzelo Planinsko društvo Dramlje, delno se veže na občino Šentjur tudi pohod po poteh Celjske čete. O vseh teh pohodih vsako leto precej pišejo, tudi o pohodu Dramlje-Ziče, letos Dramlje-Frankolovo. Resnica je, da mladi občine Šentjur dostojno zastopajo mladi iz Dramelj, drugih pa je manj. Želim, da bi bili ti pohodi republiške narave, zato so tudi objavljeni v koledarju Planinske zveze Slovenije. Obveščanje ni najboljšje. Vendar vabilo na pohod je bilo objavljeno v TV-15 Naš tovariš dne 7. februarja 1985, v Večeru 6. februarja 1985, v Delu 7. februarja 1985 in v Novem tedniku 7. februarja 1985. Torej o tem, »da je bil pohod preveč ilegalen«, ne moremo govoriti.

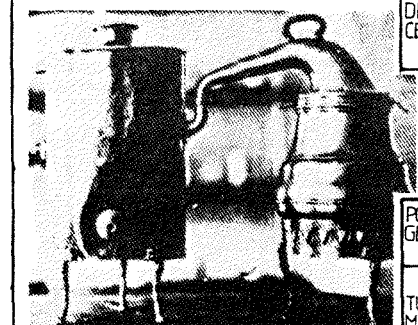
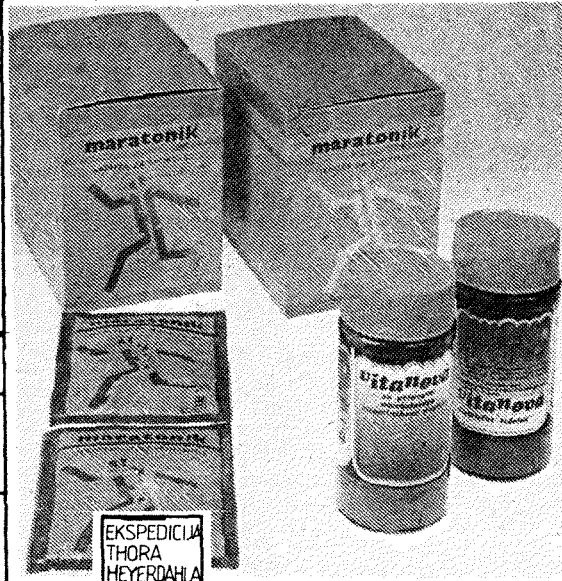
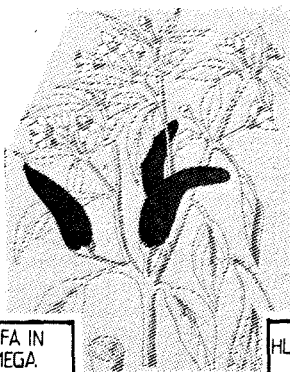
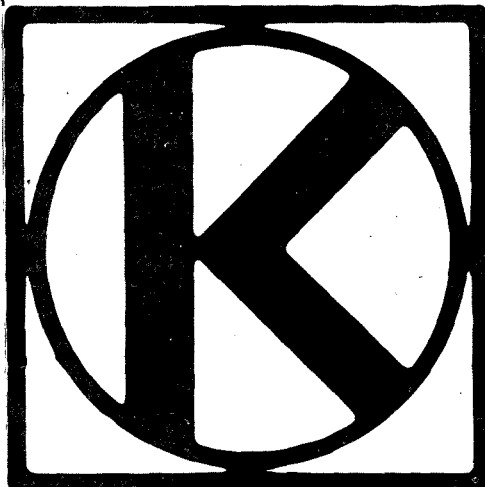
FRANC JEŽOVNIK

NAGRADNA KRIZANKA

KRKA NOVO MESTO

Razpis nagradne križanke

Tokrat vam je nagradno križanko pripravila Krka iz Novega mesta. Pravilne rešitve pošljite do 18. aprila 1985 na naslov: Uredništvo TV-15 Naš tovariš, Miklošičeva 28, 61000 Ljubljana. Na spodnji levi rob pa pripišite Krka. Trije reševalci, ki bodo pravilno rešili križanko, bodo dobili Mitološki slovarček.

[illegible]

GRİŽE

Predvsem skrb za mladino

Zadnje dni februarja so se zbrali na letni konferenci borci krajevne organizacije ZZB Griže. Od 166 članov je bilo navzočih 87 članov, kar je za tako obširen teren in zaradi slabih vremenskih razmer lepo število. Članom organizacije ni vseeno, kako teče življenje v krajevni skupnosti in nasploh v naši družbi. Lani so se odločno uprli posameznikom, ki so razdirali dogovorjeno politiko v krajevni skupnosti in podprli tako vodstvo krajevnih skupnosti in vodstvo KK SZDL. Prav tako jim ni vseeno ob blatenju pridobitev NOB.

V razpravi so poudarili, da je mladina marsikdaj zbegana. V šoli se učijo, kaj je samoupravljanje, učijo se o narodnoosvobodilnem boju, v časopisu pa lahko samo prebirajo o različnih delikatih. Zelo malo je prispevkov, ki bi prikazovali pozitivne strani našega razvoja. Kritizirali so našo filmsko produkcijo, češ da išče samo dobiček.

Letna konferenca je izzvenela v zahtevi, da je potrebno zaustaviti željo po »spravi«, po rehabilitaciji in da je potrebno mladini prikazati boj, življenje, kot je dejansko bilo.

FRANC JEŽOVNIK

KOČEVJE

Podelitev domicila

Predsedstvo skupščine občine Kočevje je predlagalo delegatom občinske skupščine, naj sprejmejo sklep o podelitvi docimila zaščitni enoti vojnopolitičnega vodstva NOV in PO Slovenije v občini Kočevje. Prva zaščitna četa vojnopolitičnega vodstva NOV in POS je bila ustanovljena na Polici v bližini Grosupljega 22. maja 1942, to je dan prej, ko je iz Ljubljane na osvobodeno ozemlje prispel del glavnega poveljstva slovenskih partizanskih čet. Med narodnoosvobodilnim bojem je ta enota organizacijsko in številčno nastajala in se usklajevala po potrebah in takratnih razmerah ter po odločitvah vojaškega in političnega ter oblastnega vodstva. Ta enota je delovala od svoje ustanovitve do osvoboditve in še nekaj časa v osvobodjeni domovini.

Borci in vodstveni kader te enote so odigrali pomembno vlogo pri zaščiti vodstva in njenih organov, izvajali so razna dela, skrbeli so za shranjevanje in zaščito zaupnih dokumentov in drugo, spremljali in varovali so člane vodstva, skupine in druge organe. Opravljali so kurirsko povezavo in obveščevalne naloge. Ocenjujoč

delo borcev in vodstvenih kadrov v tej enoti je možno ugotoviti, da so opravljali izjemno napore in odgovorne naloge.

Zaščitna enota je vrsto nalog izvrševala in opravljala na območju Kočevskega Roga in drugih krajev območja kočevske občine kakor tudi v drugih krajih naše ožje in širše domovine.

Domicilno listino bodo izročili enoti TO, poimenovano po Edvardu Kardelju-Krištofu, ki nadaljuje tradicije te zaščitne enote.

VIKTOR DRAGOŠ

KOZJANE

Ob 42-letnici bojev Brkinske čete

Šestnajstega marca smo se na Kozjanah v Brkinah zbrali preživeli borci Brkinske čete, aktivisti ter delovni ljudje in občani Brkinov. Ob spomeniku je bila slovesnost v spomin na padle borce NOB s kulturnim programom, ki so ga pripravili otroški pevski zbor in recitatorji OŠ iz Divače. Med nami sta bila prvi komandir Brkinske čete, narodni heroj Karlo Maslo-Drago in Anton Dolgan-Branko, nosilec partizanske spomenice 1941, komandir čete, ki nas je 13. marca 1943 vodil v boju na Kozjanah proti številni in do zob oboroženi italijanski vojski. V četi je bilo takrat 16 borcev, ki so se v junaškem jurišnem naskoku prebijali in rešili iz sovražnikovega obroča. Tistega dne je v tem boju padlo na Kozjanah 5 borcev čete, nedaleč od tod pa 2 kurirja. Slavnostni govornik, borec Brkinske čete, Lojze Maslo-Zdenko je spregovoril o bojni poti Brkinske čete, aktivistov in brkinskih ljudi ter o povojnem razvoju teh krajev, ki so še vedno nujno potrebni družbene pomoči. Poudariti moramo, da smo tem krajem dolžni pomagati, saj so bili med NOB partizanska zibelka in so ogromno prispevali v boju za svobodo in imeli so veliko žrtev. K spomeniku padlim smo položili venca.

Po spominski slovesnosti smo imeli borci Brkinske čete delovno srečanje, na katerem je o dosedanjem delu poročal predsednik odbora skupnosti borcev te čete Karlo Maslo-Drago. Na seji smo izvolili nov odbor skupnosti, katerega predsednik je postal Lojze Maslo-Zdenko. Častna člana odbora pa sta Karlo Maslo-Drago in Anton Dolgan-Branko. Izvolili smo tudi gospodarsko in zgodovinsko komisijo skupnosti borcev čete. Posebej odgovorno nalogo je prevzela zgodovinska komisija, ki mora skrbeti, da bo čimprej napisana monografija Brkinske čete, ki mora zaobjeti čas od vsega začetka, od prvih zadržkov partizanstva v teh krajih pod vodstvom Ervina Dolgana-Janeza že 1941. leta.

LOJZE KRISTANČIČ - MINKO

RUŠE

Prizadevanj in uspehov jim ne manjka

V krajevni organizaciji ZB NOV Ruše je vključenih 165 članov, med katerimi je 76 žensk, precej jih je tudi, ki so stari nad 70 let. Le-te vsako leto in ob rojstnih dnevih obiščejo na njihovih domovih. Med vsemi člani jih kar dobra tretjina aktivno sodeluje v družbenopolitičnih organizacijah in društvih.

V Rušah je med vojno padlo 119 borcev (Smolnik 19). Med njimi so bile matere in otroci. V tem krvnem davku ruški borci črpajo svojo moralno moč, da so pri svojem delu tako aktivni, zlasti pa občutljivi ob nekaterih negativnih pojavih, bodisi da gre za gospodarske težave ali pa na račun našega narodnoosvobodilnega boja.

Lani so odkrili spominski obeležji; prvo nad Rušami desetim padlim kurirjem, drugo pri Sokolskem domu v Lobnici. Eno obeležje je v varstvo prevzela lovska družina v Rušah, slednjega pa aktiv mladine mariborskega Gradisa.

Omeniti velja še vsakoletni kolesarski maraton okoli Pohorja. Prav iz Ruš se ga udeležijo veliko maratoncevi, ki se ne ustrašijo sončne pripeke ali pa slabega vremena.

V Rušah so lani izdali ruško kroniko. Gre za obsežnejšo predvojno in novejšo zgodovino kraja, ki je bil tako rekoč že v stari Avstriji, zlasti pa v predaprilski Jugoslaviji označen za rdečega, in tudi niso zastoj govorili, da je to Mali Beograd.

V letošnjem letu imajo namen odkriti spominsko obeležje izgnanim in padlim Lobničanom, in sicer nad Rušami na Apnici, kjer naj bi postalo nekakšno središče Lobnice o tem, kaj se je dogajalo med vojno v tem predelu. Pri tem sodelujejo tudi rezervni vojaški starešine občine Maribor Rotovž, ki bodo obeležje sprejeli v trajno varstvo in so tudi že začeli zbirati denar.

DRAGO MIKLAVEC

Poizvedba

V juniju 1942. leta sem služil kot primorski Slovenec v 1. artilerijskem polku italijanske vojske v Grosupljem. Nekega dne v juniju sem se znašel na grosupeljski železniški postaji in prav tisti trenutek so partizani napadli vlak, ki je vozil na progi Novo mesto - Grosuplje - Ljubljana. Moral sem pomagati reševati mrtve in ranjene. Italijansko poveljstvo mi je ukazalo, da moram reševati izključno italijanske vojake. V vagonih so bili poleg italijanskih vojakov tudi civilisti. Na enem sedišču sta ležali ranjeni dekleti. Kljub italijanski prepovedi sem poiskal še tri vojake, da smo ranjeni dekleti odnesli na reševalno postajo Rdečega križa, ki je bila pod šotori v bližini železniške postaje. Dekle, ki sem jo nesel, je bila ranjena v ledja. Povedala mi je, da se vozi nekje od Trebnjega vsak dan študirat v Ljubljano. Prosim obe dekleti, če sta rane preživel, naj se mi oglasita na naslov: Miroslav Stres, 4. prekomorske 55, 65270 Ajdovščina.

Obvestilo

Obveščamo vse borce NOV, da bomo organizirali prevoz z avtobusom na proslavo ob 40-letnici osvoboditve Jugoslavije in zmage nad fašizmom, ki bo v soboto, 18. maja 1985, ob 11. uri v Spominskem parku svobode in miru na Poljani pri Prevaljah.

Vsak udeleženec proslave bo plačal del stroškov za prevoz, to je 500 dinarjev, drugo pa občinski odbor ZB NOV Domžale. Odhod avtobusov bo ob 7. uri s parkirišča Veleblagovnice v Domžalah.

Prijavite se in plačate lahko v svoji krajevni organizaciji ZB NOV ali pri občinskem odboru ZB-NOV Domžale, Ljubljanska cesta 70, kjer dobite tudi vse informacije, tel. št. 721-329.

Občinski odbor ZB NOV Domžale

Reševalcem nagradne križanke

Na razpis nagradne križanke, ki jo je pripravila naša znana tovarna občutev in smučarskih čevljev Alpina iz Žirov, smo prejeli veliko pravih rešitev. Žreb pa je odločil, da dobijo knjižne nagrade iz programa založbe Borec: Barbara Likar, Predmeja 79, Ajdovščina, Ivan Restar, Krnice 7, Hrastnik in Jože Šobar, Ragovska 2, Novo mesto.

Nagrajencem čestitamo, knjige pa bodo dobili po pošti.

Še pravila rešitev križanke: Alpina Žiri, era, parketarna, lot, pesos, Lui, svila, Art, taca, Istem, ni, Alser, teta, eksota, rtina, an, lcro, Egej, Kiril, ora, Ajas, ro, av, de, iglu, ubranost, Flair, Mae, area, Cosmos, mak, bit, aki, blazina, Eva, kri, laser, Ani, Agame-mnon in Samanta.

Vabila

Vabimo nekdanje predavatelje in člane vodstvenih organov vseh vojaških šol, ki so med narodnoosvobodilno vojno delovale na ozemlju Slovenije, ter borce in starešine zaščitnih enot teh šol, da se udeležijo občnega zbora Skupnosti vojaškega šolstva NOV in POS, ki bi v petek, 12. aprila, ob 16. uri v amfiteatru Splošne srednje vojaške šole (prej vojaška gimnazija) Franc Rozman-Stane v Ljubljani, Kardeljeva ploščad 19.

Na zboru bomo ocenili dosedanje delo naše skupnosti in njenih organov pri opravljanju zastavljenih nalog, razvijanju izročil narodnoosvobodilnega boja in naše družbenopolitične dejavnosti, se dogovorili o prihodnjih nalogah in izvolili nove organe skupnosti za prihodnje obdobje.

Na zboru bomo tudi podelili spominske znake vsem članom skupnosti, ki so se prijavili zanje, vendar jih še niso prejeli.

Predsedstvo Skupnosti vojaškega šolstva NOV in POS

★

Organizacijski komite Spominskega parka svobode in miru Poljana skupščine občine Ravne na Koroškem vabi borce 4. operativne cone, udeležence zadnjih bojev druge svetovne vojne na Poljani na proslavo ob 40. obletnici osvoboditve Jugoslavije in zmage nad fašizmom.

Proslava bo v Spominskem parku svobode in miru na Poljani pri Prevaljah v soboto, 18. maja 1985, ob 11. uri.

Zbor partizanskih brigad in drugih enot bo v partizanskem taboru na Poljani 18. maja 1985 med 9. in 10. uro.

Borce posameznih enot pozivamo, naj priglasijo udeležbo svojim matičnim odborom ZB NOV svoje občine najkasneje do 15. aprila.

Vse udeležence proslave tudi obveščamo, da bodo ob prijavi vplačali svoj delež za kritje stroškov prevoza, če se v matičnih odborih partizanskih enot oziroma v občinskih odborih ZB NOV ne dogovorite drugače.

SPOMINSKI PARK
SVOBODE IN MIRU POLJANA
SKUPščINA OBČINE
RAVNE NA KOROŠKEM
ORGANIZACIJSKI KOMITE

★

Vse člane ljubljanske sekcije Briško-be-neškega odreda vabimo v četrtek, 4. aprila, ob 18. uri na sestanek, kjer se bomo pogovorili o spomeniku v Starem selu in dvodnev-nem izletu v Benečijo in Režijo.

Odbor sekcije

★

Borce 6. SNOUB Slavka Šlandra vabimo na zbor skupnosti borcev v soboto, 20. 4. 1985, ob 11. uri v Domžalah v restavraciji Slamnik.

Odbor skupnosti borcev
6. SNOUB Slavka Šlandra

★

Na osnovi določil pravilnika republiške skupnosti borcev in bork zaščitnikov sklicujemo ustanovni občni zbor za gorenjsko območje dne 8. 4. 1985, ob 10. uri v Domu JLA v Kranju, Nazorjeva 3 (v bližini avtobusne postaje).

Vabimo vse nekdanje borce narodne zaščite, ki so delovali na območju Gorenjske (tudi na območju sedanje kamniške, domaške in šišenske občine), da se ustanovnega občnega zbora udeležijo, čeprav ne bodo prejeli osebnih vabil, ker za vse nimamo natančnih naslovov.

★

Odbor sekcije borcev 1. proletarske brigade vabi vse borce te naše prve regularne enote, naj se udeležijo proslave ob dnevu zmage, ki bo 7. maja 1985 v Vrbovcu pri Zagrebu (na prizorišču zadnjega velikega boja te brigade) ter 8. maja v Zagrebu (ob 40. obletnici osvoboditve hrvaškega glavnega mesta).

Udeleženci proslave krijejo stroške potovanja in prehrane sami, za prenočevanje v Zagrebu bo poskrbljeno, prav tako tudi za prevoz od Zagreba do Vrbovca.

Prijave naj občinski odbori ZB sporočijo mestnemu odboru ZB v Zagrebu, Ulica 8. maja (za sekcijo borcev 1. proletarske brigade).

Zbirališče udeležencev proslave bo 7. maja 1985 ob 7. uri v vojašnici Maršal Tito v Zagrebu.

★

Družbenopolitične organizacije in krajevna skupnost Košana v sodelovanju z odborom Istrskega odreda vabijo borce Istrskega odreda, Brkinske in Pivške čete ter druge borce, aktiviste NOB in prebivalce teh krajev, naj se udeležijo spominske slovesnosti, ki bo 7. 4. 1985 ob 14. uri pri spomeniku v Stari Sušici, in proslave, ki bo istega leta ob 15. uri pred kulturnim domom v Dolenji Košani. Proslava bo posvečena 40-letnici osvoboditve.

založba borec
ljubljana
miklošičeva 28

B

založništvo - 320-497, revija Borec - 320-477, revija
kurirček 320-496, knjigotštvo 320-476, uredništvo TV-
15, 327-965, 320-496ERNEST HEMINGWAY
MED LOVOM IN VOJNO

Ernesta Hemingwaya - enega najboljših branil pisateljev vseh časov - gotovo ni treba posebej predstavljati. Tudi na Slovenskem imamo v prevodih že večino njegovih romanov in novel. Nova in manj znana pa so njegova časnikarska poročila in reportaže.

Knjiga MED LOVOM IN VOJNO je izbor, v katerem najdemo zgodnje časniške prispevke, zanimiva zapazanja o mednarodnih dogodkih, opise potovanj, lova in seveda bikoborbo, ki so ga vedno prevzemale. V izboru so še prispevki o španski državljanski vojni, o Kitajski med vojno, invaziji v Normandiji in kasnejših bojih vse do nemške meje, v zadnjem delu pa še sloviti prispevki, ki so v letih 1954 in 1956 vznemirili svet.

NAROČILNICA TV-15

Prosim, da mi knjigo MED LOVOM IN VOJNO pošljete po povzetju.

Ime in priimek: _____

Maslov: _____

Pošta in poštna številka: _____

Datum: _____

Podpis: _____

Kupnino v znesku 1650 dinarjev bom poravnal(a) ob prejemu knjige.

Marija Mali

Decembra lani je umrla članica ZB NOV Križe Marija Mali, Oračeva mama iz Gozda. Med vojno je sodelovala z NOG. Po požigu vasi Gozd je bila z vso družino odpeljana v izgnanstvo.

Stane Tratnik

Na ljubljanskih Žalah smo se januarja poslovili od Staneta Tratnika, rojenega 1909. leta v Malem Mlačevu pri Grosupljem. Leta 1941 je začel delati za NOV, aprila 1942. pa je odšel v partizane. Najprej je bil v Kočevskem odred, nato v Cankarjevi brigadi in v zaščitnem bataljonu 7. korpusa. Imel je čin mlajšega vodnika in bil je dvakrat odlikovan.

Ivan Jezernik

Na Strmecu smo se lani poslovili od Ivana Jezernika, rojenega 1927. leta. Bil je aktiven bорец Pohorskega odreda in Tomšičeve brigade. Po vojni je opravljal številne pomembne dolžnosti v družbenopolitičnih organizacijah. Prejel je več priznanj in odlikovanj.

Konrad Motalu

Na Laporju pri Slovenski Bistrici smo se lani poslovili od Konrada Motalu, rojenega 1910. leta v Smartnem na Pohorju. Od 1944. leta je bil bорец Tomšičeve brigade in ranjen na Graški gori. Odlikovan je bil z medaljo za hrabrost.

Jože Vester

V 78. letu je umrl Jože Vester iz Zgoranj. V NOG se je vključil 1941. leta. Od avgusta 1943 pa je deloval kot sekretar vaškega odbora na blejskem območju.

Ignac Vevar

Januarja je umrl član ZB NOV Križe Ignac Vevar. Bil je mitraljezec v Gorenjskem in Kokrškem odred in sodeloval je pri osvoboditvi begunjskih zaprov.

Vera Manfreda-Majda

V Laškem smo se januarja poslovili od Vere Manfreda-Majde, skojevke in aktivistke OF, ki je delala na področju Laškega in Radeč. Maja 1944. leta je bila izvoljena v okrajni odbor za Laško in Radeče, kjer je delala kot mladinska aktivistka in organizatorica za AFZ. Kasneje je bila izvoljena v okrajni komite in sprejeta v Skoj. Konec 1944. leta je bila premeščena v agitprop, oddelek okrajnega komiteja KPS Kozje. Za delo med NOV in po njej je bila večkrat odlikovana.

Mirko Klemenc

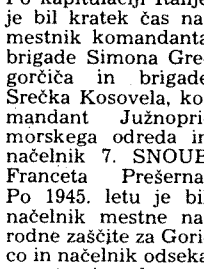
Lani smo se poslovili od Mirka Klemenca, rojenega 1928. leta. V delo OF se je vključil 1943. leta, naslednje leto pa odšel v partizane v Kokrški odred - minersko četo. Kasneje je bil premeščen na kurirsko postajo GG 16 pod Dobro. Po vojni se je vključil v delo družbenopolitičnih organizacij v KS Duplje. Prejel je več odlikovanj in priznanj.

Ciril Reš

Lani smo se v Preski pri Medvodah poslovili od Cirila Reša, rojenega 1898. leta v Kranju. Kot star sokol in naprednjak je od 1942. leta aktivno delal za NOB. Na terenu je skrbel za Donovo tiskarno. Leta 1944 je bil izdan in odpeljan v taborišče, kjer je bil predsednik OF. Bil je dvakrat odlikovan.

Karel Nardin-Jakec

Na Primorskem, posebno v Vipavski dolini in na Krasu, je žalostno odjeknila vest, da je umrl bорец, partizanski komandant, rezervni polkovnik JLA in družbenopolitični delavec Karlo Nardin-Jakec. Rodil se je 1917. leta v Vrhpolju pri Vipavi v revni kmečki družini. Leta 1942 je odšel med primorske partizane. Bil je mitraljezec 1. Vipavske čete, namestnik komandirja čete, namestnik komisarja 1. partizanskega bataljona Simona Gregorčiča, komandant bataljona Južnoprimorskega odreda in 5. brigade Simona Gregorčiča. Po kapitulaciji Italije je bil kratek čas namestnik komandanta brigade Simona Gregorčiča in brigade Srečka Kosovega, komandant Južnoprimorskega odreda in načelnik 7. SNOUB Franceta Prešerna. Po 1945. letu je bil načelnik mestne narodne zaščite za Gorico in načelnik oddelka za notranje zadeve pri okrajnem izvršnem NOO za Gorico. Udeležil se je pohoda 5. brigade Simona Gregorčiča v Slovensko Benečijo in Rezijo 1943. leta. V boju na Kovačeviči planini je bil ranjen. Kakšen bорец, partizan in človek je bil Jakec, nam povedo njegova številna priznanja. Po vojni je opravljal veliko odgovornih nalog v komandi vipavskega vojnega področja, kasneje v zagrebški vojni oblasti, v Zagrebu in na Reki. Tudi po upokojitvi je opravljal številne pomembne naloge.

V Preski smo se poslovili od borca prekomorca Ivana Krapeža, rojenega 1923. leta na Otlici pri Ajdovščini. Leta 1942 je bil nasilno mobiliziran v italijansko vojsko. Ob prihodu zavezniške vojske je bil osvobojen in se je priključil prekomorskimi brigad, posebni enoti letalcev. Bil je eden od pionirjev pri organiziranju in ustanavljanju novega jugoslovanskega letalstva.

Ivan Krapež

V Preski smo se poslovili od borca prekomorca Ivana Krapeža, rojenega 1923. leta na Otlici pri Ajdovščini. Leta 1942 je bil nasilno mobiliziran v italijansko vojsko. Ob prihodu zavezniške vojske je bil osvobojen in se je priključil prekomorskimi brigad, posebni enoti letalcev. Bil je eden od pionirjev pri organiziranju in ustanavljanju novega jugoslovanskega letalstva.

Jože Ambrožič

Januarja je umrl Jože Ambrožič, rojen 1916. leta. V NOV je vstopil septembra 1943 v Prešernovo brigado, kasneje pa je bil v udarnem bataljonu 30. divizije. Imel je čin starejšega vodnika in odlikovan je bil z medaljo za hrabrost in zasluge za narod.

Adolf Windschnurer

Na ljubljanskih Žalah smo se lani poslovili od Adolfa Windschnurera, rojenega 1907. leta v Kamniku. Od 1941. leta je bil aktivist, v partizane pa je odšel septembra 1944. Bil je bорец Prešernove brigade in ostal je vojaški vojni invalid.

Jože Vrhovnik

V Pristavi pri Trzinu je umrl Jože Vrhovnik. Materialno in finančno je podpiral OF. Leta 1944 je postal bорец Prešernove brigade. Zaprt je bil v Begunjah in odpeljan v taborišče.

Terezija Hrast

V 78. letu je umrla Terezija Hrast iz Potokov. V NOG se je vključila 1943. Bila je članica AFZ. Moža in sina je imela v partizanih in oba sta padla.

Ana Hrastar

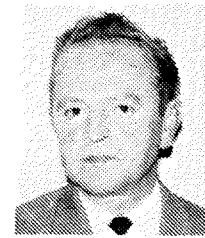
V Preski smo se lani poslovili od Ane Hrastar, rojene 1903. leta. V NOG je delala od 1942. leta, predvsem je pomagala s hrano in šivanjem.

Jože Gorše

Lani smo se v Preski poslovili od Jožeta Goršeta, rojenega 1908. leta v Mošah pri Kranju. Za NOG je začel delati 1942. leta in bil je zaprt v Ljubljani, Begunjah in Innsbrucku.

Janez Šmid

V Dražgošah smo se decembra lani poslovili od 85-letnega Janeza Šmida. Leta 1942 se je vključil v NOG in bil bорец Prešernove brigade.

Franc Klančnik

Januarja je umrl Franc Klančnik, rojen 1925. leta v Dupljah. Mobiliziran je bil v nemško vojsko in v Rusiji ujet. Takoj se je prijavil pehotni brigadi, in sicer protitankovski četi, ki je bila ustanovljena 1944. leta v Sovjetski zvezi. Istega leta je bil z brigado poslan v Beograd in se je bojeval do osvoboditve. Po vojni je bil aktiven družbenopolitični delavec v Dupljah, prejel je več priznanj in odlikovanj.

Jože Šuštarč

Lani smo se na Krasincu poslovili od Jožeta Šuštarča, rojenega 1919. leta na Cerkevščah. V svoji vasi je začel sodelovati s prvimi aktivisti in 1943. leta je odšel v Tomšičevo brigado, kjer je bil hudo ranjen. Po vojni je bil aktiven delavec v DPO v Gribljah. Za zasluge med NOV in po njej je prejel več priznanj in odlikovanj.

Rudi Strnad

Februarja smo se na ljubljanskih Žalah poslovili od Rudija Strnada, rojenega pred 78 leti v Nomnju pri Bohinjski Bistrici. Bil je učitelj. Med vojno je bil ilegalce v Ljubljani in podpiral je akcije za likvidacijo izdajalcev ter pri zbiranju materialnih dobrin za borce in aktiviste NOV. Po vojni je bil vključen v izobraževalni sistem in služboval je kot ravnatelj na osnovnih šolah. Za svoje delo je prejel več priznanj.

PРАВNA POSVETOVALNICA

T.G.M. Ste bорец NOV, pred 9. 9. 1943 in vojaški vojni invalid. Zanima vas, ali se vam čas, ki ste ga prebili v zavarovanju po letu 1946, šteje v zavarovalno dobo s povečanim trajanjem?

Odgovor: Zavarovalna doba bi se vam lahko štela s povečanjem, in sicer 12 mesecev dejanskega takega dela za 15 mesecev zavarovalne dobe po 73. členu zakona o temeljnih pravicah iz pokojninskega in invalidskega zavarovanja le, če ste vojaški invalid I. do VI. skupine in če ste kot tak delali cel delovni čas. Dejstvo, da ste bорец NOV, pa vam ne daje pravice do povečanja zavarovalne dobe.

S.P.V. Komu se lahko podeli občasna ali enkratna občinska priznavašina?

Odgovor: Tako priznavalnino lahko po Družbenem dogovoru o priznavalninah udeležencem NOV (Urad. list SRS, št. 6/1985) v izjemnih primerih prizna udeležencem narodnoosvobodilne vojne in drugih vojn občinska komisija za vprašanja borcev NOV oziroma drugo pristojno telo, ki ga določi občinska skupščina, in sicer če zaidejo v težje razmere zaradi bolezni, nezgode, smrti družinskega člana, hušjih elementarnih nesreč ali zaradi drugih podobnih okoliščin. Do take priznavalnine so upravičeni tudi družinski člani padlih ali umrlih borcev NOV, če so pridobitno nezmožni. Občasna ali enkratna priznavalnina lahko znaša največ 150 odstotkov najnižje pokojnine za celo pokojninsko dobo. Ta pokojnina znaša sedaj 17.425 dinarjev.

S.L.K. Kot invalidni osebi vam je bil po zakonu o družbenem varstvu duševno in telesno prizadetih oseb poleg nadomestila za invalidnost priznan tudi dodatek za tujo nego in pomoč. Radi bi vedeli, koliko znaša letos ta dodatek?

Odgovor: Po sklepu o višini dodatka za invalidnost in dodatka za tujo nego in pomoč (urad. list SRS, št. 7/1985), ki se uporablja od 1. aprila 1985, znaša dodatek za tujo nego in pomoč za invalide osebe, ki potrebujejo pomoč pri opravljanju vseh osnovnih življenjskih potreb - 5.550,00 dinarjev, za invalide osebe, ki potrebujejo pomoč pri opravljanju večine osnovnih življenjskih potreb pa - 2.275,00 dinarjev na mesec. Osebam, ki so upravičene do celega dodatka, pa gre po socialno-skrbstenih merilih še del dodatka za tujo nego in pomoč, in sicer v višini 2.275,00 dinarjev na mesec.

Z.M.P. Kateri borci so upravičeni do občinskih priznavašin?

Odgovor: Po Družbenem dogovoru o priznavalninah borcev NOV, ki so ga sprejele skupščine občin Socialistične republike Slovenije, republiška konferenca SZDL Slovenije, republiški odbor ZZB NOV Slovenije in izvršni svet SR Slovenije (Uradni list SRS, št. 6/1985) so upravičenci občinskih priznavašin (stalnih, občasnih in enkratnih): 1. borci NOV pred 9. 9. 1943 oziroma do 13. 10. 1943, 2. borci NOV od 1. 7. 1944 dalje, 3. borci NOV, ki so stopili v NOB, preden so dopolnili 18 let starosti, 4. borci NOV, ki so stopili v NOB od 9. 9. 1943 oziroma 13. 10. 1943 do 31. 12. 1944 in 5. borci za severno mejo v letih 1918 in 1919 ter slovenski vojni dobrovoljci iz vojn 1912 do 1918 (2. člen sporazuma). Izjemoma pa se lahko prizna priznavalnina tudi: 1. borcev NOV, ki imajo priznано posebno dobo v dvojnem trajanju s prekinitvami, 2. borcev NOV po 1. 1. 1945, 3. aktivnim udeležencem narodnoosvobodilnega gibanja in 4. žrtvam fašističnega nasilja z najmanj 20-odstotno invalidnostjo, ki ne izpolnjujejo pogojev za uveljavitev statusa upravičenca po zakonu o civilnih invalidih vojne (3. člen sporazuma). Upravičenci do stalne priznavalnine pod 1., 2. in 3. drugega člena sporazuma pa morajo izpolnjevati tudi premoženjske pogoje za priznanje priznavalnine, in sicer da skupni prejemki upravičenca in njegovega zakonca, deljeni na enake dele na oba zakonca in na pridobitno nezmožne družinske člane, ne smejo presegati na osebo zneska najnižje pokojnine za celo pokojninsko dobo (sedaj 17.425 dinarjev, oziroma upravičenci pod 4. in 5. drugega člena sporazuma 30 odstotkov te osnove).

Prispevek zobozdravstvenih delavcev v NOB

Za prikaz delovanja zobozdravstvenih delavcev med NOB moram poseči v dobo pred napadom fašističnih sil na našo domovino. Zobotehnikom pred vojno ni bilo mogoče strokovno izpopolnjevanje in nadaljnje usposabljanje. Bili so popolnoma odvisni od svojih delodajalcev brez kakršne koli socialne zaščite. Najpogostejše so bili, razen redkih izjem, skrajno izkoriščeni. Zato smo se že zgodaj organizirali v svojem društvu in začeli boj za svoje pravice in boj za dentistično šolo v Ljubljani.

Ta boj ni bil lahek. Zahteval je sposobne in zagnane ljudi in tudi velika finančna sredstva. Sredstva smo morali seveda sami prispevati. Po dolgotrajnem boju je uspelo leta 1940 uzakoniti dentistično šolo v Ljubljani. Toda šola je bilo potrebno organizirati in opremiti. Tudi to delo je bilo opravljeno brez pomoči tedanje oblasti. Vpisni pogoji so bili zahtevni: 14 let od oblasti dokazanega strokovnega dela.

V tem boju so se ljudje kalili, usposabljali za organizirano delo, kar vse se je kasneje pokazalo v NOB in tudi po osvoboditvi. Med šolanjem smo se kolegi med seboj dodobra spoznavali. Družili smo se po skupinah pri študiju, pa tudi drugače. Med nami so bili tudi člani KPJ. To je bilo opazno že pri resnosti študija.

Mobilizacija, okupacija, razsulo nas niso spravili v obup. Tako kot pri ogromni večini našega naroda tudi pri naših kolegi ni bilo priznanja poraza. Ostalo je veliko volje, ki jo je bilo potrebno le organizirati. In tu je bila ilegalna KPJ s svojimi že izkušenimi kadri.

Kmalu po ustanovitvi OF me je kolega in sošolec Avgust Zupet, tedaj sekretar rajonskega komiteja KPS za Bežigradom v Ljubljani, povezal s skupino bežigradskih komunistov, katerih sekretar je bil kolega in sošolec Egon Klobučar. Hkrati me je Zupet zadolžil, naj organiziram OF skupine dentistov in zobotehnikov. Tedaj sem stanoval na Vilharjevi cesti, kjer smo že imeli terensko organizacijo OF (B IV), katere sekretar sem bil. Ilegalno delo je bilo olajšano zaradi samostojne zobne ordinacije in bližine kasarne italijanskih karabinjerjev, ki si niso mogli predstavljati, da se v njihovi neposredni bližini odvija sovražna dejavnost.

Organizacija OF v okviru dentistov in zobotehnikov se je hitro razširila in utrdila. Povezani smo bili tako, da je vsakdo vedel le za manjšo skupino. Zato je danes težko ugotoviti število kolegov, ki so sodelovali oziroma so bili aktivisti. Dejavnost te organizacije je bila v začetku predvsem v zbiranju sanitetnega materiala pa tudi obutve, oblačil ter finančnih sredstev. Kasneje, ko je veliko aktivistov šlo v ilegalo, so se pokazale potrebe tudi po zobozdravstveni pomoči. Pacienti ilegalci pa tudi partizani so prihajali po pomoč k našim ljudem v spremstvu znancev ali pa z geslom. Ta vrsta pomoči je bila organizirana ves čas do osvoboditve. Zobozdravstveno pomoč so kolegi dajali po priporočilu OF brezplačno tudi svojcem partizanov in ilegalcev.

Vsi ti naši kolegi, ženske in moški, so bili hkrati tudi aktivisti OF na svojem terenu pri vsem tako raznolikem tedanjem ilegalnem delu.

Z odhodom Avgusta Zupeta v partizane maja 1942 (zadnje tri noči je še prespal pri nas) se je začelo snovanje zobozdravstvene službe tudi v partizanskih enotah. Zaradi vedno večjih potreb po zobozdravstveni opremini in materialih v partizanih so bile organizirane poti, po katerih so te potrebščine prihajale iz z bodečo žico ograjane Ljubljane. Tu je imela spet naša organizacija veliko dela pri zbiranju materialov, instrumentov in podobno.

Kako sumljivi so bili dentisti in zobotehniki za belo gardo, se je pokazalo pri množični »božični raciji« v decembru 1942, ko so nas aretirali in zapirli v zapore belgijske kasarne. V tej množici aretirancev je bilo razmeroma veliko število kolegov. Marca 1943 so nas povetini izpustili, druge pa odpeljali v taborišča. Ilegalno delo zaradi teh nekaj mesecev »pavze« ni zastalo.

V terenski organizaciji OF kakor tudi v strokovni organizaciji OF je ilegalno delo teklo naprej kljub vsemu okupatorjevemu nasilju.

V jeseni 1943 sem dobil zvezo tudi s pokojnim prof. dr. Francem Čelešnikom, ki je vodil skupino zobozdravnikov v OF. Ob tej priložnosti je da veliko priznanje organizaciji dentistov in zobotehnikov v OF, ker si ni predstavljala tako dobre in učinkovite organizacije. Sicer pa je bilo dentistov in zobotehnikov tudi številčno precej več kot zobozdravnikov. Od tedaj naprej je bilo po najini zvezi v OF trajno sodelovanje med skupino dentistov in zobotehnikov ter med skupino zobozdravnikov.

Tako lahko trdim, da se je sodelovanje vseh profilov v zobozdravstvu pravzaprav začelo že med vojno, to je jeseni 1943, in ne šele junija 1945, ko se je po osvoboditvi tudi javno začelo sodelovanje v skupni strokovni organizaciji. Proti koncu leta 1943, po italijanski kapitulaciji, mi je grozila vedno večja nevarnost ponovne aretacije, če ne še kaj hujšega. Taka obvestila sem dobil po zvezi. Zajeli smo tudi izdajalsko listo z imeni vrste aktivnih ljudi z našega terena in tudi z mojim in ženinim. Nadaljnja moja doživetja so povezana tudi z delovanjem kolegov v tej neusmiljeni vojni.

Po zvezah pa mi je uspelo, da sem 4. februarja 1944 prišel v transport prek »arbeitsamta«, in to na Koroško. K istemu transportu mi je tedaj uspelo pritegniti še Miloša Severja, s katerim sva ves čas sodelovala in je njemu tudi grozila aretacija. Prej sem oddal svojo funkcijo sekretarju skupine dentistov in zobotehnikov in potrebne zveze Dolfu Gerjolu, ki je bil tedaj v službi pri prof. dr. Francu Čelešniku. Dan po odhodu so me že prišli domobranci na dom aretirati. Ker me niso več našli, so aretirali mojo ženo. Internacije so jo po nekaj tednih zapora rešile zveze in znanstva. Nadaljnja moja doživetja so povezana tudi z delovanjem kolegov v tej neusmiljeni vojni.

S prihodom v Podjuno na Koroškem, kjer sem se zaposlil kot dentista v Velikovu, sem kmalu našel zvezo s tedaj še bolj redkimi terenci. Ker sem stanoval v Sinci vasi in vsak dan vozil v službo v Velikovec, sem vzdrževal zvezo desnega brega Drave z levim. K temu delu se je vključil tudi Mirko Debeljak, ki je bil tudi v službi kot dentista v Velikovu. Širjenje naše ilegalne mreže so nam olajševale okoliščine – velik krog pacientov in med njimi tudi poznanstva. Povezan sem bil tudi z Milošem Severjem, zaposlenim v Celovcu, s katerim smo izmenjavali novice in izkušnje. Število aktivistov, tudi nemško govorečih, se je večalo, prav tako tudi terencev, pa tudi manjše enote partizanov so že operirale v okolici, in celo že na levem bregu Drave, pod Svinško planino.

Kakor hitro pa so se pojavile večje skupine partizanov in terencev ilegalcev je nastal tudi problem zdravstvene pomoči. Med drugim ilegalnim delom smo se posvetovali in načrtovali, kako organizirati zobozdravstveno pomoč, posebno, ker nismo imeli svojih samostojnih ordinacij.

Sredi tega dela in načrtov je sredi decembra 1944 uspel udar sovražnika v naše vrste. Z zajetjem skupine naših ljudi, ki smo jih po zvezah spravili k partizanom, se je odprla veriga, ki je zajela tudi Mirka Debeljaka in prišla do mene. Pri meni se je veriga ustavila. Samo naključje ali zveza je pomagala, da sem se pred likvidacijo rešil v Dachau.

Tako sva družno z Mirkom Debeljakom prispela v Dachau. Še tu sredi grozot in množičnega umiranja in skrbi za obstanek sva polna optimizma razpravljala o izobraževanju naših zobozdravstvenih kadrov po osvoboditvi. Mirku Debenjaku ni uspelo, da bi lahko s svojim bogatim strokovnim znanjem pomagal uresničevati naše želje in hotenja. Zbolel je za poglavcem in požrl ga je dachaški krematorij.

To je zelo skrajšan in zgoljen opis dejavnosti naše organizacije med NOB v Ljubljani in posameznih tovarišev zunaj Ljubljane. Zobozdravstveni delavci so se v velikem številu udeleževali kot aktivisti ali vsaj kot simpatizerji OF širom po domovini, kar se je pokazalo tudi v legalni organizaciji zobozdravstvene službe pri partizanskih enotah, ko je ta oživela.

O tej ilegalni dejavnosti pravzaprav ni nikakršnih dokumentov, ker je pač bila strogo konspirativna, ilegalna. Na žalost smo začeli zbirati te podatke veliko prepozno, to je 40 let po osvoboditvi, ko je veliko naših aktivistov in somišljenikov že pomrlo.

Morda se bo še kdo lotil izpopolniti ta zapis, morda še v drugih okoliščinah, z namenom, da ne gre v pozabo tudi ta zdravstvena dejavnost v NOB, o kateri je bilo kaj malo slišati. Kriva je morda pretirana skromnost tistih, ki bi lahko kaj napisali, in prezapolenost po osvoboditvi pri reševanju problemov zobozdravstva pri nas, saj se nobena zdravstvena stroka ni tako hitro razvijala po vojni kot zobozdravstvena.

Iz predvojnih razmer, ko javne zobozdravstvene službe skoraj ni bilo, ko je bilo med zobozdravniki in zobotehniki skrajno nerazumevanje, da ne uporabim hujšega izraza, je med osvobodilno vojno nastalo trajno sodelovanje, ki se je nadaljevalo po osvoboditvi v skupni zobozdravstveni organizaciji. To sodelovanje, ki je bilo vzor v domovini in zunaj nje, je tudi prineslo izjemen in hiter vzpon zobozdravstvene službe, in to na strokovnem, organizacijskem in političnem področju.

Vojko Pečenko

Kdaj bo zrasel Dom pionirjev pod partizanskim Rogom?

Imeti svoj dom, streho nad glavo – kako prijeten občutek! Želja po skupnem domu slovenskih pionirjev nikakor ni nova. Rojstvo zamisli tega dobrih dvajset let nazaj. Lepa zamisel ni tonila v pozabo. Znova so jo priklicale v življenje potrebe pionirjev. V vseh republikah in pokrajinah so takšne domove že zgradili.

Samo slovenski pionirji so brez svojega kottička, kamor bi prihajali tisoči in desetisoči pionirjev z vseh strani naše domovine, kjer bi se srečevali in spoznavali, izmenjevali izkušnje o delu v pionirskih vrstah, utrjevali neštete dejavnosti, ki polnijo mlado življenje in delajo mladost srečno in sončno.

»V Zvezi prijateljev mladine Slovenije smo se čutili odgovorne do generacije, ki mora živeti svoje otroštvo, se razvijati in rasti v svobodne ustvarjalce, samoupravljajce,« je povedal naš sogovornik član sveta Zveze pionirjev Slovenije Janez Plevnik, s katerim smo se pogovarjali o rojstvu ideje, o prvih korakih in tudi o tem, kako kaže v prihodnje. »Nastajali so prvi idejni načrti za gradnjo in že takrat se je govorilo, naj bi dom stal v Dolenjskih Toplicah. Ko pa naj bi leta 1964 začeli graditi, je načrte prekrizala gospodarska reforma. Ni bilo denarja in potrebno je bilo odložiti delo. Iskali smo najrazličnejše možnosti. Leta 1976 pa so pionirji v pionirskih odredih sami spodbudili misel, da bi prispevali h gradnji svojega doma. Začeli so zbirati svoj »pionirski dinar« in podpisovati samoupravne sporazume za prispevke h gradnji. Ni šlo le za zbiranje denarja, pač pa tudi za to, da so se pionirji sami na samoupravni osnovi odločali o prispevku, vgrajena pa je bila še delovna vzgojna sestavina. Pionirji so namreč zbiranje sredstev povezali z najrazličnejšimi akcijami, kot so na primer zbiranje starega papirja, zdravilnih zelišč in gozdnih plodov, pomoč pri spravilu pridelkov, delo v pionirskih zadruhah in podobno.

Iznajdljivosti ni manjkalo. Poleg tega pa so pionirji Slovenije zaprosili vso našo socialistično skupnost, naj jim pomaga uresničiti lepe želje, pameten načrt in koristne spodbude, da bi bili pod svojo streho v prihodnje še sposobnejši in uspešnejši pri uresničevanju načel svoje organizacije, ki sega v sam začetek narodnoosvobodilnega boja naših narodov. In mar ni bližina partizanskega Roga pravšnje mesto za njihov dom, za odprta vrata?

»Toda zbiranje je trajalo predolgo,« je povzel tovariš Plevnik, »celih šest let in akcija je nekako zvođenela. Ob koncu leta 1983 so se razni organi zveze pionirjev na osnovi široke javne razprave odločili, da bi pionirskim odredom ponudili dogovor, da bi z njihovo pomočjo še dve leti zbirali sredstva za gradnjo doma. S koncem letošnjega leta pa se to konča in verjetno bo težko na podoben način še naprej zbirati sredstva. Pionirji so po prvem sporazumu zbrali staro milijardo, v letu 1984/85 pa še dodatnih tristo milijonov. Precejšen delež je zagotovil določen krog delovnih organizacij v Sloveniji in pripomogli so prispevki družbenih organizacij. Največ je prispevala Dolenjska, kjer še posebej izstopa novomeška občina.

Kolikor je bilo mogoče, so bila sredstva sproti vložena v gradnjo. Leta 1981 so se začeli večji gradbeni posegi. Doslej je celotno zemljišče komunalno urejeno, ima urejeno šotarišče za 120 ljudi in čaka pripravljeno za nadaljnja dela. Od tod naprej pa kakor da se nikamor ne premakne. Za dokončanje doma je potrebnih še petnajst do dvajset milijard. Za letos bi radi uredili in razširili kuhinjo skupaj z bližnjo osnovno šolo Baza 20. Dve milijardi je za to že zagotovila novomeška občina, manjkajo pa še štiri.

»Potrebno je poudariti, da so pionirji pokazali voljo, da pa ni ustrezne podpore v republiki,« pravi Janez Plevnik. »Želimo, da bi dokončanje doma prišlo v srednjerojni razvojni načrt Slovenije za naslednje petletno obdobje in bi na republiški ravni uredili tudi financiranje gradnje. Ta družba res ne more več zahtevati od pionirjev, da si bodo sami s svojimi prispevki in prihranki gradili svoj dom. Zavedamo se sicer, da je to negospodarska naložba, toda veljalo bi pomisliti in oceniti, saj gre vendar za vlaganje v otroka, za vzgojo prihodnjih delavcev in samoupravljajcev.

Če pa vemo, kaj hočemo, moramo imeti pred seboj tudi določen vsebinski program, ki naj bi ga vsebovala življenje in delo v Domu pionirjev. Dom naj bi z osnovno šolo v Dolenjskih Toplicah pridobil status ek-

Prodajanje posebne značke – medvedka zidarja je eden od novejših načinov zbiranja sredstev za gradnjo pionirskega doma.

sperimentalno-hospitacijskega centra, ki bi razvijal dejavnosti s področja razvoja pionirske organizacije, izrabljaj pa tudi posebnost svojega položaja – to je bližino partizanskega Roga, kar omogoča bolj živo doživljanje časa narodnoosvobodilnega boja in razvijanje revolucionarnih izročil med mladimi. Osrednja stavba Doma naj bi imela nekaj posebej opremljenih prostorov za interesne dejavnosti, nasploh pa naj bi bil dom opremljen z ustreznimi tehničnimi sredstvi. Poleg zelišč v osrednji stavbi so predvidene še bivalne hišice na gričku za šotariščem, šotari pa seveda ostanejo in tudi taboriško življenje pod njimi. Šotari imajo le to slabost, da so primerni samo za poletne mesece, v Domu pa bi program potekal skozi vse leto. Poletne mesece so že doslej izrabili. Letos bo namreč na tem kraju že tretje leto zapovrstjo potekal tabor Sutjeska. In sploh bodo letošnji poletni meseci dobro zasedeni: še s taborom slovenskih jamarjev, poletno plesno šolo, s taborom slovenskih pihalnih orkestrrov, z mednarodno mladinsko šolo esperantistov in letovanji. Vse pod šotorskim strehami.

Toda, da bodo vse zamisli lahko uresničljive, mora Dom pionirjev najprej stati. Program naj bi uvedel čim bolj sodobne oblike vzgojne in pedagoškega dela, ki bi jih po dejavnosti in izkušnjah v šoli prek Doma prenesli v pionirske odrede po Sloveniji. Drugi del načrtovanega programa je povezan z neposrednim srečevanjem pionirjev, ki bi v okviru organiziranih načinov življenja v Domu oblikovali sebe. Pravzaprav je to eden osnovnih poudarkov – pionir naj bo subjekt, samoupravljalec v dejanju. To pa lahko postane samo s konkretnim načinom življenja in dela. Navsezadnje pa bi bil Dom tudi prostor za zimovanja, letovanja, izhodiščna točka šolskim ekskurzijam v Rog in na Bazo 20 ter po Beli krajini.

Generacije pionirjev po vojni so gotovo zaslužile, da jim družba zagotovi prostorček za uspešno razvijanje dejavnosti pionirske organizacije. Podatek, da le v Sloveniji nimamo pionirskega doma, res bode v oči.

Ziva Drole

Prvi gostje Doma so bili udeleženci tabora Sutjeska 83, seveda pod platnenimi strehami.

MARTINA SOBAN, 4. c
OŠ 9. korpus NOVJ
Nova Gorica

Nov dom v Zgoniku

Prejšnjo nedeljo so v Zgoniku, ki leži na zahodnem predelu tržaškega Krasa in je oddaljen 15 kilometrov od Trsta, z mogočno slovesnostjo predali namenu večnamenski športno kulturni dom, ki ga je zgradila zgoniška občinska uprava. V objektu s tisoč metri pokrite površine najdemo poleg velike telovadnice s prostornimi tribunami tudi večjo prostorno dvorano, ki bo služila tako za športne treninge kot za kulturno in sploh družbeno delovanje vseh družbeno političnih organizacij v občini Zgonik. Kako pomembna je bila ta naložba za zgoniško občino, kjer doslej niso imeli nobenega primerne prostora za tako razvejano družbeno delovanje, zgovorno priča že sam podatek, da se je odprtja udeležilo skoraj tisoč ljudi, med njimi številni ugledni gostje, od vladnega komisarja Marrosuja pa do županov sosednjih občin, predsednika SKGZ Raceta in predstavnikov matične domovine generalnega konzula v Trstu Mirošiča, predstavniška skupščina SRS Mlinarja in delegacije TVD Partizan

Moste, ki je pobrateno s SK Kras. V pozdrav sta v kraški sapici ponovno plapolali tudi jugoslovanska in slovenska zastava. V pestrem programu so nastopili šoloobvezni in predšolski otroci, najmlajši telovadci krajevnega društva SK Kras, moški in otroški pevski zbor kulturnega društva Rdeča zvezda, kot gostje pa so sodelovale gimnastičarke TVD Partizan Moste in namiznoteniške igralke Kemičarja iz Hrastrnika.

Zgoniška občina je ena izmed šestih občin tržaške pokrajine, ki šteje dva tisoč prebivalcev, v veliki večini Slovencev. Ni naključje, da je občinski svet sestavljen le iz slovenskih izvoljenih predstavnikov. Občino upravlja komunistično-socialistična koalicija, vloga opozicije pa opravlja Slovenska skupnost. Na gospodarskem področju je dokaj razvita kmetijska dejavnost, čeprav je večji del občanov zaposlenih v industrijskem in terciarnem sektorju. Narodna zavest in protifašizem sta v teh krajih imela vedno zelo močne korenine. O tem priča tudi podatek, da so se

zgoniški občani množično vključili v NOB in z ramo ob rami z jugoslovanskim narodom izbojevali toliko zaželeno osvoboditev izpod fašističnega jarma. Žrtve so bile velike, saj je junaško padlo 56 občanov. V čast in spomin jim je zgoniška občina med prvimi v Italiji postavila spomenik s finansiranjem iz občinskega proračuna, pa tudi po skoraj vseh vaseh zgoniške občine so domačini postavili spominska obeležja. Kako so načela in vrednote NOB uveljavljene v teh krajih, dokazuje dejstvo, da so pred nekaj leti poimeovali slovensko šolo v Zgoniku 1. maj 1945 (dan osvoboditve Trsta), šolo v Saležu pa po domačem partizanskem učitelju Lojzetu Kokoravcu-Gorazdu.

Ob odprtju športnokulturnega doma v Zgoniku je župan Jože Guštin, partizan in sin padlega partizana, ki že dvajset let županuje, ponosno dejal, da je tako uredništil drugi veliki cilj, ki si ga je zadal ob svoji prvi izvolitvi. Prva naloga je bila opravljena že pred osemnajstimi leti, ko je zgoniška občinska uprava postavila spomenik vsem padlim občanom.

Boris Simoneta

Srečanje partizanskih pomorščakov Slovenije na Bazovici nad Trstom

Pomembna skupna slovesnost

Šestnajstega marca je bila na Bazovici nad Trstom prva letošnja skupna jugoslovansko-italijanska slovesnost v počastitev 40. obletnice osvoboditve, ki jo bodo slavili tudi v sosednji Italiji. Na prisrčni slovesnosti so predstavniki Skupnosti partizanskih pomorščakov Slovenije podelili spominska priznanja in medalje borcem iz zamejstva, ki so med NOB sodelovali v enotah jugoslovanske partizanske mornarice. To so bili borci v partizanskih mornarskih enotah v Sloveniji, pravzaprav na Primorskem, saj so pripadali 9. korpusu, pa tudi nekdanji borci, ki so prispevali svoj delež v enotah kot prekomorci v mornariških enotah vzdolž Dalmacije ter v štabu mornarice na Visu.

Borci iz zamejstva, ki so bili med vojno v jugoslovanski partizanski mornarici, je bilo blizu 200, od tega okrog 30 pripadnikov italijanske narodnosti. Na Bazovico je prišlo približno 70 borcev. Slovesnost v bazoviškem kulturnem domu sta organizirala skupaj Skupnost partizanskih pomorščakov Slovenije ter pokrajinski odbor Nacionalnega združenja italijanskih partizanov iz Trsta. Navzoči so bili številni predstavniki slovenskih pa tudi naprednih italijanskih organizacij ter konzul Nikolč iz generalnega konzulata SFRJ v Trstu. Svoje delegate je poslal tudi republiški odbor ZZB NOV Slovenije.

Slovesnost je imela še poseben prizvok, saj so jo priredili na Bazovici, kjer so že leta 1930, kot je poudaril Miro Kocjan, predsednik Skupnosti partizanskih pomorščakov Slovenije v svojem uvodnem nagovoru, padle prve žrtve v boju proti fašizmu.

Govornik je razgrnil junaško zgodovino jugoslovanske partizanske in nato vojne mornarice, seveda pa je zlasti spregovoril o pripevku, ki so ga dali slovenski partizanski pomorščaki. Teh je bilo že poleti leta 1944 okrog 600, proti koncu vojne pa kar blizu tisoč. Med drugim je navedel, kako je znana Mornariška grupa pri 9. korpusu, čim je bila formirana spomladi leta 1944, brž postala pomembna enota, iz katere se je oktobra leta 1944 ustanovila v Srednji Trebuši Mornariška četa. Ta se je vseskozi dopolnjevala in povečevala, tako da je konec januarja 1945 prerasla v Mornariški odred pri 30. diviziji. Odred je štel že 120 mornarjev, od katerih je bilo približno 50 komunistov. Prve dni aprila pa je bil odred zavoljo novega položaja vnovič priključen štabu 9. korpusa.

Govornik je spomnil, da se slovenski partizanski mornarji ponašajo s tremi narodnimi heroji: Sergejem Mašero, Karlom Rojcem in Slavkom Kovačem-Smelim. V nadaljevanju je Miro Kocjan poudaril sedanje napore v utrjevanju samoupravnega življenja pa tudi težave v izvajanju stabilizacije. Poudaril je pomen volitev prihodnje leto pa tudi pomembnost bližnjega kongresa ZK Jugoslavije. Navedel je vrsto letošnjih obletnic v odnosih med Jugoslavijo in Italijo. Poleg Osima gre še za 30. obletnico videmskega sporazuma, ki je odprl najbolj pretočno mejo v Evropi, ter prav tako za 30. obletnico obmejnega gospodarskega sporazuma med dvema deželama, ki je omogočil, da znaša danes vrednost blagovnega prometa sa-

mo ob meji nad 700 milijonov dolarjev na leto. Opozoril je na čedalje večji pomen manjšin. O italijanski narodnosti skupnosti pri nas je dejal, »da bi morali ustvariti še bolj organsko, še bolj življenjsko vez z drugimi narodi v našem samoupravnem sistemu in dogajanjih. Glede slovenske manjšine v Italiji je poudaril, da z velikim zanimanjem, pa tudi prizadeto spremljamo napore za čimprejšnjo sprejetje zakona o globalni zaščiti.

Spregovoril je tudi predsednik pokrajinskega odbora ANPI Arturo Calabria iz Trsta, ki je poudaril pomen sodelovanja med borčevskimi organizacijami na obeh straneh meje, posvaril pred nevarnostmi vse večjega oboroževanja na svetu ter napredka desnice na volitvah v nekaterih zahodnih evropskih deželah. Zavzel se je, da bi nauk narodnoosvobodilnega boja zmeraj bolj veljal v družbenem dogajanju.

Po slovesnosti je bilo tovariško srečanje. Nekateri so predlagali, naj bi bilo srečanje Skupnosti partizanskih pomorščakov Slovenije redno enkrat na leto, po možnosti pa tudi izmenoma, v domovini in zamejstvu. Prisluhnili smo predlogu, da bi partizanski pomorščaki iz zamejstva obiskali naše pomorske organizacije združenega dela. Pogovor je dal idejo, da bi skupaj obiskali območja, na katerih so se izkazali partizanski pomorščaki. Nenazadnje je bilo slišati tudi priporočilo, da bi bilo potrebno pomorski muzej Sergej Mašera v Piranu obogatiti z zamejskim gradivom.

M. K.

Poenotenje pravic do ortopedskih in drugih pripomočkov

Povzemamo beograjsko Tanjugovo vest, ki prihaja iz zveznega komiteja za borce in vojaške invalide. Na seji tega organa so namreč potrdili poročilo o izvrševanju sklepov zveznega odbora skupščine SFRJ. Ti sklepi so bili sprejeti leta 1979, da bi z njihovim izvajanjem izboljšali zdravstveno varstvo okrog 960.000 borcem, vojaškim invalidom in družinskim članom padlih borcev. Ugotavljali so, da je zdravstvena pomoč v za-

dnjih letih hitrejša, boljša in bolj učinkovita.

Na področju uveljavljanja pravic do ortopedskih in drugih pripomočkov, kjer so bile doslej razlike med zavarovanci posameznih republik in pokrajin, bodo do konca leta skupnosti zdravstvenega varstva podpisale dogovor, ki naj bi izele predpisane vrste pripomočkov in tudi postopek za njihovo menjavo.

Denar za spominsko obeležje zberejo sami

Ena izmed najbolj delavnih borčevskih organizacij v občini Maribor Ruše je prav gotovo Smolnik-Fala. To so poudarili posamezni predstavniki družbenopolitičnih organizacij in društev ter šol na programski konferenci. Med drugim je na to opozorila, zlasti pa na njihov zelo izviran način prenašanja in podružbljanja revolucionarnih izročil NOB na mlade, Ljubica Šuligoj, članica zgodovinske komisije pri CK ZKS.

Borčevska organizacija Smolnik-Fala je s pomočjo družbenopolitičnih organizacij in posameznikov lani speljala krožno partizansko pot Po poteh pohorske in ruške čete. S tem so s pomočjo 88 napisnih tabel zaznamovali od vznožja do vrh Pohorja pomembne postojanke in hiše, znane iz NOB 1941-1945. Pri tem so pomagali tudi borci Ruš in Lovrenca na Pohorju.

Borci so organizirali troje srečanj in pogovore s svojci padlih borcev in žrtev fašisti-

čnega nasilja v krajevnih skupnostih: Smolnik-Fala, Bistrica ob Dravi in v Rušah.

Vse lansko leto so imeli pol ali pa celodnevne pohode v kraje nad Rušami, znane iz NOB. Pravzaprav so to bile

ure zgodovine nedavne preteklosti v naravi. Udeležili so se jih mladina in pionirji mariborskih srednjih in osnovnih šol.

Lani so odkrili nekaj spominskih obeležij posameznim

S programske konference ZB NOV Smolnik-Fala

Dan mladinskih delovnih brigad

Prvega aprila so po vsej domovini proslavili dan mladinskih delovnih brigad in akcij, brigadirski dan, na različne načine: z lokalnimi mladinskimi delovnimi akcijami, snovanjem brigadirskih klubov, podelitvijo priznanj najudarnejšim brigadirjem v preteklem letu, s srečanji že prekaljenih brigadirjev veteranov in novim brigadirskim naraščajem.

Na proslavi v Jasenovcu se je v popoldanskih urah zbralo približno desetstisoč brigadirjev iz cele domovine. Prišli so tudi borci NOB, stari brigadirji, številni pionirji, vojniki JLA, pripadniki civilne zaštite itd. Najboljši brigadirji so prejeli najvišja brigadirska priznanja, plaketo konference ZSMJ Veljko Vlahović ter plaketo RK ZSMH Vladimir Nazor.

Ž. D.

predvojnimi in medvojnimi revolucionarjem ter žrtvam, ki so z gorele v plamenih krematorija v Auschwitzu. Med večjimi tovrstnimi spominskimi slovesnostmi je vsekakor odkritje obeležja drvarski družini Vranjek nad Rušami. Borci Smolnik-Fala so ga organizirali skupaj z osnovno šolo Slavko Šlander iz Maribora. Takrat je iz Maribora do Ruš odpeljal poseben vlak. Udeležencem so se pridružili na pohodu še učitelji in učenci osnovnih šol iz Breznice ob Dravi, Lovrenca na Pohorju, Selnice ob Dravi in Ruš. Tako je na nekdanjo Vranjekovo domačijo odšlo več kot 1.500 odraslih in mladih. Za vse te proslave je značilno, da za odkritje posameznih spominskih obeležij zberejo denar sami. Ali ni to tudi ena izmed najboljših oblik podružbljanja revolucionarnih in bojnih tradicij NOB.

Drago Miklavčev

»Prva generacija, zdravo!«

»Tovariš general, gojenci pohodniki prve generacije vojaške akademije iz Slovenije in gojenci prve generacije iz drugih republik in pokrajin, ki sedaj živijo v Sloveniji, so razvrščeni za slovesen pregled ob štirideseti obletnici pohoda.« S temi besedami rezervnega polkovnika Silvestra Turka, ki so bile namenjene pokrovitelju srečanja poveljniku Ljubljanskega armadnega območja generalpolkovniku Branku Jerkiču, se je minulo soboto začelo tovariško srečanje v ljubljanskem domu armade.

Od dvestotridesetih pohodnikov, kolikor jih je v treh skupinah odšlo iz Bele krajine v Beograd, se jih je srečanja udeležilo sto deset iz Slovenije ter dvanajst iz drugih krajev Jugoslavije. Potem ko so z enominutnim molkom počastili spomin na dvaintrideset umrlih sošolcev (delegacija je poprej položila venec na grobnico narodnih herojev), je v imenu nekdanjih gojencev spregovoril rezervni polkovnik Slavko Stamejič.

»V živem spominu je čas, ko smo se odzvali pozivu mladinske organizacije oziroma pokrajinskega komiteja SKOJ za Slovenijo, da se opredelimo za oficirski po-

klic. Merila so bila v tedanjih razmerah zahtevna. Vsi izbrani smo bili stari od petnajst do dvaindvajset let, različnih poklicev in šolske izobrazbe, predvsem pa iz delavskih in kmečkih družin, prekaljeni v bojih in ilegalnih delih na terenu.

Iz šolskih klopi smo odšli v čete, baterije, eskadrilje ter druge enote in šole po vsej Jugoslaviji, oboroženi z izkušnjami NOB in znanjem ter vojaškimi spretnostmi. Prav gotovo je naša generacija prispevala k temu, da je veliko lažje in hitreje potekal proces posodobitve armade, je poudaril Slavko Stamejič.

Vojaško akademijo DFJ je leta 1947 končalo 2300 gojencev iz vse Jugoslavije. Ti takratni mladi ljudje so v armado vnašali duh tovarišstva, rodoljublja ter bratstva in enotnosti, skratka vrednote, ki jih, kot je dejal Slavko Stamejič, v današnjem času tako primanjkuje. O tem je spregovoril tudi generalpolkovnik Branko Jerkič.

Dogovorili so se, da se znova srečajo čez dve leti v Beogradu na slavo ob štirideseti obletnici izteka njihovega šolanja na Vojaški akademiji.

Staš

tv-15 naš TOVARIŠ

TV-15 je oznaka za kurirsko postajo, ki je bila najdlje v vasi Občice v dolini med Doljenjskimi Toplicami in Semičem

Za razvijanje vrednot narodnoosvobodilnega boja in revolucije je TV-15 prejel nagrado vstaje slovenskega naroda za leto 1978 - Glavni urednik: ZVONE KRŽIŠNIK; Odgovorni urednik: VIKTOR KONJAR; Novinarji - uredniki: ŽIVA DROLE - TV-15 za mladino: BOJAN KUNTARIČ - notranja politika; MILENKO STRAŠEK - reportaže; BOJANA ŽOKALJ-JESIĆ - naša organizacija; Lektorica-redaktorica: KATJA HVALA; Tehnični urednik: DRAGO SETINČAR; Tajnica uredništva: MARA OKORN; Telefon uredništva: 327-780; Telefon uprave: 317-049 - Uprava in naročniški oddelki: Moše Pijade 24, p. p. 598, 61001 Ljubljana - Letna naročnina 700 din, posamezna številka v prosti prodaji 20 din - Tekoči račun: Založba Borec p. o. Ljubljana 50101-603-45772 - TV-15 izhaja vsak teden, izdaja ga Založba Borec, Ljubljana, Miklošičeva 28 - Rokopisov in fotografij ne vračamo - Po mnenju sekretariata za informacije IS SR Slovenije štev. 421-72 od 12. 4. 1974 se za TV-15 ne plačujejo temeljnega davka od prometa proizvodov - Korektore in tisk: ČGP Delo, Ljubljana, Titova 35